

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 1

[[1-0-0]]

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः ।
भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिः ।
व्यशेम देवहितं यदायुः ।
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः ।
स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्तिनस्ताक्षर्यो अरिष्टनेमिः ।
स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[[1-1-1]]

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः ।
भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिः ।
व्यशेम देवहितं यदायुः ।
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः ।
स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्तिनस्ताक्षर्यो अरिष्टनेमिः ।
स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ।
आपमापामपः सर्वाः ।
अस्माद्स्मादितोऽमुतः ॥ १ ॥

[[1-1-2]]

अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च।
सह संचस्करद्धिया।
वाय्वश्चा रश्मिपतयः।
मरीच्यात्मानो अद्रुहः।
देवीर्भुवनसूवरीः।
पुत्रवत्वाय मे सुत।
महानाम्नीर्महामानाः।
महसो महसस्वः।
देवीः पर्जन्यसूवरीः।
पुत्रवत्वाय मे सुत ॥ २ ॥

[[1-1-3]]

अपाश्र्युष्णिमपा रक्षः।
अपाश्र्युष्णिमपारघम्।
अपाघ्रामप चावर्तिम्।
अपदेवीरितो हित।
वज्रं देवीरजीताश्च।
भुवनं देवसूवरीः।
आदित्यानदितिं देवीम्।
योनिनोर्ध्वमुदीषत।
शिवानश्शन्तमा भवन्तु।
दिव्या आप ओषधयः।
सुमृडीका सरस्वती।
मा ते व्योम सदृशि ॥ ३ ॥
अमुतः सुतौषधयो द्वे च ॥ १ ॥

[[1-2-1]]

स्मृतिः प्रत्यक्षमैतिह्यम्।
अनुमानश्चतुष्टयम्।
एतैरादित्यमण्डलम्।

सर्वैरेव विद्यास्यते।
सूर्यो मरीचिमादत्ते।
सर्वस्माद्भुवनादधि।
तस्याः पाकविशेषेण।
स्मृतं कालविशेषणम्।
नदीव प्रभवात्काचित्।
अक्षय्यात्स्यन्दते यथा ॥ ४ ॥

[[1-2-2]]

तान्नद्योऽभिसमायन्ति।
सोरुस्सती न निवर्तते।
एवन्नानासमुत्थानाः।
कालास्संवत्सरः श्रिताः।
अणुशश्च महशश्च।
सर्वे समवयन्त्रितम्।
सतैस्सर्वैस्समाविष्टः।
ऊरुस्सन्न निवर्तते।
अधिसंवत्सरं विद्यात्।
तदेव लक्षणे ॥ ५ ॥

[[1-2-3]]

अणुभिश्च महद्भिश्च।
समारूढः प्रदृश्यते।
संवत्सरः प्रत्यक्षेण।
नाधिसत्त्वः प्रदृश्यते।
पटरो विक्लिधः पिङ्गः।
एतद्वरुणलक्षणम्।
यत्रैतदुपदृश्यते।
सहस्रं तत्र नीयते।
एकं हि शिरो नाना मुखे।

कृत्स्नं तदृतुलक्षणम् ॥ ६ ॥

[[1-2-4]]

उभयतस्सप्तैन्द्रियाणि ।

जल्पितं त्वेव दिह्यते ।

शुक्लकृष्णे संवत्सरस्य ।

दक्षिणवामयोः पार्श्वयोः ।

तस्यैषा भवति ।

शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यत् ।

विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।

विश्वा हि माया अवसि स्वधावः ।

भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्त्विति ।

नात्र भुवनम् ।

न पूषा ।

न पशवः ।

नादित्यस्संवत्सर एव प्रत्यक्षेण प्रियतमं विद्यात् ।

एतद्वै संवत्सरस्य प्रियतमं रूपम् ।

योऽस्य महानर्थ उत्पत्स्यमानो भवति ।

इदं पुण्यं कुरुष्वेति ।

तमाहरणं दद्यात् ॥ ७ ॥

यथा लक्षणं ऋतुलक्षणं भुवनं सप्त च ॥ २ ॥

[[1-3-1]]

साकंजानां सप्तथमाहुरेकजम् ।

षडुद्यमा ऋषयो देवजा इति ।

तेषामिष्टानि विहितानि धामशः ।

स्थात्रे रैजन्ते विकृतानि रूपशः ।

को नु मर्या अमिथितः ।

सखा सखायमब्रवीत् ।

जहाको अस्मदीषते ।

यस्ति॒त्याज॑ सखि॒विदु॑ः सखा॒याम्।
न तस्य॑ वा॒च्यपि॑ भा॒गो अ॑स्ति।
यदी॑ः शृ॒णोत्य॒लक॑ः शृ॒णोति॑ ॥ ८ ॥

[[1-3-2]]

न हि प्र॒वेद॑ सु॒कृत॑स्य॒ पन्था॑मिति।
ऋ॒तुर्ऋ॑तुना नु॒द्यमा॑नः।
वि॒नना॑दाभिधा॒वः।
षष्टि॑श्च त्रि॒ंशका॑ व॒ल्गाः।
शु॒क्लकृ॑ष्णौ च षाष्टि॑कौ।
सा॒रा॒ग॒व॒स्त्रैर्ज॑रदक्षः।
व॒सन्तो॑ वसु॒भिस्स॒ह।
सं॒वत्स॑रस्य॒ सवि॑तुः।
प्रै॒षकृ॑त्प्रथ॒मः स्मृ॑तः।
अ॒मूना॑दयतेत्य॒न्यान् ॥ ९ ॥

[[1-3-3]]

अ॒मूःश्च॑ परि॒रक्ष॑तः।
ए॒ता वा॒चः प्र॑युज्यन्ते।
यत्रै॑तदुप॒दृश्य॑ते।
ए॒तदे॒व वि॑जानीयात्।
प्र॒माणं॑ का॒लपर्य॑ये।
वि॒शेष॑णं तु वक्ष्या॒मः।
ऋ॒तूनां॑ तन्निबो॒धत॑।
शु॒क्लवा॑सा रु॒द्रग॑णः।
ग्री॒ष्मेणा॑ऽऽव॒र्तते॑ स॒ह।
नि॒जह॑न्पृथि॒वीः सर्वा॑म् ॥ १० ॥

[[1-3-4]]

ज्यो॒तिषा॑ऽप्रति॒ख्येन॑ सः।
वि॒श्वरू॒पाणि॑ वासा॒ःसि॑।

आदित्यानां॑ निबोधत।
 संवत्सरीणं॑ कर्मफलम्।
 वर्षाभिर्ददता॑ सह।
 अदुःखो॑ दुःखचक्षुरिव।
 तद्मा पीत इव दृश्यते।
 शीतेना॑व्यथयन्निव।
 रुरुदक्ष इव दृश्यते।
 ह्लादयते॑ ज्वलतश्चैव।
 शाम्यतश्चास्य॑ चक्षुषी।
 या वै प्रजा भ्रंश॑यन्ते।
 संवत्सरात्ता भ्रंश॑यन्ते।
 याः प्रतितिष्ठन्ति।
 संवत्सरे ताः प्रतितिष्ठन्ति।
 वर्षाभ्य॑ इत्यर्थः ॥ ११ ॥
 शृणोत्यन्यान्सर्वामेव॑ षड् ॥ ३ ॥

[[1-4-1]]

अक्षिदुःखोत्थितस्यैव।
 विप्रसन्ने कनीनिके।
 आङ्गे चाद्रणं नास्ति।
 ऋभूणां॑ तन्निबोधत।
 कनकाभानि॑ वासांसि।
 अहतानि॑ निबोधत।
 अन्नमश्नीत॑ मृज्मीत।
 अहं वो॑ जीवनप्रदः।
 एता वाचः॑ प्रयुज्यन्ते।
 शरद्यत्रोपदृश्यते ॥ १२ ॥

[[1-4-2]]

अभिधून्वन्तोऽभिघ्नन्त इव।

वा॒तव॑न्तो म॒रुद्ग॑णाः।
अ॒मुतो॑ जेतुमिषुमु॒खमि॑व।
सन्न॑द्वास्सह द॒दृशे॑ ह।
अप॑ध्वस्तैर्व॒स्तिव॑णैरि॒व।
वि॒शि॒खासः॑ क॒पर्दि॑नः।
अक्रु॑द्धस्य योत्स्य॑मान॒स्य।
क्रु॑द्धस्यै॒व लोहि॑नी।
हे॒मतश्च॑क्षुषी वि॒द्यात्।
अ॒क्षयौः॑ क्षि॒पणो॑रि॒व ॥ १३ ॥

[[1-4-3]]

दु॒र्भिक्षं॑ दे॒वलो॑केषु।
म॒नूना॑मु॒दकं॑ गृहे।
ए॒ता वा॒चः प्र॑वद॒न्तीः।
वै॒द्युतो॑ यान्ति शै॒शिरीः॑।
ता अ॒ग्निः प॑व॒माना॒ अन्वै॑क्षत।
इ॒ह जी॒विका॑मप॒रिप॑श्यन्।
तस्यै॒षा भ॑वति।
इ॒हेह व॑स्स्वत॒पसः॑।
म॒रुत॑स्सूर्य॒त्वचः॑।
शर्म॑ स॒प्रथा॒ आवृ॑णे ॥ १४ ॥
दृश्य॑त इ॒वाऽऽवृ॑णे ॥ ४ ॥

[[1-5-1]]

अ॒तिता॑ग्राणि वासा॒सि।
अ॒ष्टिर्व॑ज्रि॒शत॑घ्नि च।
विश्वे॑ दे॒वा वि॑प्र॒हर॑न्ति।
अ॒ग्निजि॑ह्वा अ॒सश्च॑त।
नै॒व दे॒वो न॑ म॒र्त्यः।
न राजा॑ व॒रुणो॑ वि॒भुः।

नाग्निर्नेन्द्रो न पवमानः ।
मातृक्कच्चन विद्यते ।
दिव्यस्यैका धनुरारिः ।
पृथिव्यामपरा श्रिता ॥ १५ ॥

[[1-5-2]]

तस्येन्द्रो वम्रिरूपेण ।
धनुर्ज्यामच्छिनथस्वयम् ।
तदिन्द्रधनुरित्यज्यम् ।
अभ्रवर्णेषु चक्षते ।
एतदेव शंयोर्बाह्यस्पत्यस्य ।
एतद्रुद्रस्य धनुः ।
रुद्रस्य त्वेव धनुरारिः ।
शिर उत्पिपेष ।
स प्रवर्ग्योऽभवत् ।
तस्माद्यस्सप्रवर्ग्येण यज्ञेन यजते ।
रुद्रस्य स शिरः प्रतिदधाति ।
नैनं रुद्र आरुको भवति ।
य एवं वेद ॥ १६ ॥
श्रिता यजते त्रीणि च ॥ ५ ॥

[[1-6-1]]

अत्यूर्ध्वाक्षोऽतिरश्वात् ।
शिशिरः प्रदृश्यते ।
नैव रूपं न वासांसि ।
न चक्षुः प्रतिदृश्यते ।
अन्योन्यं तु न हिंसातः ।
सतस्तद्देवलक्षणम् ।
लोहितोऽक्षिण शारशीर्ष्णिः ।
सूर्यस्योदयनं प्रति ।

त्वं करोषि॑न्यञ्जलिकाम्।
त्वं करोषि॑ निजानुकाम्॥ १७॥

[[1-6-2]]

निजानु॑का मे॑न्यञ्जलिका।
अमी॑ वाचमुपास॑तामिति।
तस्मै॑ सर्व ऋ॒तवो॑ नमन्ते।
मर्या॑दाकरत्वात्प्र॑पुरोधाम्।
ब्राह्म॑णं आप्नोति।
य एवं वे॒द।
स खलु॑ संवत्सर ए॒तैस्से॒नानी॑भिस्सह।
इन्द्रा॑य सर्वा॒न्कमा॑न॒भिव॒हति॑।
स द्र॒प्सः।
तस्यै॒षा भव॑ति॥ १८॥

[[1-6-3]]

अव॑द्र॒प्सो अ॒श्शु॒मती॑मतिष्ठत्।
इ॒या॒नः कृ॒ष्णो द॒शभिः॑ स॒हस्रैः॑।
आव॑र्तमिन्द्रः श॒च्या ध॒र्मन्तम्।
उप॑स्त्रुहि तं नृम॑णामथ॒द्रामि॑ति।
एत॑यैवेन्द्रः सला॒वृक्या॑ सह।
असुरा॑न्परिवृ॒श्चति॑।
पृथि॑व्यश्शु॒मती॑।
ताम॑न्वव॒स्थितः॑ संवत्स॒रो दि॒वं च॑।
नैव॑विदुषाऽऽचा॒र्यान्तेवा॑सिनौ।
अन्यो॑न्यस्मै॑ द्रुह्या॒ताम्।
यो द्रु॑ह्यति।
भ्र॒श्यते॑ स्वर्गा॒ल्लोका॑त्।
इत्यृ॑तुमण्डला॒नि।
सूर्य॑मण्डला॒न्याख्या॑यिकाः।

अत ऊर्ध्वं संनिर्वचनाः ॥ १९ ॥
नि जानुकां भवति द्रुह्यातां पञ्च च ॥ ६ ॥

[[1-7-1]]

आरोगो भ्राजः पटरः पतङ्गः ।
स्वर्णरो ज्योतिषिमान् विभासः ।
ते अस्मै सर्वे दिवमातपन्ति ।
ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति ।
कश्यपोऽष्टमः ।
स महामेरुं न जहाति ।
तस्यैषा भवति ।
यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावत् ।
इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु ।
यस्मिन्सूर्या अपिंतास्सप्त साकम् ॥ २० ॥

[[1-7-2]]

तस्मिन्नाजानमधिविश्रयेममिति ।
ते अस्मै सर्वे कश्यपाज्ज्योतिर्लभन्ते ।
तान्सोमः कश्यपादधिनिर्द्धमति ।
भ्रस्ताकर्मकृदिवैवम् ।
प्राणो जीवानीन्द्रियजीवानि ।
सप्त शीर्षण्याः प्राणाः ।
सूर्या इत्याचार्याः ।
अपश्यमहमेतन्सप्त सूर्यानि ।
पञ्चकर्णो वात्स्यायनः ।
सप्तकर्णश्च प्लाक्षिः ॥ २१ ॥

[[1-7-3]]

आनुश्रविक एव नौ कश्यप इति ।
उभौ वेदयिते ।
न हि शेकुमिव महामेरुं गन्तुम् ।

अपश्यमहमेतत्सूर्यमण्डलं परिवर्तमानम्।
गार्ग्यः प्राणत्रातः।
गच्छन्त महामेरुम्।
एकं चाजहतम्।
भ्राजपटरपतङ्गा निहने।
तिष्ठन्नातपन्ति।
तस्मादिह तप्रितपाः ॥ २२ ॥

[[1-7-4]]

अमुत्रेतरे।
तस्मादिहातप्रितपाः।
तेषामेषा भवति।
सप्त सूर्या दिवमनुप्रविष्टाः।
तानन्वेति पथिभिर्दक्षिणावान्।
ते अस्मै सर्वे घृतमातपन्ति।
ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति।
सप्तत्विजस्सूर्या इत्याचार्याः।
तेषामेषा भवति।
सप्त दिशो नानासूर्याः ॥ २३ ॥

[[1-7-5]]

सप्त होतार ऋत्विजः।
देवा आदित्या ये सप्त।
तेभिः सोमाभीरक्षण इति।
तदप्याम्नायः।
दिग्भ्राज ऋतून् करोति।
एतयैवावृता सहस्रसूर्यताया इति वैशंपायनः।
तस्यैषा भवति।
यद्याव इन्द्र ते शतशतं भूर्मीः।
उत स्युः।

नत्वा वज्रिन्सहस्रं सूर्याः ॥ २४ ॥

[[1-7-6]]

अनुनजातमष्ट रोदसी इति।
नानालिङ्गत्वादृतूनां नानासूर्यत्वम्।
अष्टौ तु व्यवसिता इति।
सूर्यमण्डलान्यष्टात ऊर्ध्वम्।
तेषामेषा भवति।
चित्रं देवानामुदगादनीकम्।
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम्।
सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति ॥ २५ ॥
साकं प्लाक्षिस्तप्रितपा नानासूर्याः सूर्या नव च ॥ ७ ॥

[[1-8-1]]

केदमभ्रन्निविशते।
कायं संवत्सरो मिथः।
काहः केयन्देव रात्री।
क मासा ऋतवः श्रिताः।
अर्धमासा मुहूर्ताः।
निमेषास्त्रुटिभिस्सह।
केमा आपो निविशन्ते।
यदीतो यान्ति संप्रति।
काला अप्सु निविशन्ते।
आपस्सूर्ये समाहिताः ॥ २६ ॥

[[1-8-2]]

अभ्राण्यपः प्रपद्यन्ते।
विद्युत्सूर्ये समाहिता।
अनवर्णे इमे भूमी।
इयं चासौ च रोदसि।

किं॑स्विदत्रान्तरा॑ भू॒तम्।
ये॒ने॒मे वि॒धृ॒ते उ॒भे।
वि॒ष्णु॒ना वि॒धृ॒ते भू॒मी।
इ॒ति व॑त्सस्य वे॒द॒ना।
इ॒रा॒वती॑ धे॒नु॒मती॑ हि भू॒तम्।
सू॒य॒व॒सिनी॑ म॒नु॒षे द॒श॒स्यै॑ ॥ २७ ॥

[[1-8-3]]

व्य॑ष्टभ्रा॒द्रो॒द॒सी वि॒ष्ण॒वे॒ते।
दा॒ध॒र्थं पृ॒थि॒वी॒म॒भितो॑ म॒यू॒खैः।
कि॒न्तद्वि॒ष्णो॒र्ब॒ल॒मा॒हुः।
का॒ दी॒प्तिः॑ किं प॒रा॒य॒णम्।
एको॑ य॒द्धार॑य॒द्दे॒वः।
रे॒ज॒ती रो॒द॒सी उ॒भे।
वा॒ताद्वि॒ष्णो॒र्ब॒ल॒मा॒हुः।
अ॒क्षरा॑दी॒प्तिरु॒च्य॑ते।
त्रि॒पदा॑द्धार॑य॒द्दे॒वः।
यद्वि॒ष्णो॒रे॒क॒मु॒त्त॑मम् ॥ २८ ॥

[[1-8-4]]

अ॒ग्नयो॑ वा॒यव॑श्चै॒व।
ए॒तद॑स्य प॒रा॒य॒णम्।
पृ॒च्छामि॑ त्वा प॒रं मृ॒त्युम्।
अ॒वमं॑ म॒ध्य॒मञ्च॑तुम्।
लो॒कञ्च॑ पु॒ण्य॑पा॒पाना॑म्।
ए॒तत्पृ॒च्छामि॑ संप्र॒ति।
अ॒मुमा॑हुः प॒रं मृ॒त्युम्।
प॒व॒मानं॑ तु म॒ध्य॒मम्।
अ॒ग्निरे॑वा॒वमो॑ मृ॒त्युः।
च॒न्द्रमा॑श्चतु॒रु॒च्य॑ते ॥ २९ ॥

[[1-8-5]]

अनाभोगाः परं मृत्युम्।
पापास्संयन्ति सर्वदा।
आभोगास्त्वेवं संयन्ति।
यत्र पुण्यकृतो जनाः।
ततो मध्यममायन्ति।
चतुर्भिर्न च संप्रति।
पृच्छामि त्वा पापकृतः।
यत्र यातयते यमः।
त्वं नस्तद्ब्रह्मन् प्रब्रूहि।
यदि वैत्थासतो गृहान् ॥ ३० ॥

[[1-8-6]]

कश्यपादुदितास्सूर्याः।
पापान्निर्घ्नन्ति सर्वदा।
रोदस्योरन्तर्देशेषु।
तत्र न्यस्यन्ते वासवैः।
तेऽशरीराः प्रपद्यन्ते।
यथाऽपुण्यस्य कर्मणः।
अपाण्यपादकेशासः।
तत्र तेऽयोनिजा जनाः।
मृत्वा पुनर्मृत्युमापद्यन्ते।
अद्यमानास्स्वकर्मभिः ॥ ३१ ॥

[[1-8-7]]

आशातिकाः क्रिमय इव।
ततः पूयन्ते वासवैः।
अपैतं मृत्युं जयति।
य एवं वेद।
स खल्वैवंविद्ब्राह्मणः।

दीर्घश्रुत्तमो भवति।
कश्यपस्यातिथिस्सिद्धगमनस्सिद्धगमनः।
तस्यैषा भवति।
आ यस्मिन्थसप्त वासवाः।
रोहन्ति पूर्व्यां रुहः ॥ ३२ ॥

[[1-8-8]]

ऋषिर्ह दीर्घश्रुत्तमः।
इन्द्रस्य घर्मो अतिथिरिति।
कश्यपः पश्यको भवति।
यत्सर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात्।
अथाग्नेरष्टपुरुषस्य।
तस्यैषा भवति।
अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान्।
विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनः।
भूयिष्ठान्ते नम उक्तिं विधेमेति ॥ ३३ ॥
समाहिता दशस्ये उत्तममुच्यते गृहान्त्स्वकर्मभिः पूर्व्यां रुह इति ॥ ८ ॥

[[1-9-1]]

अग्निश्च जातवेदाश्च।
सहोजा अजिराप्रभुः।
वैश्वानरो नर्यापाश्च।
पङ्क्तिराधाश्च सप्तमः।
विसर्पेवाऽष्टमोऽग्नीनाम्।
एतेऽष्टौ वसवः क्षिता इति।
यथर्त्वेवाग्नेरर्चिर्वर्णविशेषाः।
नीलार्चिश्च पीतकार्चिश्चेति।
अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य।
प्रभ्राजमाना व्यवदाताः ॥ ३४ ॥

[[1-9-2]]

याश्च वासुकिवैद्युताः ।
रजताः परुषाः श्यामाः ।
कपिला अतिलोहिताः ।
ऊर्ध्वा अवपतन्ताश्च ।
वैद्युत इत्येकादश ।
नैनं वैद्युतो हिनस्ति ।
य एवं वेद ।
स होवाच व्यासः पाराशर्यः ।
विद्युद्वधमेवाहं मृत्युमैच्छामिति ।
न त्वकामं हन्ति ॥ ३५ ॥

[[1-9-3]]

य एवं वेद ।
अथ गन्धर्वगणाः ।
स्वानभ्राट् ।
अङ्घ्रिर्बम्भारिः ।
हस्तस्सुहस्तः ।
कृशानुर्विश्वावसुः ।
मूर्धन्वान्थसूर्यवर्चाः ।
कृतिरित्येकादश गन्धर्वगणाः ।
देवाश्च महादेवाः ।
रश्मयश्च देवा गरुगिरः ॥ ३६ ॥

[[1-9-4]]

नैनं गरौ हिनस्ति ।
य एवं वेद ।
गौरीमिमाय सलिलानि तक्षती ।
एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभ्रुवुषी ।

सहस्राक्षरा परमे व्योमन्निति।
वाचो विशेषणम्।
अथ निगदव्याख्याताः।
ताननुक्रमिष्यामः।
वराहवस्वतपसः ॥ ३७ ॥

[[1-9-5]]

विद्युन्महसो धूपयः।
श्वापयो गृहमेधाश्चेत्येते।
ये चेमेऽशिमिविद्विषः।
पर्जन्यास्सप्त पृथिवीमभिवर्षन्ति।
वृष्टिभिरिति।
एतयैव विभक्तिविपरीताः।
सप्तभिर्वातैरुदीरिताः।
अमूल्लोकानभिवर्षन्ति।
तेषामेषा भवति।।
समानमेतदुदकम् ॥ ३८ ॥

[[1-9-6]]

उच्चैत्यवचाहभिः।
भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति।
दिवं जिन्वन्त्यग्नय इति।
यदक्षरं भूतकृतम्।
विश्वे देवा उपासते।
महर्षिमस्य गोप्तारम्।
जमदग्निमकुर्वत।
जमदग्निराप्यायते।
छन्दोभिश्चतुरुत्तरैः।
राज्ञस्सोमस्य तृप्तासः ॥ ३९ ॥

[[1-9-7]]

ब्रह्मणा वीर्यावता ।
 शिवा नः प्रदिशो दिशः ।
 तच्छंयोरवृणीमहे ।
 गातुं यज्ञाय ।
 गातुं यज्ञपतये ।
 दैवीस्वस्तिरस्तु नः ।
 स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।
 ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम् ।
 शन्नो अस्तु द्विपदै ।
 शं चतुष्पदे ।
 सोमपा३ असोमपा३ इति निगदव्याख्याताः ॥ ४० ॥
 व्यवदाता हन्ति गरगिरस्ततपस उदकं तृप्तासश्चतुष्पद एकं च ॥ ९ ॥

[[1-10-1]]

सहस्रवृदियं भूमिः ।
 परं व्योम सहस्रवृत् ।
 अश्विना भुज्यू नासत्या ।
 विश्वस्य जगतस्पती ।
 जाया भूमिः पतिव्योम ।
 मिथुनन्ता अतुर्यथुः ।
 पुत्रो बृहस्पती रुद्रः ।
 सरमा इति स्त्रीपुमम् ।
 शुक्रं वामन्यद्यजतं वामन्यत् ।
 विषुरूपे अहनी द्यौरिव स्थः ॥ ४१ ॥

[[1-10-2]]

विश्वा हि माया अवथः स्वधावन्तौ ।
 भद्रा वा पूषणाविह रातिरस्तु ।
 वासात्यौ चित्रौ जगतो निधानौ ।
 द्यावाभूमी चरथः सꣳ सखायौ ।

ताव॒श्विना॑ रा॒सभा॑श्वा॒ हवं॑ मे।
 शु॒भ॒स्प॒ती आ॒गत॑ꣳ सूर्य॑या॒ सह॑।
 त्यु॒ग्रौह॑ भु॒ज्युम॑श्वि॒नोद॑मे॒घे।
 र॒यिन्न॑ कश्चि॒न्ममृ॑वां २ अवा॑हाः।
 तमू॒ह॒थुर्नो॑भिरा॒त्मन्व॑तीभिः।
 अ॒न्तरि॑क्ष॒प्रुङ्घ्रि॑रपो॒दका॑भिः ॥ ४२ ॥

[[1-10-3]]

ति॒स्रः क्ष॑प॒स्त्रिरहा॑ऽति॒व्रज॑द्भिः।
 नास॑त्या भु॒ज्युमू॑ह॒थुः प॒तङ्गैः॑।
 स॒मु॒द्रस्य॑ ध॒न्व॒न्नार्द्र॑स्य॒ पारे॑।
 त्रि॒भीरथै॑श्श॒तप॑द्भिः षड॑श्वैः।
 स॒वि॒तारं॑ वि॒तन्व॑न्तम्।
 अ॒नु॒ब॒ध्नाति॑ शा॒म्बरः॑।
 आ॒प॒पू॒रुष॑म्बरश्चै॒व।
 स॒वि॒ताऽरे॑प॒सो भ॑वत्।
 त्यꣳ सु॒तृप्तं॑ वि॒दित्वै॑व।
 ब॒हु॒सोम॑ गि॒रं व॑शी ॥ ४३ ॥

[[1-10-4]]

अ॒न्वेति॑ तु॒ग्रो व॑क्रिया॒न्तम्।
 आ॒य॒सू॒यान्थ॑सोम॒तृप्सु॑षु।
 स॒ संग्राम॑स्तमो॒द्योऽत्यो॑तः।
 वा॒चो गाः॑ पि॒पाति॑ तत्।
 स॒ तद्गो॑भिस्त्वा॒ऽत्येत्य॑न्ये।
 र॒क्षसा॑ऽन॒न्विता॑श्च॒ ये।
 अ॒न्वेति॑ परि॒वृ॒त्यास्तः॑।
 ए॒वमे॒तौ स्थौ॑ अ॒श्विना॑।
 ते ए॒ते द्युः॑पृथि॒व्योः।
 अ॒ह॒र॒ह॒र्गर्भ॑न्द्घाथे ॥ ४४ ॥

[[1-10-5]]

तयोरितौ वथसावहोरात्रे।

पृथिव्या अहः।

दिवो रात्रिः।

ता अविंसृष्टौ।

दम्पती एव भवतः।

तयोरितौ वथसौ।

अग्निश्चादित्यश्च।

रात्रेर्वथसः।

श्वेत आदित्यः।

अहोऽग्निः ॥ ४५ ॥

[[1-10-6]]

ताम्रो अरुणः।

ता अविंसृष्टौ।

दम्पती एव भवतः।

तयोरितौ वथसौ।

वृत्रश्च वैद्युतश्च।

अग्नेर्वृत्रः।

वैद्युत आदित्यस्य।

ता अविंसृष्टौ।

दम्पती एव भवतः।

तयोरितौ वथसौ ॥ ४६ ॥

[[1-10-7]]

उष्मा च नीहारश्च।

वृत्रस्योष्मा।

वैद्युतस्य नीहारः।

तौ तावेव प्रतिपद्येते।

सेयं रात्री गर्भिणी पुत्रेण संवसति।

तस्या वा एतदुल्बणम्।
 यद्रात्रौ रश्मयः।
 यथा गोर्गर्भिण्या उल्बणम्।
 एवमेतस्या उल्बणम्।
 प्रजयिष्णुः प्रजया च पशुभिश्च भवति।
 य एवं वेद।
 एतमुद्यन्तमपियन्तं चेति।
 आदित्यः पुण्यस्य वृथसः।
 अथ पवित्राङ्गिरसः ॥ ४७ ॥
 स्थोऽपौदकाभिर्वशी दधाथे अग्निस्तयोरैतौ वृथसौ भवति चत्वारि च ॥ १० ॥

[[1-11-1]]

पवित्रवन्तः परिवाजमासते।
 पितैषां प्रत्नो अभिरक्षति व्रतम्।
 महस्समुद्रं वरुणस्तिरोदधे।
 धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम्।
 पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते।
 प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः।
 अतप्ततनूर्न तदामो अश्रुते।
 शृतास इद्वहन्तस्तत्समाशत।
 ब्रह्मा देवानाम्।
 असतस्सद्ये ततक्षुः ॥ ४८ ॥

[[1-11-2]]

ऋषयस्सप्तात्रिश्च यत्।
 सर्वेऽत्रयो अगस्त्यश्च।
 नक्षत्रैश्शंकृतोऽवसन्।
 अथ सवितुः श्यावाश्वस्यावर्तिकामस्य।
 अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा।
 नक्तं ददृश्रे कुहचिद्वेयुः।

अद॒ब्धानि॑ वरुणस्य व्रतानि॑।
वि॒चा॒क॒श॒च्चन्द्र॑मा॒ नक्ष॑त्रमेति।
तत्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यम्।
भर्गो॑ दे॒वस्य॑ धीमहि ॥ ४९ ॥

[[1-11-3]]

धि॒यो॒ यो नः॑ प्र॒चो॒दया॑त्।
तत्स॑वि॒तुर्वृ॑णीमहे।
व॒य॒न्दे॒वस्य॑ भो॒ज॒नम्।
श्रेष्ठ॑ः॒सर्व॑धा॒त॒मम्।
तुरं॑ भ॒गस्य॑ धीमहि।
अपा॑गू॒हत॑ सवि॒ता तृ॑भीन्।
सवा॑न्दि॒वो अ॒न्ध॒सः।
नक्त॑न्तान्य॒भव॑न्ट॒शे।
अस्थ्य॑श्चा॒ संभ॑विष्यामः।
नाम॑ नामै॒व नाम॑ मै ॥ ५० ॥

[[1-11-4]]

नपु॑ःस॒कं पु॒माः॒स्त्र्य॑स्मि।
स्था॑वरोऽस्म्यथ॒ जङ्ग॑मः।
य॒जेऽय॑क्षि॒ यष्टा॑हे च।
मया॑ भू॒तान्य॑यक्षत।
प॒शवो॑ मम भू॒तानि॑।
अ॒नू॒ब॒न्ध्योऽस्म्य॑हं वि॒भुः।
स्त्रिय॑स्सतीः।
ता उ॑ मे पु॒ंस आ॑हुः।
पश्य॑दक्ष॒णवा॒न्नवि॑चै॒तद॒न्धः।
क॒विर्यः॑ पु॒त्रस्स॒ इमा॒ चिके॑त ॥ ५१ ॥

[[1-11-5]]

यस्ता॑ वि॒जा॒नाथ॑स॒वितुः॑ पि॒ता सं॑त्।

अ॒न्धो म॒णिम॑वि॒न्दत्।
तम॑नङ्गुलि॒राव॑यत्।
अ॒ग्री॒वः प्र॒त्यमु॑ञ्चत्।
तम॑जिह्वा अ॒सश्च॑त्।
ऊ॒र्ध्वमू॒लम॑वाक॒ष्ठाख॑म्।
वृ॒क्षं यो वे॒द् सम्प्र॑ति।
न स जा॒तु जनः॑ श्रद्द॒ध्यात्।
मृ॒त्युमा॑ मा॒र्यादि॑तिः।
ह॒सित॑ रु॒दित॑ङ्गी॒तम् ॥ ५२ ॥

[[1-11-6]]

वीणा॑पण॒वला॑सितम्।
मृ॒तञ्जी॒वं च॑ यत्किं॒चित्।
अ॒ङ्गानि॑ स्ने॒व वि॒द्धि॑ तत्।
अ॒तृष्य॑ऽस्तृष्य॑ ध्यायत्।
अ॒स्माज्जा॒ता मे॑ मि॒थू च॑रन्।
पु॒त्रो निर्ऋ॑त्या॒ वैदे॑हः।
अ॒चेता॑ यश्च॒ चेत॑नः।
स॒ तं म॒णिम॑वि॒न्दत्।
सोऽन॑ङ्गुलि॒राव॑यत्।
सोऽग्री॒वः प्र॒त्यमु॑ञ्चत् ॥ ५३ ॥

[[1-11-7]]

सोऽजि॒ह्वो अ॒सश्च॑त्।
नै॒तमृ॑षिं वि॒दित्वा॑ न॒गरं॑ प्र॒विशे॑त्।
यदि॑ प्र॒विशे॑त्।
मि॒थौ च॑रित्वा प्र॒विशे॑त्।
तथ॑सम्भ॒वस्य॑ व्र॒तम्।
आ॒तम॑ग्ने र॒थन्ति॑ष्ठ।
ए॒काश्व॑मे॒कयो॑र्जनम्।

एकचक्रमेकधुरम्।
वातघ्राजिगतिं विभो।
न रिष्यति न व्यथते ॥ ५४ ॥

[[1-11-8]]

नास्याक्षौ यातु सज्जति।
यच्छ्वेतात्रोहिताश्चाग्नेः।
रथे युक्त्वाऽधितिष्ठति।
एकया च दशभिश्च स्वभूते।
द्वाभ्यामिष्टये विशत्या च।
तिसृभिश्च वहसे त्रिशता च।
नियुद्धिर्वायविहिता विमुञ्च ॥ ५५ ॥
ततक्षुधीमहि नाम मे चिकेत गीतं प्रत्यमुञ्चद्यथते सप्त च ॥ ११ ॥

[[1-12-1]]

आतनुष्व प्रतनुष्व।
उद्धमाऽऽधम सन्धम।
आदित्ये चन्द्रवर्णानाम्।
गर्भमाधेहि यः पुमान्।
इतस्सिक्तः सूर्यगतम्।
चन्द्रमसे रसङ्कधि।
वारादञ्जनयाग्रेऽग्निम्।
य एको रुद्र उच्यते।
असंख्यातास्सहस्राणि।
स्मर्यते न च दृश्यते ॥ ५६ ॥

[[1-12-2]]

एवमेतन्निबोधत।
आमन्द्रैरिन्द्र हरिभिः।
याहि मयूररोमभिः।
मा त्वा केचिन्नियेमुरिन्न पाशिनः।

दधन्वेव ता इहि।
मा मन्द्रैरिन्द्र हरिभिः।
यामि मयूररोमभिः।
मा मा केचिन्त्र्येमुरिन्न पाशिनः।
निधन्वेव तां २ इमि।
अणुभिश्च महद्भिश्च ॥ ५७ ॥

[[1-12-3]]

निघृष्वैरसमायुतैः।
कालैर्हरित्वमापन्नैः।
इन्द्रायाहि सहस्रयुक्।
अग्निर्विभ्राष्टिवसनः।
वायुश्चेतसिकद्रुकः।
संवथ्सरो विषूवर्णैः।
नित्यास्तेऽनुचरास्तव।
सुब्रह्मण्योः सुब्रह्मण्योः सुब्रह्मण्योम्।
इन्द्रागच्छ हरिव आगच्छ मेधातिथेः।
मेष वृषणश्चस्य मेने ॥ ५८ ॥

[[1-12-4]]

गौरावस्कन्दिन्नहल्यायै जार।
कौशिकब्राह्मण गौतमब्रुवाण।
अरुणाश्वा इहागताः।
वसवः पृथिविक्षितः।
अष्टौ दिग्वाससोऽग्नयः।
अग्निश्च जातवेदाश्चेत्येते।
तम्राश्वास्ताम्ररथाः।
ताम्रवर्णास्तथाऽसिताः।
दण्डहस्ताः खादुदतः।
इतो रुद्राः पराङ्गताः ॥ ५९ ॥

[[1-12-5]]

उक्तं स्थानं प्रमाणञ्च पुर इत।
बृहस्पतिश्च सविता च।
विश्वरूपैरिहागताम्।
रथेनोदकवर्त्मना।
अप्सुषा इति तद्वयोः।
उक्तो वेषो वासांसि च।
कालावयवानामितः प्रतीच्या।
वासात्या इत्यश्विनोः।
कोऽन्तरिक्षे शब्दङ्करोतीति।
वासिष्ठो रौहिणो मीमांसाञ्चक्रे।
तस्यैषा भवति।
वाश्रेव विद्युदिति।
ब्रह्मण उदरणमसि।
ब्रह्मण उदीरणमसि।
ब्रह्मण आस्तरणमसि।
ब्रह्मण उपस्तरणमसि ॥ ६० ॥
दृष्यते च मेने पराङ्गताश्चक्रे षट् च ॥ १२ ॥

(अपक्रामत गर्भिण्यः)

)

[[1-13-1]]

अष्टयौनीमष्टपुत्राम्।
अष्टपत्नीमिमां महीम्।
अहं वेद न मे मृत्युः।
नचामृत्युरघाऽहरत्।
अष्टयौन्यष्टपुत्रम्।
अष्टपदिदमन्तरिक्षम्।
अहं वेद न मे मृत्युः।

नचामृत्युरघाऽहरत्।
अष्टयोनीमष्टपुत्राम्।
अष्टपत्नीममून्दिवम् ॥ ६१ ॥

[[1-13-2]]

अहं वेद् न मे मृत्युः।
नचामृत्युरघाऽहरत्।
सुत्रामाणं महीमूषु।
अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षम्।
अदितिर्माता स पिता स पुत्रः।
विश्वे देवा अदितिः पञ्चजनाः।
अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्।
अष्टौ पुत्रासो अदितेः।
ये जातास्तन्वः परि।
देवां २ उपप्रैत्सप्तभिः ॥ ६२ ॥

[[1-13-3]]

परा मार्ताण्डमास्यत्।
सप्तभिः पुत्रैरदितिः।
उपप्रैत्पूव्यं युगम्।
प्रजायै मृत्यवे तत्।
परा मार्ताण्डमाभरदिति।
ताननुक्रमिष्यामः।
मित्रश्च वरुणश्च।
धाता चार्यमा च।
अंशश्च भगश्च।
इन्द्रश्च विवस्वाश्चेत्येते।
हिरण्यगर्भो हंसश्चुचिषत्।
ब्रह्मजज्ञानं तदित्पदमिति।
गर्भः प्राजापत्यः।

अथ पुरुषः सप्तपुरुषः ॥ ६३ ॥

अमून्दिवः सप्तभिरेते चत्वारि च ॥ १३ ॥
(यथास्थानं गभिण्यः)

)

[[1-14-1]]

योऽसौ तपन्नृदेति।

स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति।

मा मै प्रजया मा पशूनाम्।

मा मम प्राणानादायोदगाः।

असौ योऽस्तमेति।

स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायास्तमेति।

मा मै प्रजया मा पशूनाम्।

मा मम प्राणानादायाऽस्तङ्गाः।

असौ य आपूर्यति।

स सर्वेषां भूतानां प्राणैरापूर्यति ॥ ६४ ॥

[[1-14-2]]

मा मै प्रजया मा पशूनाम्।

मा मम प्राणैरापूरिष्ठाः।

असौ योऽपक्षीयति।

स सर्वेषां भूतानां प्राणैरपक्षीयति।

मा मै प्रजया मा पशूनाम्।

मा मम प्राणैरपक्षेष्ठाः।

अमूनि नक्षत्राणि।

सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च।

मा मै प्रजया मा पशूनाम्।

मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत् ॥ ६५ ॥

[[1-14-3]]

इमे मासाश्चार्धमासाश्च।

सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च ।
मा मै प्रजया मा पशूनाम् ।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत् ।
इम ऋतवः ।
सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च ।
मा मै प्रजया मा पशूनाम् ।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत् ।
अयं संवत्सरः ।
सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च ॥ ६६ ॥

[[1-14-4]]

मा मै प्रजया मा पशूनाम् ।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत् ।
इदमहः ।
सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च ।
मा मै प्रजया मा पशूनाम् ।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत् ।
इयं रात्रिः ।
सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च ।
मा मै प्रजया मा पशूनाम् ।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत् ।
ओं भुर्भुवस्स्वः ।
एतद्वो मिथुनं मानो मिथुनं रीद्वम् ॥ ६७ ॥
प्राणारापूर्यति मोत्सृपत् चोत्सर्पति च मोत्सृप द्वे च ॥ १४ ॥

योऽसौ षोडशामूनि द्वादशायञ्चतुर्दश ॥
उदेयस्तमेत्यापूर्यत्यपक्षीयत्यमूनि नक्षत्राणीमे मासा इम ऋतवोऽयं संवत्सर इदमहरियं
रात्रिर्दश ॥

[[1-15-1]]

अथादित्यस्याष्टपुरुषस्य ।
 वसूनामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 रुद्राणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 आदित्यानामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 सतासत्यानाम् ।
 आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 अभिधून्वतामभिघ्नताम् ।
 वातवतां मरुताम् ।
 आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 ऋभूणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 विश्वेषां देवानाम् ।
 आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 संवत्सरस्य सवितुः ।
 आदित्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 ओं भूर्भुवस्स्वः ।
 रश्मयो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ६८ ॥
 ऋभूणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि षट् च ॥ १५ ॥

[[1-16-1]]

आरोगस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 भ्राजस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 पटरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 पतङ्गस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 स्वर्णरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 ज्योतिषीमतस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 विभासस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 कश्यपस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।
 ओं भूर्भुवस्स्वः ।
 आपो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ६९ ॥
 आरोगस्य दश ॥ १६ ॥

[[1-17-1]]

अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य।
प्रभ्राजमानानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
व्यवदातानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
वासुकिवैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
रजतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
परुषाणां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
श्यामानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
कपिलानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
अतिलोहितानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
ऊर्ध्वानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि ॥ ७० ॥

[[1-17-2]]

अवपतन्तानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
वैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि।
प्रभ्राजमानीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
व्यवदातीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
वासुकिवैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
रजतानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
परुषाणां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
श्यामानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
कपिलानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
अतिलोहितीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
ऊर्ध्वानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
अवपतन्तीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
वैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि।
ओं भुर्भुवस्स्वः।
रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ७१ ॥
ऊर्ध्वानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भान्यतिलोहितीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि

पञ्च च ॥ १७ ॥

[[1-18-1]]

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य ।

अग्नेः पूर्वदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

सहोजसो दक्षिणदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

अजिराप्रभव उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

वैश्वानरस्यापरदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

नर्यापस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

पङ्क्तिराधस उदग्दिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

विसर्पिण उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि ।

ओं भुर्भुवस्स्वः ।

दिशो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम् ॥ ७२ ॥

स्वरेकञ्च ॥ १८ ॥

एतद्रश्मय आपो रूपाणि दिशः पञ्च ॥

[[1-19-1]]

दक्षिणपूर्वस्यान्दिशि विसर्पी नरकः ।

तस्मान्नः परिपाहि ।

दक्षिणाऽपरस्यान्दिश्यविसर्पी नरकः ।

तस्मान्नः परिपाहि ।

उत्तरपूर्वस्यान्दिशि विषादी नरकः ।

तस्मान्नः परिपाहि ।

उत्तरपरस्यान्दिश्यविषादी नरकः ।

तस्मान्नः परिपाहि ।

आयस्मिन्थसप्त वासवा इन्द्रियाणि शतक्रतवित्येते ॥ ७३ ॥

दक्षिणपूर्वस्यां नव ॥ १९ ॥

[[1-20-1]]

इन्द्रघोषा वो वसुभिः पुरस्तादुपदधताम्।
 मनोजवसो वः पितृभिर्दक्षिणत उपदधताम्।
 प्रचेता वो रुद्रैः पश्चादुपदधताम्।
 विश्वकर्मा व आदित्यैरुत्तरत उपदधताम्।
 त्वष्टा वो रूपैरुपरिष्टादुपदधताम्।
 संज्ञानं वः पश्चादिति।
 आदित्यस्सर्वोऽग्निः पृथिव्याम्।
 वायुरन्तरिक्षे।
 सूर्यो दिवि।
 चन्द्रमा दिक्षु।
 नक्षत्राणि स्वलोके।
 एवा ह्येव।
 एवा ह्यग्ने।
 एवा हि वायो।
 एवा हीन्द्र।
 एवा हि पूषन्।
 एवा हि देवाः ॥ ७४ ॥
 दिक्षु सप्त च ॥ २० ॥

[[1-21-1]]

आपमापामपः सर्वाः।
 अस्मादस्मादितोऽमुतः।
 अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च।
 सह सञ्चस्करद्धिया।
 वाय्वश्वा रश्मिपतयः।
 मरीच्यात्मानो अद्रुहः।
 देवीर्भुवनसूवरीः।
 पुत्रवत्त्वाय मे सुत।
 महानाम्नीर्महामानाः।
 महसो महसस्वः ॥ ७५ ॥

[[1-21-2]]

दे॒वीः पर्जन्य॒सू॒वरीः ।
पु॒त्रव॒त्त्वाय॑ मे सु॒त ।
अ॒पाऽश्रु॒ष्णिम॒पारक्षः॑ ।
अ॒पाऽश्रु॒ष्णिम॒पारघ॑म् ।
अपा॑घ्न॒मप॑चाऽव॒र्तिम् ।
अप॑दे॒वीरि॒तो हि॑त ।
वज्र॑न्दे॒वीर॒जीता॑श्च ।
भुव॑नन्दे॒वसू॒वरीः ।
आ॒दि॒त्यान॑दि॒तिन्दे॒वीम् ।
योनि॑नोर्ध्व॒मुदी॑षत ॥ ७६ ॥

[[1-21-3]]

भ॒द्रं कर्णे॑भिः शृ॒णु॒याम॑ दे॒वाः ।
भ॒द्रं प॑श्येमा॒क्षभि॑र्यज॒त्राः ।
स्थि॒रैरङ्गै॑स्तुष्टुवा॑स॒स्तनू॑भिः ।
व्यशेम॑ दे॒वहि॑तं यदायुः ।
स्व॒स्ति न॒ इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वाः ।
स्व॒स्ति नः॑ पू॒षा वि॒श्ववे॑दाः ।
स्व॒स्तिन॒स्ताक्ष्यो॑ अरि॒ष्टने॑मिः ।
स्व॒स्ति नो॒ बृह॒स्पति॑र्दधातु ।
के॒तवो॑ अरु॒णास॑श्च ।
ऋ॒षयो॑ वात॑र॒शनाः॑ ।
प्र॒तिष्ठा॑श्च श॒तधा॑ हि ।
स॒माहि॑तासो सहस्र॒धाय॑सम् ।
शि॒वा न॒शश॑न्त॒मा भ॑वन्तु ।
दि॒व्या आप॑ ओष॒धयः॑ ।
सु॒मृ॒डीका॑ सर॑स्वति ।
मा ते॒ व्योम॑ स॒दृशि॑ ॥ ७७ ॥

स्वरुदीषत वातरशनाः षड् ॥ २१ ॥

[[1-22-1]]

योऽपां पुष्पं वेद।

पुष्पवान्प्रजावाँन्पशुमान्भवति।

चन्द्रमा वा अपां पुष्पम्।

पुष्पवान्प्रजावाँन्पशुमान्भवति।

य एवं वेद।

योऽपामायतनं वेद।

आयतनवान्भवति।

अग्निर्वा अपामायतनम्।

आयतनवान्भवति।

योऽग्नेरायतनं वेद ॥ ७८ ॥

[[1-22-2]]

आयतनवान्भवति।

आपो वा अग्नेरायतनम्।

आयतनवान्भवति।

य एवं वेद।

योऽपामायतनं वेद।

आयतनवान्भवति।

वायुर्वा अपामायतनम्।

आयतनवान्भवति।

यो वायोरायतनं वेद।

आयतनवान्भवति ॥ ७९ ॥

[[1-22-3]]

आपो वै वायोरायतनम्।

आयतनवान्भवति।

य एवं वेद।

योऽपामायतनं वेद।

आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
अ॒सौ॒ वै त॒प॒न्न॒पा॒मा॒य॒त॒न॒म् ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
यो॑ऽमु॒ष्य॒ त॒प॒त आ॒य॒त॒नं॒ वे॒द॒ ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
आ॒पो॒ वा अ॒मु॒ष्य॒ त॒प॒त आ॒य॒त॒न॒म् ॥ ८० ॥

[[1-22-4]]

आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
य॒ ए॒वं वे॒द॒ ।
यो॑ऽपा॒मा॒य॒त॒नं॒ वे॒द॒ ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
च॒न्द्र॒मा॒ वा अ॒पा॒मा॒य॒त॒न॒म् ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
यश्च॒न्द्र॒म॒स आ॒य॒त॒नं॒ वे॒द॒ ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
आ॒पो॒ वै च॒न्द्र॒म॒स आ॒य॒त॒न॒म् ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ॥ ८१ ॥

[[1-22-5]]

य॒ ए॒वं वे॒द॒ ।
यो॑ऽपा॒मा॒य॒त॒नं॒ वे॒द॒ ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
नक्ष॑त्राणि॒ वा अ॒पा॒मा॒य॒त॒न॒म् ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
यो॒ नक्ष॑त्राणामा॒य॒त॒नं॒ वे॒द॒ ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
आ॒पो॒ वै नक्ष॑त्राणामा॒य॒त॒न॒म् ।
आ॒य॒त॒न॒वा॒न्भ॒व॒ति॒ ।
य॒ ए॒वं वे॒द॒ ॥ ८२ ॥

[[1-22-6]]

योऽपामायतनं वेद।

आयतनवान्भवति।

पर्जन्यो वा अपामायतनम्।

आयतनवान्भवति।

यः पर्जन्यस्याऽऽयतनं वेद।

आयतनवान्भवति।

आपो वै पर्जन्यस्याऽऽयतनम्।

आयतनवान्भवति।

य एवं वेद।

योऽपामायतनं वेद ॥ ८३ ॥

[[1-22-7]]

आयतनवान्भवति।

संवत्सरो वा अपामायतनम्।

आयतनवान्भवति।

यस्संवत्सरस्यायतनं वेद।

आयतनवान्भवति।

आपो वै संवत्सरस्याऽऽयतनम्।

आयतनवान्भवति।

य एवं वेद।

योऽप्सु नावं प्रतिष्ठितां वेद।

प्रत्येव तिष्ठति ॥ ८४ ॥

[[1-22-8]]

इमे वै लोका अप्सु प्रतिष्ठिताः।

तदेषाऽभ्यनूक्ता।

अपां रसमुदयं सन्।

सूर्ये शुक्रं समाभृतम्।

अपां रसस्य यो रसः।

तं वौ गृह्णाम्युत्तममिति ।
इमे वै लोका अपां रसः ।
तैऽमुष्मिन्नादित्ये समाभृताः ।
जानुदग्नीमुत्तरवेदीङ्घ्रत्वा ।
अपां पूरयित्वा गुल्फदग्धम् ॥ ८५ ॥

[[1-22-9]]

पुष्करपर्णैः पुष्करदण्डैः पुष्करैश्च सङ्स्तीर्य ।
तस्मिन्विहायसे ।
अग्निं प्रणीयोपसमाधाय ।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।
कस्मात्प्रणीतेऽयमग्निश्चीयते ।
साप्रणीतेऽयमप्सु ह्ययञ्चीयते ।
असौ भुवनेऽप्यनाहिताग्निरेताः ।
तमभित एता अबीष्टका उपदधाति ।
अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः ।
पशुबन्धे चातुर्मास्येषु ॥ ८६ ॥

[[1-22-10]]

अथो आहुः ।
सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति ।
एतद्ध स्म वा आहुश्शण्डिलाः ।
कमग्निञ्चिनुते ।
सत्रियमग्निञ्चिन्वानः ।
संवत्सरं प्रत्यक्षेण ।
कमग्निञ्चिनुते ।
सावित्रमग्निञ्चिन्वानः ।
अमुमादित्यं प्रत्यक्षेण ।
कमग्निञ्चिनुते ॥ ८७ ॥

[[1-22-11]]

नाचिकेतमग्निञ्चिन्वानः ।
 प्राणान्प्रत्यक्षेण ।
 कमग्निञ्चिनुते ।
 चातुहोत्रियमग्निञ्चिन्वानः ।
 ब्रह्म प्रत्यक्षेण ।
 कमग्निञ्चिनुते ।
 वैश्वसृजमग्निञ्चिन्वानः ।
 शरीरं प्रत्यक्षेण ।
 कमग्निञ्चिनुते ।
 उपानुवाक्यमाशुमग्निञ्चिन्वानः ॥ ८८ ॥

[[1-22-12]]

इमाँल्लोकान्प्रत्यक्षेण ।
 कमग्निञ्चिनुते ।
 इममारुणकेतुकमग्निञ्चिन्वानः इति ।
 य एवासौ ।
 इतश्चामुतश्चाऽव्यतीपाती ।
 तमिति ।
 योऽग्नेर्मिथूया वेद ।
 मिथुनवान्भवति ।
 आपो वा अग्नेर्मिथूयाः ।
 मिथुनवान्भवति ।
 य एवं वेद ॥ ८९ ॥

वेदं भवत्यायतनमायतनवान्भवति वेदं य एवं वेद वेदं तिष्ठति गुल्फदघ्नं चातुर्मास्येष्वमुमादित्यं
 प्रत्यक्षेण कमग्निञ्चिनुत उपानुवाक्यमाशुमग्निञ्चिन्वानो मिथूया मिथुनवान्भवत्येकञ्च ॥ २२ ॥

पुष्यमग्निर्वायुरसौ वै तपञ्चन्द्रमा नक्षत्राणि पर्जन्यस्संवत्सरस्तिष्ठति सत्रियं संवत्सरं
 सावित्रममुन्नाचिकेतं प्राणांश्चातुर्होत्रियं ब्रह्म वैश्वसृजं
 शरीरमुपानुवाक्यमाशुमिमाँल्लोकानिममारुणकेतुकं य एवासौ ॥

[[1-23-1]]

आपो वा इदमासन्थसलिलमेव।
स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे समभवत्।
तस्यान्तर्मनसि कामस्समवर्तत।
इदं सृजेयमिति।
तस्माद्यत्पुरुषो मनसाऽभिगच्छति।
तद्वाचा वदति।
तत्कर्मणा करोति।
तदेषाऽभ्यनूक्ता।
कामस्तदग्रे समवर्तताधि।
मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ॥ ९० ॥

[[1-23-2]]

सतो बन्धुमसति निरविन्दन्।
हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषेति।
उपैन्न्तदुपनमति।
यत्कामो भवति।
य एवं वेद।
स तपोऽतप्यत।
स तपस्तप्त्वा।
शरीरमधूनुत।
तस्य यन्मांसमासीत्।
ततोऽरुणाः केतवो वातरशना ऋषय उदतिष्ठन् ॥ ९१ ॥

[[1-23-3]]

ये नखाः।
ते वैखानसाः।
ये वालाः।
ते वालखिल्याः।
यो रसः।
सोऽपाम्।

अन्तरतः कूर्मं भूतं सर्पन्तम्।
तमब्रवीत्।
मम वैत्वङ्मांसा।
समभूत् ॥ ९२ ॥

[[1-23-4]]

नेत्यब्रवीत्।
पूर्वमेवाहमिहासमिति।
तत्पुरुषस्य पुरुषत्वम्।
स सहस्रशीर्षा पुरुषः।
सहस्राक्षस्सहस्रपात्।
भूत्वोदतिष्ठत्।
तमब्रवीत्।
त्वं वै पूर्वं समभूः।
त्वमिदं पूर्वः कुरुष्वेति।
स इत आदायापः ॥ ९३ ॥

[[1-23-5]]

अञ्जलिना पुरस्तादुपादधात्।
एवाह्येवेति।
तत आदित्य उदतिष्ठत्।
सा प्राची दिक्।
अथारुणः केतुर्दक्षिणत उपादधात्।
एवाह्यग्न इति।
ततो वा अग्निरुदतिष्ठत्।
सा दक्षिणा दिक्।
अथारुणः केतुः पश्चादुपादधात्।
एवाहि वायो इति ॥ ९४ ॥

[[1-23-6]]

ततो वायुरुदतिष्ठत्।

सा प्रतीची दिक्।
अथारुणः केतुरुत्तरत उपादधात्।
एवाहीन्द्रेति।
ततो वा इन्द्र उदतिष्ठत्।
सोदीची दिक्।
अथारुणः केतुर्मध्य उपादधात्।
एवाहि पूषन्निति।
ततो वै पूषोदतिष्ठत्।
सेयन्दिक् ॥ ९५ ॥

[[1-23-7]]

अथारुणः केतुरुपरिष्ठादुपादधात्।
एवाहि देवा इति।
ततो देवमनुष्याः पितरः।
गन्धर्वाप्सरसश्चोदतिष्ठन्।
सोर्ध्वा दिक्।
या विप्रुषो विपरापतन्।
ताभ्योऽसुरा रक्षांसि पिशाचाश्चोदतिष्ठन्।
तस्मात्ते पराभवन्।
विप्रुद्भ्यो हि ते समभवन्।
तदेषाऽभ्यनूक्ता ॥ ९६ ॥

[[1-23-8]]

आपो ह यद्वृहतीर्गर्भामायन्।
दक्षन्दधाना जनयन्तीस्स्वयंभुम्।
तत इमेऽद्यसृज्यन्त सर्गाः।
अद्भ्यो वा इदं समभूत्।
तस्मादिदं सर्वं ब्रह्म स्वयंभ्विति।
तस्मादिदं सर्वं शिथिलमिवाद्भुवमिवाभवत्।
प्रजापतिर्वाव तत्।

आत्मनात्मानं विधाय।
तदेवानुप्राविशत्।
तदेषाऽभ्यनूक्ता ॥ ९७ ॥

[[1-23-9]]

विधाय लोकान्विधाय भूतानि।
विधाय सर्वाः प्रदिशो दिशश्च।
प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य।
आत्मनात्मानमभिसंविवेशेति।
सर्वमेवेदमाप्त्वा।
सर्वमवरुद्ध।
तदेवानुप्राविशति।
य एवं वेद ॥ ९८ ॥
आसीदतिष्ठन्नभूदपो वायो इति सेयन्दिगभ्यनूक्ताऽभ्यनूक्ताऽष्टौ च ॥ २३ ॥

[[1-24-1]]

चतुष्टय्य आपो गृह्णाति।
चत्वारि वा अपां रूपाणि।
मेघो विद्युत्।
स्तनयित्त्वृष्टिः।
तान्येवावरुन्धे।
आतपति वर्ष्यां गृह्णाति।
ताः पुरस्तादुपदधाति।
एता वै ब्रह्मवर्चस्या आपः।
मुखत एव ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे।
तस्मान्मुखतो ब्रह्मवर्चसितरः ॥ ९९ ॥

[[1-24-2]]

कूप्या गृह्णाति।
ता दक्षिणत उपदधाति।
एता वै तेजस्विनीरापः।

तेज ए॒वास्य॑ दक्षिण॒तो द॑धाति।
तस्माद्दक्षिणोऽर्धस्तेज॒स्वितरः॑।
स्थाव॒रा गृ॑ह्णाति।
ताः प॒श्चादुप॑दधाति।
प्रति॑ष्ठिता॒ वै स्था॑व॒राः।
प॒श्चादे॒व प्रति॑तिष्ठति।
वह॑न्तीर्गृह्णाति ॥ १०० ॥

[[1-24-3]]

ता उ॑त्तर॒त उप॑दधाति।
ओज॑सा॒ वा ए॒ता वह॑न्तीरि॒वोद्ग॑तीरि॒व आ॒कूज॑तीरि॒व धा॑वन्तीः।
ओज॑ ए॒वास्यो॑त्तर॒तो द॑धाति।
तस्माद्दु॒त्तरोऽर्ध॑ ओज॒स्वितरः॑।
संभा॒र्या गृ॑ह्णाति।
ता मध्य॑ उप॑दधाति।
इयं॑ वै संभा॒र्याः।
अ॒स्यामे॒व प्रति॑तिष्ठति।
प॒ल्व॒ल्या गृ॑ह्णाति।
ता उ॒परि॑ष्ठादु॒पाद॑धाति ॥ १०१ ॥

[[1-24-4]]

अ॒सौ वै प॑ल्व॒ल्याः।
अ॒मुष्या॑मे॒व प्रति॑तिष्ठति।
दि॒क्षूप॑दधाति।
दि॒क्षु वा आपः॑।
अ॒न्नं वा आपः॑।
अ॒द्भ्यो चा॑ अ॒न्नञ्जा॑यते।
यदे॒वद्भ्योऽन्न॑ञ्जायते।
तद॑व॒रुन्धे॑।
तं वा ए॒तम॑रु॒णाः के॒तवो॑ वा॒तर॑श॒ना ऋ॒षयोऽचि॑न्वन्।

तस्मादारुणकेतुकः ॥ १०२ ॥

[[1-24-5]]

तदेषाऽभ्यनूक्ता।

केतवो अरुणासश्च।

ऋषयो वातरशनाः।

प्रतिष्ठां शतधाहि।

समाहितासो सहस्रधायसमिति।

शतशश्चैव सहस्रशश्च प्रतितिष्ठति।

य एतमग्निञ्चिनुते।

य उचैनमेवं वेद ॥ १०३ ॥

ब्रह्मवर्चसितरो वहन्तीर्गृह्णाति ता उपरिष्ठादुपादधात्यारुणकेतुकोऽष्टौ च ॥ २४ ॥

[[1-25-1]]

जानुदग्नीमुत्तरवेदीङ्घ्वात्वा।

अपां पूरयति।

आपं सर्वत्वाय।

पुष्करपर्णं रुक्मं पुरुषमित्युपदधाति।

तपो वै पुष्करपर्णम्।

सत्यं रुक्मः।

अमृतं पुरुषः।

एतावद्वावास्ति।

यावदेतत्।

यावदेवास्ति ॥ १०४ ॥

[[1-25-2]]

तदवरुन्धे।

कूर्ममुपदधाति।

अपामेव मेधमवरुन्धे।

अथो स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।

आपमापामपस्सवाः।

अस्माद्स्मादितोऽमुतः।
अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च।
सहसञ्चस्करद्विया इति।
वाय्वश्वा रश्मिपतयः।
लोकं पृणच्छिद्रं पृण ॥ १०५ ॥

[[1-25-3]]

यास्तिस्त्रः परमजाः।
इन्द्रघोषा वो वसुभिरेवाह्येवेति।
पञ्चचितय उपदधाति।
पाङ्गोऽग्निः।
यावनेवाग्निः।
तञ्चिनुते।
लोकंपृणया द्वितीयामुपदधाति।
पञ्चपदा वै विराट्।
तस्या वा इयं पादः।
अन्तरिक्षं पादः।
द्यौः पादः।
दिशः पादः।
परोरजाः पादः।
विराज्येव प्रतितिष्ठति।
य एतमग्निञ्चिनुते।
य उं चैनमेवं वेद ॥ १०६ ॥
अस्ति पृणान्तरिक्षं पादः षट् ॥ २५ ॥

[[1-26-1]]

अग्निं प्रणीयोपसमाधाय।
तमभित एता अबीष्टका उपदधाति।
अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः।
पशुबन्धे चातुर्मास्येषु।

अथो आहुः ।
सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति ।
अथ हस्माहारुणस्स्वायंभुवः ।
सावित्रस्सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे ।
नाना वा एतेषां वीर्याणि ।
कमग्निञ्चिनुते ॥ १०७ ॥

[[1-26-2]]

सत्रियमग्निञ्चिन्वानः ।
कमग्निञ्चिनुते ।
सावित्रमग्निञ्चिन्वानः ।
कमग्निञ्चिनुते ।
नाचिकेतमग्निञ्चिन्वानः ।
कमग्निञ्चिनुते ।
चातुर्होत्रियमग्निञ्चिन्वानः ।
कमग्निञ्चिनुते ।
वैश्वसृजमग्निञ्चिन्वानः ।
कमग्निञ्चिनुते ॥ १०८ ॥

[[1-26-3]]

उपानुवाक्यमाशुमग्निञ्चिन्वानः ।
कमग्निञ्चिनुते ।
इममारुणकेतुकमग्निञ्चिन्वान इति ।
वृषा वा अग्निः ।
वृषाणो सङ्स्फालयेत् ।
हन्येतास्य यज्ञः ।
तस्मान्नानुषज्यः ।
सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीत ।
उत्तरवेद्यां ह्यग्निश्चीयते ।
प्रजाकामश्चिन्वीत ॥ १०९ ॥

[[1-26-4]]

प्राजापत्यो वा एषोऽग्निः।

प्राजापत्याः प्रजाः।

प्रजावान्भवति।

य एवं वेद।

पशुकामश्चिन्वीत।

संज्ञानं वा एतत्पशूनाम्।

यदापः।

पशूनामेव संज्ञानेऽग्निश्चिनुते।

पशुमान्भवति।

य एवं वेद ॥ ११० ॥

[[1-26-5]]

वृष्टिकामश्चिन्वीत।

आपो वै वृष्टिः।

पर्जन्यो वर्षुको भवति।

य एवं वेद।

आमयावी चिन्वीत।

आपो वै भेषजम्।

भेषजमेवास्मै करोति।

सर्वमायुरेति।

अभिचरःश्चिन्वीत।

वज्रो वै आपः ॥ १११ ॥

[[1-26-6]]

वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरति।

स्तृणुत एनम्।

तेजस्कामो यशस्कामः।

ब्रह्मवर्चसकामस्स्वर्गकामश्चिन्वीत।

एतावद्वा वास्ति।

यावदेतत्।
यावदेवास्ति।
तद्वरुन्धे।
तस्यैतद्व्रतम्।
वर्षति न धावेत् ॥ ११२ ॥

[[1-26-7]]

अमृतं वा आपः।
अमृतस्यानन्तरित्यै।
नाप्सु मूत्रपुरीषङ्कुर्यात्।
न निष्ठीवेत्।
न विवसनस्त्रायात्।
गुह्यो वा एषोऽग्निः।
एतस्याग्नेरनतिदाहाय।
न पुष्करपर्णानि हिरण्यं वाऽधितिष्ठेत्।
एतस्याग्नेरनभ्यारोहाय।
न कूर्मस्याश्रीयात्।
नोदकस्याघातुकान्येनमोदकानि भवन्ति।
अघातुका आपः।
य एतमग्निञ्चिनुते।
य उचैनमेवं वेद ॥ ११३ ॥
चिनुते चिनुते प्रजाकामश्चिन्वीत् य एवं वेदापो धावेदश्रीयाच्चत्वारि च ॥ २६ ॥

[[1-27-1]]

इमानुकं भुवना सीषधेम।
इन्द्रश्च विश्वे च देवाः।
यज्ञञ्च नस्तन्वञ्च प्रजाञ्च।
आदित्यैरिन्द्रस्सह सीषधातु।
आदित्यैरिन्द्रस्सगणो मरुद्भिः।
अस्माकं भूत्वविता तनूनाम्।

आ॒प्ल॒व॒स्व॒ प्र॒प्ल॒व॒स्व॒ ।
आ॒ण्डी॒ भ॒व॒ ज॒ मा॒ मु॒हुः॒ ।
सु॒खादी॒न्दुः॒ख॒नि॒ध॒नाम् ।
प्र॒ति॒मु॒ञ्च॒स्व॒ स्वां॒ पु॒रम् ॥ ११४ ॥

[[1-27-2]]

म॒री॒च॒य॒स्स्वा॒यं॒भु॒वाः॒ ।
ये श॒री॒रा॒ण्य॑क॒ल्प॒यन् ।
ते ते॒ दे॒ह॒ङ्क॒ल्प॒यन्तु॒ ।
मा च॒ ते॒ ख्या॒ स्म॒ ती॒रि॒षत् ।
उ॒त्ति॒ष्ठ॒त॒ मा॒ स्व॒प्त॒ ।
अ॒ग्नि॒मि॒च्छ॒ध्वं॒ भा॒र॒ताः॒ ।
रा॒ज्ञ॒स्सो॒म॒स्य॒ तृ॒प्ता॒सः॒ ।
सूर्ये॑ण॒ स॒यु॒जो॑ष॒सः॒ ।
यु॒वा॑ सु॒वा॒साः॑ ।
अ॒ष्टा॒च॒क्रा॒ न॒व॒द्वारा॑ ॥ ११५ ॥

[[1-27-3]]

दे॒वानां॑ पू॒र॒यो॒ध्या॒ ।
तस्या॑ हिरण्म॒यः॒ को॒शः॒ ।
स्व॒र्गो॒ लो॒को॒ ज्यो॒ति॒षाऽऽवृ॑तः ।
यो वै तां॑ ब्रह्म॒णो॒ वेद॑ ।
अ॒मृ॒ते॒नाऽऽवृ॑तां॒ पु॒री॒म् ।
तस्मै॑ ब्रह्म॒ च॒ ब्रह्मा॒ च॒ ।
आ॒युः॒ की॒र्तिं॑ प्र॒जा॒न्दुः॒ ।
वि॒भ्रा॒ज॒मा॒ना॑ ह॒रि॒णी॒म् ।
य॒श॒सा॑ संप॒री॒वृ॑ताम् ।
पु॒रं॑ हिरण्म॒यीं॑ ब्रह्मा ॥ ११६ ॥

[[1-27-4]]

वि॒वेशा॑ऽप॒रा॒जि॒ता॒ ।

पराडेत्यज्यामयी।
पराडेत्यनाशकी।
इह चामुत्र चान्वेति।
विद्वान्देवासुरानुभयान्।
यत्कुमारी मन्द्रयते।
यद्योषद्यत्पतिव्रता।
अरिष्टं यत्किञ्च क्रियते।
अग्निस्तदनुवेधति।
अश्रुतासश्रुतासश्च ॥ ११७ ॥

[[1-27-5]]

यज्वानो येऽप्ययज्वनः।
स्वर्यन्तो नापैक्षन्ते।
इन्द्रमग्निञ्च ये विदुः।
सिकता इव संयन्ति।
रश्मिभिस्समुदीरिताः।
अस्माल्लोकादमुष्माच्च।
ऋषिभिरदात्पृश्निभिः।
अपैत वीत वि च सर्पतातः।
येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः।
अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तम् ॥ ११८ ॥

[[1-27-6]]

यमो ददात्ववसानमस्मै।
नृ मुणन्तु नृ पात्वर्यः।
अकृष्टा ये च कृष्टजाः।
कुमारीषु कनीनीषु।
जारिणीषु च ये हिताः।
रेतःपीता आण्डपीताः।
अङ्गारेषु च ये हुताः।

उभयान्पुत्रपौत्रकान्।
युवेऽहं यमराजगान्।
शतमिन्नु शरदः ॥ ११९ ॥

[[1-27-7]]

अदो यद्ब्रह्म विलबम्।
पितृणाञ्च यमस्य च।
वरुणस्याश्विनोरग्नेः।
मरुताञ्च विहायसाम्।
कामप्रयवणं मे अस्तु।
स ह्येवास्मिं सनातनः।
इति नाको ब्रह्मिश्रवो रायो धनम्।
पुत्रानापौ देवीरिहाहिता ॥ १२० ॥
पुरन्नवद्वारा ब्रह्मा च व्यक्तं शरदोऽष्टौ च ॥ २७ ॥

[[1-28-1]]

विशीर्ष्णीं गृध्रशीर्ष्णीञ्च।
अपेतौ निर्ऋतिं हथः।
परिबाधं श्वेतकुक्षम्।
निजङ्घं शबलोदरम्।
स तान्वाच्यायया सह।
अग्ने नाशय संदृशः।
ईर्ष्यासूये बुभुक्षाम्।
मन्युं कृत्याञ्च दीधिरे।
रथेन किंशुकावता।
अग्ने नाशय संदृशः ॥ १२१ ॥
विशीर्ष्णीं दश ॥ २८ ॥

[[1-29-1]]

पर्जन्याय प्रगायत।
दिवस्पुत्राय मीढुषै।

स नो यवसमिच्छतु।
 इदं वचः पर्जन्याय स्वराजै।
 हृदो अस्त्वन्तरन्तद्युयोत।
 मयोभूर्वातो विश्वकृष्टयस्सन्त्वस्मे।
 सुपिप्पला ओषधीर्देवगोपाः।
 यो गर्भमोषधीनाम्।
 गवाङ्कणोत्यर्विताम्।
 पर्जन्यः पुरुषीणाम् ॥ १२२ ॥
 विशीर्ष्णीम्पर्जन्याय दशदश ॥ २९ ॥

[[1-30-1]]

पुनर्मामैत्विन्द्रियम्।
 पुनरायुः पुनर्भगः।
 पुनर्ब्राह्मणमैतु मा।
 पुनर्द्रविणमैतु मा।
 यन्मेऽद्य रेतः पृथिवीमस्कान्।
 यदोषधीरप्यसरद्यदापः।
 इदन्तत्पुनराददे।
 दीर्घायुत्त्वाय वर्चसे।
 यन्मे रेतः प्रसिच्यते।
 यन्म आजायते पुनः।
 तेन माममृतङ्कुरु।
 तेन सुप्रजसङ्कुरु ॥ १२३ ॥
 पुनर्द्वे च ॥ ३० ॥

[[1-31-1]]

अद्ध्यस्तिरोधाऽजायत।
 तव वैश्रवणस्सदा।
 तिरोधेहि सपत्नान्नः।
 ये अपोऽश्नन्ति केचन।

त्वाष्ट्रीं मायां वैश्रवणः।
रथं सहस्रवन्द्युरम्।
पुरुश्चक्रं सहस्राश्वम्।
आस्थायायाहि नो बलिम्।
यस्मै भूतानि बलिमावहन्ति।
धनङ्गावो हस्तिहिरण्यमश्वान्॥ १२४॥

[[1-31-2]]

असाम सुमतौ यज्ञियस्य।
श्रियं बिभ्रतिऽन्नमुखीं विराजम्।
सुदर्शने च क्रोञ्चे च।
मैनागे च महागिरौ।
सतद्वाट्टारगमन्ता।
संहार्यन्नगरं तव।
इति मन्त्राः।
कल्पोऽत ऊर्ध्वम्।
यदि बलिं हरेत्।
हिरण्यनाभये वितुदये कौबेरायायं बलिः ॥ १२५॥

[[1-31-3]]

सर्वभूतधिपतये नम इति।
अथ बलिं हत्वोपतिष्ठेत्।
क्षत्तं क्षत्तं वैश्रवणः।
ब्राह्मणा वयंस्मः।
नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः।
अस्मात्प्रविश्यान्नमद्भीति।
अथ तमग्निमादधीत।
यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत।
तिरोधा भूः।
तिरोधा भुवः ॥ १२६॥

[[1-31-4]]

ति॒रो॒धा॒स्स्वः॑ ।

ति॒रो॒धा॒ भूर्भुव॑स्स्वः ।

सर्वेषां लोकानामाधिपत्ये सीदति ।

अथ तमग्निमिन्धीत ।

यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत ।

ति॒रो॒धा॒ भूस्स्वाहा॑ ।

ति॒रो॒धा॒ भुव॑स्स्वाहा ।

ति॒रो॒धा॒ स्व॑स्स्वाहा ।

ति॒रो॒धा॒ भूर्भुव॑स्स्वस्स्वाहा ।

यमिन्नस्य काले सर्वा आहुतीर्हुता भवेयुः ॥ १२७ ॥

[[1-31-5]]

अपि ब्राह्मणमुखीनाः ।

तस्मिन्नहः काले प्रयुञ्जीत ।

परस्सुप्तजनाद्वेपि ।

मास्म प्रमाद्यन्तमाध्यापयेत् ।

सर्वार्थाः सिद्ध्यन्ते ।

य एवं वेद ।

क्षुध्यन्निदमजानताम् ।

सर्वार्था न सिद्ध्यन्ते ।

यस्तै विघातुको भ्राता ।

ममान्तर्हृदये श्रितः ॥ १२८ ॥

[[1-31-6]]

तस्मा इममग्रपिण्डञ्जुहोमि ।

समैऽर्थान्मा विवधीत् ।

मयि स्वाहा ।

राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिनै ।

नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे ।

स मे कामान्कामकामाय मह्यम्।
 कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु।
 कुबेराय वैश्रवणाय।
 महाराजाय नमः।
 केतवो अरुणासश्च।
 ऋषयो वातरशनाः।
 प्रतिष्ठां शतधा हि।
 समाहितासो सहस्रधायसम्।
 शिवा नशशन्तमा भवन्तु।
 दिव्या आप ओषधयः।
 सुमृडीका सरस्वति।
 मा ते व्योम सदृशि ॥ १२९ ॥
 अश्वान्बलिर्भुवो भवेयुश्श्रितश्च सप्त च ॥ ३१ ॥

[[1-32-1]]

संवत्सरमेतद्वत्चरेत्।
 द्वौ वा मासौ।
 नियमस्समासेन।
 तस्मिन्नियमविशेषाः।
 त्रिषवणमुदकोपस्पर्शी।
 चतुर्थकालपानभक्तस्स्यात्।
 अहरहर्वा भैक्षमश्नीयात्।
 औदुम्बरीभिः समिद्धिरग्निं परिचरेत्।
 पुनर्मा मैत्विन्द्रियमित्येतेनाऽनुवाकेन।
 उद्धृतपरिपूताभिरद्भिः कार्यङ्कुर्वीत ॥ १३० ॥

[[1-32-2]]

असञ्चयवान्।
 अग्नये वायवे सूर्याय।
 ब्रह्मणे प्रजापतये।

चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यः ।
 ऋतुभ्यस्संवत्सराय ।
 वरुणायारुणायेति व्रतहोमाः ।
 प्रवर्ग्यवदादेशः ।
 अरुणाः काण्डऋषयः ।
 अरण्येऽधीयीरन् ।
 भद्रं कर्णेभिरिति द्वे जपित्वा ॥ १३१ ॥

[[1-32-3]]

महानाम्नीभिरुदकं संस्पृश्य ।
 तमाचार्यो दद्यात् ।
 शिवा नश्शन्तमेत्योषधीरालभते ।
 सुमृडीकेति भूमिम् ।
 एवमपवर्गे ।
 धेनुर्दक्षिणा ।
 कंसं वासंश्च क्षौमम् ।
 अन्यद्वाशुक्लम् ।
 यथाशक्ति वा ।
 एवञ्च स्वाध्यायधर्मेण ।
 अरण्येऽधीयीत ।
 तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी पुण्यो भवति ॥ १३२ ॥
 कुर्वीत जपित्वा स्वाध्यायधर्मेण द्वे च ॥ ३२ ॥

भद्रञ्च स्मृतिस्साकञ्जानामक्षयतिताम्राण्यत्यूर्ध्वाक्ष आरोगः केदमग्निश्च सहस्रवृत्पवित्रवन्त
 आतनुष्वाष्टयौनीं योऽसावथादित्यस्यारोगस्याथ वायोरथान्नेर्दक्षिणापूर्वस्यामिन्द्रघोषा व आपमापां
 योऽपामापो वै चतुष्टय्यो जानुदघ्नीमग्निं प्रणीयेमा नुकं विशीर्ष्णीं पर्जन्याय पुनरद्भ्यः संवत्सरं
 द्वात्रिंशत् ॥ ३२ ॥

भद्रं ज्योतिषा तस्मिन्नाजानङ्कश्यपाथसहस्रवृत्तियन्नपुं सकमष्टयौनीमवपतन्तानामायतनवान्भवति
 सतो बन्धुं ता उत्तरतो वृष्टिकामो विशीर्ष्णींमसञ्चयवान्द्वात्रिंशदुत्तरशतम् ॥ १३२ ॥

भ॒द्रं तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी पुण्यो भ॒वति ॥

[[1-0-0]]

भ॒द्रं कर्णे॑भिः शृणु॒याम॑ दे॒वाः ।

भ॒द्रं प॑श्येमा॒क्षभि॑र्यज॒त्राः ।

स्थि॒रैरङ्गै॑स्तुष्टुवा॒स॑स्त॒नूभिः॑ ।

व्यशेम॑ दे॒वहि॑तं यदायुः ।

स्व॒स्ति न॒ इन्द्रो॑ वृ॒द्धश्र॑वाः ।

स्व॒स्ति नः॑ पू॒षा वि॒श्ववे॑दाः ।

स्व॒स्ति न॒स्ताक्ष॑र्यो॒ अरि॑ष्टनेमिः ।

स्व॒स्ति नो॒ बृह॑स्पतिर्दधातु ।

ॐ शान्तिः॑ शान्तिः॑ शान्तिः॑ ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 2

[[2-0-0]]

नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि ॥
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[[2-1-1]]

सह वै देवानाञ्चासुराणाञ्च यज्ञौ प्रततावास्तां वयं स्वर्गं लोकमैष्यामो वयमैष्याम इति
तेऽसुरास्संनह्य सहसैवाचरन्ब्रह्मचर्येण तपसैव देवास्तेऽसुरा अमुह्यंस्ते न प्राजानंस्ते
पराभवन्ते न स्वर्गं लोकमायन्प्रसृतेन वै यज्ञेन देवास्स्वर्गं
लोकमायन्प्रसृतेनासुरान्पराऽभावयन्प्रसृतो ह वै यज्ञोपवीतिनो यज्ञोऽप्रसृतोऽनुपवीतिनो यत्किञ्च
ब्राह्मणो यज्ञोपवीत्यधीते यजत एव तत्तस्माद्यज्ञोपवीत्येवाधीयीत याजयेद्यजेत वा यज्ञस्य प्रसृत्या
अजिनं वासो वा दक्षिणत उपवीय दक्षिणं बाहुमुद्धरतेऽवधत्ते सव्यमिति यज्ञोपवीतमेतदेव विपरीतं
प्राचीनावीतं संवीतं मानुषम् ॥ १ ॥ ॥ १ ॥

[[2-2-1]]

रक्षांसि हवा पुरोनुवाके तपोग्रमतिष्ठन्त तान्प्रजापतिर्वरेणोपामन्त्रयत् तानि वरमवृणीतादित्यो नो
योद्धा इति तान्प्रजपतिरब्रवीद्योधयध्वमिति तस्मादुत्तिष्ठन्तं हवा तानि रक्षांस्यदित्यं योधयन्ति
यावदस्तमन्वगात्तानि ह वा एतानि रक्षांसि गायत्रियाऽभिमन्त्रितेनाम्भसा शाम्यन्ति तद् ह वा
एते ब्रह्मवादिनः पूर्वाभिमुखास्सन्ध्यायां गयत्रियाऽभिमन्त्रिता आप ऊर्ध्वं विक्षिपन्ति ता एता
आपो वज्रीभूत्वा तानि रक्षांसि मन्देहाऽरुने द्वीपे प्रक्षिपन्ति यत्प्रदक्षिनं प्रक्रमन्ति तेन पाप्मानमव
धून्वन्त्युद्यन्तमस्तंयन्तमादित्यमभिध्यायन्कुर्वन्ब्राह्मणो विद्वान्धसकलं भद्रमश्नुतेऽसावादित्यो
ब्रह्मेति ब्रह्मैव सन्ब्रह्माप्येति य एवं वेद ॥ २ ॥ ॥ २ ॥

[[2-3-1]]

यद्देवा देवहेळनं देवासश्चकृमा वयम्।
 आदित्यास्तस्मान्मा मुञ्चतर्तस्यर्तेन मामित।
 देवा जीवनकाम्या यद्वाचाऽनृतमूदिम ।
 तस्मान्न इह मुञ्चत विश्वे देवास्सजोषसः ।
 ऋतेन द्यावापृथिवी ऋतेन त्वं सरस्वति।
 कृतान्नः पाह्येनसो यत्किञ्चानृतमूदिम।
 इन्द्राग्नी मित्रावरुणौ सोमो धाता बृहस्पतिः।
 ते नो मुञ्चन्त्वेनसो यदन्यकृतमारिम।
 सजातशंसादुत जामिशंसाज्यायसशंसादुत वा कनीयसः।
 अनाधृष्टं देवकृतं यदेनस्तस्मात्त्वमस्माज्जातवेदो मुमुग्धि ॥ ३ ॥

[[2-3-2]]

यद्वाचा यन्मनसा बाहुभ्यामूरुभ्यामष्ठीवद्भ्यां शिश्रैर्यदनृतं चकृमा वयम्।
 अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु चकृम यानि दुष्कृता।
 येन त्रितो अर्णवान्निर्बभूव येन सूर्यं तमसो निर्मुमोच।
 येनेन्द्रो विश्वा अजहादरातीस्तेनाहं ज्योतिषा ज्योतिरानशान आक्षि।
 यत्कुसीदमप्रतीत्तं मयेह येन यमस्य निधिना चरामि।
 एतत्तदग्ने अनृणो भवामि जीवन्नेव प्रति तत्ते दधामि।
 यन्मयि माता यदा पिपेष यदन्तरिक्षं यदाशसातिक्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता यदाप इमं मे
 वरुण तत्त्वा यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने त्वमग्ने अयासि ॥ ४ ॥
 मुमुग्धि सप्त च ॥ ३ ॥

[[2-4-1]]

यददीव्यन्नृणमहं बभूवादित्सन्वा संजगर जनैभ्यः।
 अग्निर्मा तस्मादिन्द्रश्च संविदानौ प्रमुञ्चताम्।
 यद्धस्ताभ्यां चकर किल्बिषाण्यक्षाणां वशुमुपजिघ्रमानः।
 उग्रं पश्या च राष्ट्रभृच्च तान्यप्सरसावनुदत्तामृणानि।
 उग्रं पश्ये राष्ट्रभृत्किल्बिषाणि यदक्षवृत्तमनुदत्तमेतत्।
 नेन्न ऋणानृणव इत्समानो यमस्य लोके अधिरज्जुराय।
 अव ते हेळ उदुत्तम मिमं मे वरुण तत्त्वा यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने।

तांस्त्वं वृत्रहञ्जहि वस्वस्मभ्यमाभर।
अग्ने यो नोऽभिदासति समानो यश्च निष्ट्यः।
तं वयं समिधं कृत्वा तुभ्यमग्नेऽपिदध्मसि ॥ ७ ॥

[[2-5-3]]

यो नश्शपादशपतो यश्च नश्शपतश्शपात्।
उषाश्च तस्मै निमृक्क सर्वं पापं समूहताम्।
यो नस्सपत्नो यो रणो मर्तोऽभिदासति देवाः।
इध्मस्यैव प्रक्षायतो मा तस्योच्छेषि किञ्चन।
यो मां द्वेष्टि जातवेदो यं चाहं द्वेषि यश्च माम्।
सर्वांस्तानग्ने सन्दह यांश्चाहं द्वेषि ये च माम्।
यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः।
निन्दाद्यो अस्मान्दिप्साञ्च सर्वांस्तान्मष्मषा कुरु।
संशितं मे ब्रह्म संशितं वीर्यांश्च बलम्।
संशितं क्षत्रं मे जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः।
उदेषां बाहु अतिरमुद्वर्चो अथो बलम्।
क्षिणोमि ब्रह्मणाऽमित्रानुन्नयामि स्वाँर अहम्।
पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात्पुनश्चक्षुः पुनश्श्रोत्रं म आगात्पुनः प्राणः पुनराकूतं म आगात्पुनश्चित्तं
पुनराधीतं म आगात्।
वैश्वानरो मेऽदब्धस्तनूपा अवबाधतां दुरितानि विश्वा ॥ ८ ॥
पोषं दध्मसि पुरोहितश्चत्वारि च ॥ ५ ॥

[[2-6-1]]

वैश्वानराय प्रतिवेदयामो यदीनृणं सङ्गरो देवतासु।
स एतान्पाशान्प्रमुचन्प्रवेद स नो मुञ्चातु दुरिताद्वद्यात्।
वैश्वानरः पवयान्नः पवित्रैर्यत्सङ्गरमभिधावाभ्याशाम्।
अनाजानन्मनसा याचमानो यदत्रैनो अव तत्सुवामि।
अमी ये सुभगे दिवि विचृतौ नाम तारके।
प्रेहामृतस्य यच्छतामेतद्वद्धकमोचनम्।
विजिहीर्ष्व लोकान्कृधि बन्धान्मुञ्चासि बद्धकम्।

योनेरिव प्रच्युतो गर्भस्सवान्पथो अनुष्व ।
स प्रजानन्प्रतिगृणीत विद्वान्प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य ।
अस्माभिर्दत्तं जरसः परस्तादच्छिन्नं तन्तुमनुसञ्चरेम ॥ ९ ॥

[[2-6-2]]

ततं तन्तुमन्वेके अनुसञ्चरन्ति येषां दत्तं पित्र्यमायनवत् ।
अबन्ध्वेके ददतः प्रयच्छादातुं चेच्छक्रवांसस्वर्ग एषाम् ।
आरभेथामनुसंरभेथांसमानं पन्थामवथो घृतेन ।
यद्वा पूर्तं परिविष्टं यदग्नौ तस्मै गोत्रायेह जायापती संरभेथाम् ।
यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा जिहिंसिम ।
अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्य उन्नो नेषदुरिता यानि चकृम ।
भूमिर्माताऽदितिर्नो जनित्रं भ्राताऽन्तरिक्षमभिशास्त एनः ।
द्यौर्नः पिता पितृयाच्छं भवासि जामि मित्वा मा विवित्सि लोकात् ।
यत्र सुहार्दस्सुकृतो मदन्ते विहाय रोगं तन्वाशं स्वायाम् ।
अश्लोणाङ्गैरहुतास्वर्गे तत्र पश्येम पितरं च पुत्रम् ।
यदन्नमध्यनृतेन देवा दास्यन्नदास्यन्नत वा करिष्यन्न ।
यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किञ्च प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु ।
यदन्नमग्निं बहुधा विरूपं वासो हिरण्यमुत गामजामविम् ।
यद्देवानां चक्षुष्यागो अस्ति यदेव किञ्च प्रतिजग्राहमग्निर्मा तस्मादनृणं कृणोतु ।
यन्मया मनसा वाचा कृतमेनः कदाचन ।
सर्वस्मात्तस्मान्मेळितो मोग्धि त्वं हि वेत्थ यथातथम् ॥ १० ॥
चरेम पुत्रं षड् ॥ ६ ॥

[[2-7-1]]

वातरशना ह वा ऋषयश्श्रमणा ऊर्ध्वमन्थिनो बभूवुस्तानृषयोऽर्थमायुस्ते
निलायमचरुस्तेऽनुप्रविशुः कूशमाण्डानि तस्तेष्वन्वविन्दञ्छ्रद्धया च तपसा च
तानृषयोऽब्रुवन्कथा निलायं चरथेति त ऋषीन्ब्रुवन्नमो वोऽस्तु भगवन्तोऽस्मिन्धाग्नि केन
वस्सपर्यामेति तानृषयोऽब्रुवन्पवित्रं नो ब्रूत येनरिपसस्यामेति त एतानि सूक्तान्यपश्यन्त्यद्देवा
देवहेळनं यदीव्यन्नृणमहं बभुवायुष्टे विश्वतो दधदित्येतैराज्यं जुहुत वैश्वानराय प्रतिवेदयाम्
इत्युपतिष्ठत यदवाचीनमेनो भ्रूणहत्यायास्तस्मान्मोक्षध्व इति त

एतैरजुहुवुस्तेऽरेपसोऽभवन्कर्मादिष्वेतैर्जुहुयात्पूतो देवलोकान्थसमश्नुते ॥ ११ ॥ ७ ॥

[[2-8-1]]

कूशमाण्डैर्जुहुयाद्योऽपूत इव मन्येत यथा स्तेनो यथा भ्रूणहैवमेष भवति योऽयो नौ रेतस्सिञ्चति
यदर्वाचीनमेनो भ्रूणहृत्यायास्तस्मान्मुच्यते यावदेनो दीक्षामुपैति दीक्षित एतैस्सतति जुहोति
संवथसरं दीक्षितो भवति संवथसरादेवात्मानं पुनीते मासं दीक्षितो भवति यो मासस्स
संवथसरस्संवथसरादेवात्मानं पुनीते चतुर्विंशतिः रात्रीर्दीक्षितो भवति
चतुर्विंशतिरर्धमासास्संवथसरस्संवथसरादेवात्मानं पुनीते द्वादश रात्रीर्दीक्षितो भवति द्वादश
मासास्संवथसरस्संवथसरादेवात्मानं पुनीते षड्रात्रीर्दीक्षितो भवति षड्
ऋतवस्संवथसरस्संवथसरादेवात्मानं पुनीते तिस्रो रात्रीर्दीक्षितो भवति त्रिपदा गायत्री गायत्रिया
एवात्मानं पुनीते न मासं समश्नीयान्न स्त्रियमुपैयान्नोपर्यासीत जुगुप्सेतानृतात्पयो ब्राह्मणस्य व्रतं
यवागू राजन्यस्यामिक्षा वैश्यस्याथो सौम्येऽप्यध्वर एतद्व्रतं ब्रुयाद्यदि मन्येतोपदस्यामीत्योदनं
धानास्सकून्धृतमित्यनुव्रतयेदात्मनोऽनुपदासाय ॥ १२ ॥ ८ ॥

[[2-9-1]]

अजान् ह वै पृथ्वीःस्तपस्यमानान्ब्रह्म स्वयम्भ्वभ्यानर्षत् ऋषयोऽभवन्तदृषीणामृषित्वं तां
देवतामुपातिष्ठन्त यज्ञकामास्त एतं ब्रह्मयज्ञमपश्यन्तमाऽहरन्तेनायजन्त यदृचोऽध्यगीषत ताः
पयं आहुतयो देवानामभवन्त्यद्यजुषि घृताहुतयो यत्सामानि सोमाहुतयो यदथर्वाङ्गिरसो
मध्वाहुतयो यद्ब्राह्मणानीतिहासान्पुराणानि कल्पान्गाथा नाराशंसिर्मेदाहुतयो
देवानामभवन्ताभिः क्षुधं पाप्मानमपाघ्नन्नपहतपाप्मानो देवास्स्वर्ग
लोकमायन्ब्रह्मणस्सायुज्यमृषयोऽगच्छन् ॥ १३ ॥ ९ ॥

[[2-10-1]]

पञ्च वा एते महायज्ञास्सतति प्रतायन्ते सतति सन्तिष्ठन्ते देवयज्ञः पितृयज्ञो भूतयज्ञो मनुष्ययज्ञो
ब्रह्मयज्ञ इति यदग्नौ जुहोत्यपि समिधं तद्देवयज्ञस्सन्तिष्ठते
यत्पितृभ्यस्स्वधाकरोत्यप्यपस्तत्पितृयज्ञस्सन्तिष्ठते यद्भूतेभ्यो बलिः हरति तद्भूतयज्ञस्सन्तिष्ठते
यद्ब्राह्मणेभ्योऽन्नं ददाति तन्मनुष्ययज्ञस्सन्तिष्ठते यत्स्वाध्यायमधीयीतैकामप्यृचं यजुस्साम वा
तद्ब्रह्मयज्ञस्सन्तिष्ठते यदृचोऽधीते पयसः कूल्या अस्य पितृन्धस्वधा अभिवहन्ति यद्यजूषि
घृतस्य कूल्या यत्सामानि सोम एभ्यः पवते यदथर्वाङ्गिरसो मधोः कूल्या
यद्ब्राह्मणानीतिहासान्पुराणानि कल्पान्गाथा नाराशंसिर्मेदसः कूल्या अस्य पितृन्धस्वधा
अभिवहन्ति यदृचोऽधीते पयं आहुतिभिरेव तद्देवाःस्तर्पयति यद्यजूषि घृताहुतिभिर्यत्सामानि

सोमाहुतिभिर्यदथर्वाङ्गिरसो मध्वाहुतिभिर्यद्ब्राह्मणानीतिहासान्पुराणानि कल्पान्गाथा
नाराशंसीर्मेदाहुतितिभिरेव तद्देवांस्तर्पयति त एनं तृप्ता आयुषा तेजसा वर्चसा श्रिया यशसा
ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येन च तर्पयन्ति ॥ १४ ॥ ॥ १० ॥

[[2-11-1]]

ब्रह्मयज्ञेन यक्ष्यमाणः प्राच्यां दिशि ग्रामादछदिर्दर्श उदीच्यां प्रागुदीच्यां वोदित आदित्ये दक्षिणत
उपवीयोपविश्य हस्ताववनिज्य त्रिराचामेद्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य शिरश्चक्षुषी नासिके श्रोत्रे
हृदयमालभ्य यत्त्रिराचामति तेन ऋचः प्रीणाति यद्विः परिमृजति तेन यजुंषि यत्सकृदुपस्पृशति
तेन सामानि यत्सव्यं पाणिं पादौ प्रोक्षति यच्छिरश्चक्षुषी नासिके श्रोत्रे हृदयमालभते
तेनार्थवाङ्गिरसो ब्राह्मणानीतिहासान्पुराणानि कल्पान्गाथा नाराशंसीः प्रीणाति दर्भाणां
महदुपस्तीर्योपस्थं कृत्वा प्राडासीनस्वाध्यायमधीयीतापां वा एष औषधीनां रसो
यद्दर्भास्सरसमेव ब्रह्म कुरुते दक्षिणोत्तरौ पाणी पादौ कृत्वा सपवित्रावोमिति प्रतिपद्यत एतद्वै
यजुस्त्रयीं विद्यां प्रत्येषा वागेतत्परममक्षरं तदेतदृचाऽभ्युक्त मृचो अक्षरं परमे व्योमन्यस्मिन्देवा
अधि विश्वे निषेदुर्यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति य इत्ताद्विदुस्त इमे समासत इति त्रीनेव प्रायुङ्क्त
भूर्भुवस्स्वरित्याहैतद्वै वाचस्सत्यं यदेव वाचस्सत्यं तत्प्रायुङ्क्त सावित्रीं गायत्रीं त्रिरन्वाह
पच्छोऽर्धर्चशोऽनवानं सविता श्रियः प्रसविता श्रियमेवाप्रोत्यथो प्रज्ञातयैव प्रतिपदा छन्दांसि
प्रतिपद्यते ॥ १५ ॥ ॥ ११ ॥

[[2-12-1]]

ग्रामे मनसा स्वाध्यायमधीयीत दिवा नक्तं वेति ह स्माह शौच आह्वेय उतारण्येऽबल उत वाचोत
तिष्ठन्नत ब्रजन्नुतासीन उत शयानोऽधीयीतैव स्वाध्यायं तपस्वी पुण्यो भवति य एवं
विद्वान्त्स्वाध्यायमधीते नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः ।
नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि ॥ १६ ॥ ॥ १२ ॥

[[2-13-1]]

मध्यन्दिने प्रबलमधीयीतासौ खलु वावैष आदित्यो यद्ब्राह्मणस्तस्मात्तर्हि तेक्षिणं तपति
तदेषाऽभ्युक्ता ।
चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति स वा एष यज्ञस्सद्यः प्रतायते
सद्यस्सन्तिष्ठते तस्य प्राक्सायमवभृथो नमो ब्रह्मण इति परिधानीयां त्रिरन्वाहाप उपस्पृश्य
गृहानेति ततो यत्किञ्च ददाति सा दक्षिणा ॥ १७ ॥ ॥ १३ ॥

[[2-14-1]]

तस्य वा एतस्य यज्ञस्य मेघो हविधानं विद्युदग्निर्वर्षः हविस्स्तनयित्त्वर्षद्धारो यदवस्फूर्जाति
सोऽनुवषद्धारो वायुरात्माऽमावास्यां स्विष्टकृद्य एवं विद्वान्मेघे वर्षति विद्योतमाने
स्तनयत्यवस्फूर्जाति पवमाने वायावमावास्यायाः स्वाध्यायमधीते तप एव तत्तप्यते तपो हि
स्वाध्याय इत्युत्तमं नाकः रोहत्युत्तमस्समानानां भवति यावन्तः ह वा इमां वित्तस्य पूर्णा
ददथस्वर्गं लोकं जयति तावन्तं लोकं जयति भूयांसं चाक्षय्यं चापुनर्मृत्युञ्जयति ब्रह्मणस्सायुज्यं
गच्छति ॥ १८ ॥ ॥ १४ ॥

[[2-15-1]]

तस्य वा एतस्य यज्ञस्य द्वावनध्यायो यदात्माऽशुचिर्यद्देशस्समृद्धिर्देवतानि य एवं विद्वान्महारात्र
उषस्युदिते ब्रजः स्तिष्ठन्नासीनश्शयानोऽरण्ये ग्रामे वा यावत्तरसः स्वाध्यायमधीते
सर्वाल्लोकाञ्जयति सर्वाल्लोकाननृणोऽनुसञ्चरति तदेषाऽभ्युक्ता ।
अनृणा अस्मिन्ननृणाः परास्मिन्स्तृतीये लोके अनृणास्स्याम ।
ये देवयाना उत पितृयाणास्सर्वाः न्यथो अनृणा आक्षीयेमेत्यग्निं वै जातं पाप्मा जग्राह तं देवा
आहुतीभिः पाप्मानमपाघ्नन्नाहुतीनां यज्ञेन यज्ञस्य दक्षिणाभिर्दक्षिणानां ब्राह्मणेन ब्राह्मणस्य
छन्दोभिश्छन्दसाः स्वध्यायेनापहतपाप्मा स्वाध्यायो देवपवित्रं वा एतत्तं योऽनूथसृजत्यभागो
वाचि भवत्यभागो नाके तदेषाऽभ्युक्ता ।
यस्तित्याज सखिविदः सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।
यदीः शृणोत्यलकः शृणोति न हि प्रवेद सुकृतस्य पन्थामिति तस्मात्स्वाध्यायोऽध्यैतव्यो यं यं
क्रतुमधीते तेन तेनास्येष्टं भवत्यग्नेर्वायोरादित्यस्य सायुज्यं गच्छति तदेषाऽभ्युक्ता ।
ये अर्वाङ्मुत वा पुराणे वेदं विद्वांसमभितो वदन्त्यादित्यमेव ते परिवदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं
तृतीयं च हः समिति यावतीर्वै देवतास्तास्सर्वा वेदविदि ब्राह्मणे वसन्ति तस्माद्ब्राह्मणेभ्यो वेदविद्यो
दिवे दिवे नमस्कुर्यान्नाश्लीलं कीर्तयेदेता एव देवताः प्रीणाति ॥ १९ ॥ ॥ १५ ॥

[[2-16-1]]

रिच्यत इव वा एष प्रेव रिच्यते यो याजयति प्रति वा गृह्णाति याजयित्वा प्रतिगृह्य
वाऽनश्नन्त्रिस्स्वाध्यायं वेदमधीयीत त्रिरात्रं वा सावित्रीं गायत्रीमन्वातिरेचयति वरो दक्षिणा वरेणैव
वरः स्पृणोत्यात्मा हि वरः ॥ २० ॥ ॥ १६ ॥

[[2-17-1]]

दुहे ह वा एष छन्दांसि यो याजयति स येन यज्ञक्रतुना याजयेत्सोऽरण्यं परेत्य शुचौ देशे
 स्वाध्यायमेवैनमधीयन्नासीत् तस्यानशनं दीक्षा स्थानमुपसद् आसनं सुत्या वाग्जुहूर्मन
 उपभृद्धतिर्ध्रुवा प्राणो हविस्सामाध्वर्युस्स वा एष यज्ञः प्राणदक्षिणोऽनन्तदक्षिणस्समृद्धतरः ॥
 २१ ॥ ॥ १७ ॥

[[2-18-1]]

कतिधाऽवकीर्णी प्रविशति चतुर्धेत्याहुर्ब्रह्मवादिनो मरुतः प्राणैरिन्द्रं बलेन बृहस्पतिं
 ब्रह्मवर्चसेनाग्निमेवेतरेण सर्वेण तस्यैतां प्रायश्चित्तं विदाञ्चकार सुदेवः काश्यपो यो
 ब्रह्मचार्यवकिरेदमावास्यायां रात्र्यामग्निं प्रणीयोपस्माधाय द्विराज्यस्योपघातं जुहोति
 कामावकीर्णोऽस्म्यवकीर्णोऽस्मि काम कामाय स्वाहा कामाभिद्रुग्धोऽस्म्यभिद्रुग्धोऽस्मि काम
 कामाय स्वाहेत्यमृतं वा आज्यममृतमेवात्मन्धत्ते हुत्वा प्रयताञ्जलिः कवातिर्यङ्मुग्धिमभिमन्त्रयेत् सं
 मा सिञ्चन्तु मरुतस्सामिन्द्रस्सं बृहस्पतिः ।
 सं माऽयमग्निस्सिञ्चत्वायुषा च बलेन चायुष्मन्तं करोत् मेति प्रति हास्मै मरुतः प्राणान्दधति
 प्रतीन्द्रो बलं प्रति बृहस्पतिर्ब्रह्मवर्चसं प्रत्यग्निरितरथ्सर्वं सर्वतनुर्भूत्वा सर्वमायुरेति
 त्रिरभिमन्त्रयेत् त्रिषत्या हि देवा योऽपूत इव मन्येत स इत्थं जुहुयादित्थमभिमन्त्रयेत् पुनीत
 एवात्मानमायुरेवात्मन्धत्ते वरो दक्षिणा वरेणैव वरं स्पृणोत्यात्मा हि वरः ॥ २२ ॥ ॥ १८ ॥

[[2-19-1]]

भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये भूर्भूवस्स्वः प्रपद्ये ब्रह्म प्रपद्ये ब्रह्मकोशं प्रपद्येऽमृतं
 प्रपद्येऽमृतकोशं प्रपद्ये चतुर्जालं ब्रह्मकोशं यं मृत्युर्नावपश्यति तं प्रपद्ये देवान्प्रपद्ये देवपुरं प्रपद्ये
 परीवृतो वरीवृतो ब्रह्मणा वर्मणाऽहं तेजसा कश्यपस्य यस्मै नमस्तच्छिरो धर्मो मूर्धानं ब्रह्मोत्तरा
 हनुर्यज्ञोऽधरा विष्णुर्हृदयं संवत्सरः प्रजननमश्विनौ पूर्वापादावत्रिर्मध्यं मित्रावरुणावपरपादावग्निः
 पुच्छस्य प्रथमं काण्डं तत् इन्द्रस्ततः प्रजापतिरभयं चतुर्थं स वा एष
 दिव्यश्शाक्रश्शिशुमारस्तं ह य एवं वेदाप पुनर्मृत्युं जयति जयति स्वर्गं लोकं नाध्वनि प्रमीयते
 नाग्नौ प्रमीयते नाप्सु प्रमीयते नानपत्यः प्रमीयते लघ्वान्नो भवति ध्रुवस्त्वमसि ध्रुवस्य क्षितमसि
 त्वं भूतानामधिपतिरसि त्वं भूतानां श्रेष्ठोऽसि त्वां भूतान्युपपर्यावर्तन्ते नमस्ते नमस्सर्वं ते नमो
 नमश्शिशुकुमाराय नमः ॥ २३ ॥ ॥ १९ ॥

[[2-20-1]]

नमः प्राच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो नमो दक्षिणायै दिशे याश्च देवता
 एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो नमः प्रतीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च

नमो नम उदीच्यै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो नम ऊर्ध्वायै दिशे याश्च
देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो नमोऽधरायै दिशे याश्च देवता एतस्यां
प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो नमोऽवान्तरायै दिशे याश्च देवता एतस्यां प्रतिवसन्त्येताभ्यश्च नमो नमो
गङ्गायमुनयोर्मध्ये ये वसन्ति ते मे प्रसन्नात्मानश्चिरं जीवितं वर्धयन्ति नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च
नमो नमो गङ्गायमुनयोर्मुनिभ्यश्च नमः ॥ २४ ॥ ॥ २० ॥

सह रक्षांसि यद्देवास्सप्तदश यद्दीव्यन्पञ्चदशायुष्टे चतुस्त्रिंशत् शद्वैश्वानराय षड्विंशतिर्वातरशना
ह कूश्माण्डैरजान्ह पञ्च ब्रह्मयज्ञेन ग्रामे मध्यन्दिने तस्य वै मेघस्तस्य वै द्वौ रिच्यते दुहे ह
कतिधाऽवकीर्णी भूर्नमः प्राच्यै विंशतिः ॥ २० ॥

सह वातरशना दुहे ह चतुर्विंशतिः ॥ २४ ॥

सह वै मुनिभ्यश्च नमः ॥

[[2-0-0]]

नमो ब्रह्मणे नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः ।

नमो वाचे नमो वाचस्पतये नमो विष्णवे बृहते करोमि ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 3

[[3-0-0]]

तच्छं॒योरावृ॑णीमहे।

गा॒तुं य॒ज्ञाय॑।

गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये।

दै॒वीं स्व॒स्तिर॑स्तु नः।

स्व॒स्तिर्मा॑नु॒षेभ्यः॑।

ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जम्।

शं नो॑ अस्तु द्वि॒पदै॑।

शं चतु॑ष्पदे ॥

ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

[[3-1-1]]

चित्ति॒स्त्रुक्।

चित्त॒माज्य॑म्।

वाग्वे॑दिः।

आधी॑तं ब॒र्हिः।

केतो॑ अ॒ग्निः।

विज्ञा॑तम॒ग्निः।

वाक्प॑तिर्हो॒ता।

मन॑ उपव॒क्ता।

प्रा॒णो ह॒विः।

सा॒माध्व॑र्युः।

वाच॑स्पते विधे नाम॒न्न।

वि॒धेम॑ ते॒ नाम॑ ।
वि॒धेस्त्वम॒स्माकं॑ नाम॑ ।
वा॒चस्पति॒स्सोमं॑ पिबतु ।
आऽस्मासु॑ नृ॒म्णं॑ धा॒त्स्वाहा॑ ॥ १ ॥
अ॒ध्व॒र्युः पञ्च॑ च ॥ १ ॥

[[3-2-1]]

पृ॒थि॒वी हो॒ता ।
द्यौर॑ध्व॒र्युः ।
रु॒द्रोऽग्नी॑त् ।
बृ॒हस्पति॑रु॒पव॑क्ता ।
वा॒चस्पते॑ वा॒चो वी॒र्येण॑ ।
संभृ॑ततमे॒नाय॑क्ष्यसे ।
यज॑मानाय॒ वाय॑म् ।
आ सु॒वस्कर॑स्मै ।
वा॒चस्पति॒स्सोमं॑ पिबति ।
ज॒जन॑दिन्द्र॒मिन्द्रि॑याय॒ स्वाहा॑ ॥ २ ॥
पृ॒थि॒वी हो॒ता द॒श ॥ २ ॥

[[3-3-1]]

अ॒ग्नि॒र्होता॑ ।
अ॒श्विना॑ऽध्व॒र्युः ।
त्वष्टा॑ऽग्नी॒त् ।
मि॒त्र उ॑पव॒क्ता ।
सोम॑स्सोम॒स्य पुरो॑गाः ।
शु॒क्रश्शु॒क्रस्य॑ पुरो॒गाः ।
श्रा॒तास्त॑ इन्द्र॒ सोमाः॑ ।
वा॒तापे॑र्ह॒वन॒श्रुत॑स्स्वाहा॑ ॥ ३ ॥
अ॒ग्नि॒र्होता॑ऽष्टौ ॥ ३ ॥

[[3-4-1]]

सूर्यं ते चक्षुः।
वातं प्राणः।
द्यां पृष्ठम्।
अन्तरिक्षमात्मा।
अङ्गैर्यज्ञम्।
पृथिवीं शरीरैः।
वाचस्पतेऽच्छिद्रया वाचा।
अच्छिद्रया जुह्वी।
दिवि देवावृधं होत्रामेरयस्व स्वाहा ॥ ४ ॥
सूर्यं ते नव ॥ ४ ॥

[[3-5-1]]

महाहविर्होता।
सत्यहविरध्वर्युः।
अच्युतपाजा अग्नीत्।
अच्युतमना उपवक्ता।
अनाधृष्यश्चाप्रतिधृष्यश्च यज्ञस्याभिगरौ।
अयास्य उद्गाता।
वाचस्पते हृद्विधे नामन्न।
विधेम ते नाम।
विधेस्त्वमस्माकं नाम।
वाचस्पतिस्सोममपात्।
मा दैव्यस्तन्तुश्छेदि मा मनुष्यः।
नमो दिवे।
नमः पृथिव्यै स्वाहा ॥ ५ ॥
अपात्त्रीणि च ॥ ५ ॥

[[3-6-1]]

वाग्घोता।
दीक्षा पत्नी।

वातोऽध्वर्युः।
आपोऽभिगरः।
मनो हविः।
तपसि जुहोमि।
भूर्भुवस्सुवः।
ब्रह्म स्वयम्भु।
ब्रह्मणे स्वयम्भुवे स्वाहा ॥ ६ ॥
वाग्धोता नव ॥ ६ ॥

[[3-7-1]]

ब्राह्मण एकहोता।
स यज्ञः।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
यज्ञश्च मे भूयात्।
अग्निर्द्विहोता।
स भर्ता।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
भर्ता च मे भूयात्।
पृथिवी त्रिहोता।
स प्रतिष्ठा ॥ ७ ॥

[[3-7-2]]

स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
प्रतिष्ठा च मे भूयात्।
अन्तरिक्षं चतुर्होता।
स विष्ठाः।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
विष्ठाश्च मे भूयात्।
वायुः पञ्चहोता।
स प्राणः।

स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
प्राणश्च मे भूयात् ॥ ८ ॥

[[3-7-3]]

चन्द्रमाष्वङ्घ्रिता।
स ऋतून्कल्पयाति।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
ऋतवश्च मे कल्पन्ताम्।
अन्नं सप्तहोता।
स प्राणस्य प्राणः।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
प्राणस्य च मे प्राणो भूयात्।
द्यौरष्टहोता।
सोऽनाधृष्यः ॥ ९ ॥

[[3-7-4]]

स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
अनाधृष्यश्च भूयासम्।
आदित्यो नवहोता।
स तेजस्वी।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
तेजस्वी च भूयासम्।
प्रजापतिर्दशहोता।
स इदं सर्वम्।
स मे ददातु प्रजां पशून्पुष्टिं यशः।
सर्वं च मे भूयात् ॥ १० ॥
प्रतिष्ठा प्राणश्च मे भूयादनाधृष्यस्सर्वं च मे भूयात् ॥ ७ ॥

ब्राह्मणो यज्ञोऽग्निर्भर्ता पृथिवी प्रतिष्ठाऽन्तरिक्षं विष्ठा वायुः प्राणश्चन्द्रमा ऋतूनन्नं प्राणस्य प्राणो
द्यौरनाधृष्य आदित्यस्स तेजस्वी प्रजापतिरिदं सर्वम् ॥

[[3-8-1]]

अ॒ग्नि॒र्य॒जु॒र्भिः॑ ।

स॒वि॒ता स्तो॒मैः॑ ।

इन्द्र॑ उक्थाम॒दैः॑ ।

मि॒त्रावरु॑णावा॒शिषा॑ ।

अ॒ङ्गिर॑सो धिष्णि॒यैर॒ग्निभिः॑ ।

म॒रुत॑स्सदोहवि॒र्धाना॑भ्याम् ।

आपः॑ प्रोक्षणीभिः ।

ओष॑धयो ब॒र्हिषा॑ ।

अ॒दि॒तिर्वे॒द्या॑ ।

सोमो॑ दी॒क्षया॑ ॥ ११ ॥

[[3-8-2]]

त्वष्ट्रे॒घ्मेन॑ ।

विष्णु॑र्य॒ज्ञेन॑ ।

वस॑व आज्येन ।

आ॒दि॒त्या दक्षि॑णाभिः ।

विश्वे॑ दे॒वा ऊ॒र्जा ।

पू॒षा स्व॑गाका॒रेण॑ ।

बृ॒ह॒स्पतिः॑ पुरोधया॑ ।

प्र॒जाप॑तिरु॒द्गीथे॑न ।

अ॒न्तरि॑क्षं प॒वित्रे॑ण ।

वा॒युः पात्रैः॑ ।

अ॒ह॒ङ् श्रद्धया॑ ॥ १२ ॥

दी॒क्षया॑ पात्रै॒रेक॑ञ्च ॥ ८ ॥

[[3-9-1]]

सेनेन्द्र॑स्य ।

धेना॑ बृ॒ह॒स्पतेः॑ ।

प॒थ्या पू॒ष्णः॑ ।

वाग्वायोः।
दीक्षा सोमस्य।
पृथिव्यग्नेः।
वसूनां गायत्री।
रुद्राणां त्रिष्टुक्।
आदित्यानां जगती।
विष्णोरनुष्टुक् ॥ १३ ॥

[[3-9-2]]

वरुणस्य विराट्।
यज्ञस्य पङ्क्तिः।
प्रजापतेरनुमतिः।
मित्रस्य श्रद्धा।
सवितुः प्रसूतिः।
सूर्यस्य मरीचिः।
चन्द्रमसो रोहिणी।
ऋषीणामरुन्धती।
पर्जन्यस्य विद्युत्।
चतस्रो दिशः।
चतस्रोऽवान्तर्दिशाः।
अहश्च रात्रिश्च।
कृषिश्च वृष्टिश्च।
त्विषिश्चापचितिश्च।
आपश्चौषधयश्च।
ऊर्कं सूनुतां च देवानां पत्नयः ॥ १४ ॥
अनुष्टुग्दिशष्षड् ॥ ९ ॥

[[3-10-1]]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे।
अश्विनौर्बाहुभ्याम्।

पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि।
राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये हिरण्यम्।
तेनामृतत्वमश्याम्।
वयौ दात्रे।
मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्रे।
क इदं कस्मा अदात्।
कामः कामाय।
कामो दाता ॥ १५ ॥

[[3-10-2]]

कामः प्रतिगृहीता।
कामं समुद्रमाविश।
कामेन त्वा प्रतिगृह्णामि।
कामैतत्तै।
एशा ते काम दक्षिणा।
उत्तानस्त्वाऽऽङ्गिरसः प्रतिगृह्णातु।
सोमाय वासः।
रुद्राय गाम्।
वरुणायश्वम्।
प्रजापतये पुरुषम् ॥ १६ ॥

[[3-10-3]]

मनवे तल्पम्।
त्वष्ट्रेऽजाम्।
पूष्णेऽविम्।
निर्ऋत्या अश्वतरगर्दभौ।
हिमवतो हस्तिनम्।
गन्धर्वाप्सराभ्यस्त्रगलङ्करणे।
विश्वेभ्यो देवेभ्यो धान्यम्।
वाचेऽन्नम्।

ब्रह्मण ओदनम्।
समुद्रायार्पः ॥ १७ ॥

[[3-10-4]]

उत्तानायार्ङ्गिरसायानः।
वैश्वानराय रथम्।
वैश्वानरः प्रत्नथा नाकमारुहत्।
दिवः पृष्ठं भन्दमानस्सुमन्मभिः।
स पूर्ववज्जन्तवे धनम्।
समानमज्मा परियाति जागृविः।
राजा त्वा वरुणो नयतु देवि दक्षिणे वैश्वानराय रथम्।
तेनामृतत्वमश्याम्।
वयौ दात्रे।
मयो मह्यमस्तु प्रतिग्रहीत्रे ॥ १८ ॥

[[3-10-5]]

क इदं कस्मा अदात्।
कामः कामाय।
कामो दाता।
कामः प्रतिग्रहीता।
कामाश्च समुद्रमाविश।
कामेन त्वा समुद्रमाविश।
कामेन त्वा प्रतिग्रहामि।
कामैतत्तै।
एषा तै काम दक्षिणा।
उत्तानस्त्वाऽऽङ्गिरसः प्रतिग्रहातु ॥ १९ ॥
दाता पुरुषमारपः प्रतिग्रहीत्रे नव च ॥ १० ॥

[[3-11-1]]

सुवर्नं घर्म परिवेद वेनम्।
इन्द्रस्यात्मानं दशधा चरन्तम्।

अ॒न्तस्स॑मु॒द्रे म॑न॒सा च॑र॒न्तम् ।
 ब्र॒ह्माऽन्व॑वि॒न्दद्द॑श॒होता॑र॒मणै॑ ।
 अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्टश्शा॒स्ता ज॑ना॒नाम् ।
 ए॒क॒स्सन्व॑हु॒धा वि॑चारः ।
 श॒त॑ शु॒क्राणि॑ यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
 स॒र्वे वे॑दा॒ यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
 स॒र्वे हो॑ता॒रो यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
 स॒ मान॑सी॒न आ॒त्मा ज॑ना॒नाम् ॥ २० ॥

[[3-11-2]]

अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्टश्शा॒स्ता ज॑ना॒नां॑ स॒र्वा॒त्मा ।
 स॒र्वाः प्र॒जा यत्रै॒कं भ॑व॒न्ति ।
 च॒तु॒र्हो॑ता॒रो यत्र॑ स॒म्पदं॑ ग॒च्छन्ति॑ दे॒वैः ।
 स॒ मान॑सी॒न आ॒त्मा ज॑ना॒नाम् ।
 ब्र॒ह्मेन्द्र॑म॒ग्निं ज॑गतः प्र॒तिष्ठा॑म् ।
 दि॒व आ॒त्मानं॑ स॒वितारं॑ बृ॒हस्प॑ति॒म् ।
 च॒तु॒र्हो॑तारं प्र॒दिशोऽनु॑क्लृ॒प्तम् ।
 वा॒चो वी॒र्यं॑ त॒पसाऽन्व॑वि॒न्दत् ।
 अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्टं क॑र्तार॒मे॒तम् ।
 त्व॒ष्टारं॑ रू॒पाणि॑ वि॒कुर्व॑न्तं वि॒पश्चि॑म् ॥ २१ ॥

[[3-11-3]]

अ॒मृत॑स्य प्रा॒णं य॒ज्ञमे॑तम् ।
 च॒तु॒र्हो॑तृणा॒मात्मानं॑ क॒वयो॑ नि॒चि॒क्युः ।
 अ॒न्तः प्र॑वि॒ष्टं क॑र्तार॒मे॒तम् ।
 दे॒वानां॑ बन्धु॒ निहि॑तं गु॒हासु॑ ।
 अ॒मृते॑न क्लृ॒प्तं य॒ज्ञमे॑तम् ।
 च॒तु॒र्हो॑तृणा॒मात्मानं॑ क॒वयो॑ नि॒चि॒क्युः ।
 श॒तं नि॒युतः॑ परि॒वेद् विश्वा॑ वि॒श्ववा॑रः ।
 वि॒श्वमि॑दं वृ॒णाति॑ ।

इन्द्रस्यात्मा निहितः पञ्चहोता ।
अमृतं देवानामायुः प्रजानाम् ॥ २२ ॥

[[3-11-4]]

इन्द्रं राजानं सवितारमेतम् ।
वायोरात्मानं कवयो निचिक्युः ।
रश्मिं रश्मीनां मध्ये तपन्तम् ।
ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति ।
य आण्डकोशे भुवनं विभर्ति ।
अनिर्भिण्णस्सन्नथं लोकान्विचष्टै ।
यस्याण्डकोशं शुष्ममाहुः प्राणमुल्बम् ।
तेन क्लृप्तौऽमृतेनाहमस्मि ।
सुवर्णं कोशं रजसा परीवृतम् ।
देवानां वसुधानीं विराजम् ॥ २३ ॥

[[3-11-5]]

अमृतस्य पूर्णां तामु कलां विचक्षते ।
पादं षड्भौतुर्न किला विविधसे ।
येनर्तवः पञ्चघोत क्लृप्ताः ।
उत वा षड्वा मनसोत क्लृप्ताः ।
तं षड्भौतारमृतुभिः कल्पमानम् ।
ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति ।
अन्तः प्रविष्टं कर्तारमेतम् ।
अन्तश्चन्द्रमसि मनसा चरन्तम् ।
सहैव सन्तं न विजानन्ति देवाः ।
इन्द्रस्यात्मानं शतधा चरन्तम् ॥ २४ ॥

[[3-11-6]]

इन्द्रो राजा जगतो य ईशः ।
सप्तहोता सप्तधा विक्लृप्तः ।
परैण तन्तुं परिषिच्यमानम् ।

अन्तरादित्ये मनसा चरन्तम्।
 देवानां हृदयं ब्रह्माऽन्वविन्दत्।
 ब्रह्मैतद्ब्रह्मण उज्जभार।
 अर्कश्चोत्तन्तं सरिरस्य मध्यै।
 आ यस्मिन्त्सप्त परेवः।
 मेहन्ति बहुलां श्रियम्।
 बह्वश्वामिन्द्र गोमतीम् ॥ २५ ॥

[[3-11-7]]

अच्युतां बहुलां श्रियम्।
 स हरिर्वसुवित्तमः।
 परुरिन्द्राय पिन्वते।
 बह्वश्वामिन्द्र गोमतीम्।
 अच्युतां बहुलां श्रियम्।
 मह्यमिन्द्रो नियच्छतु।
 शतशता अस्य युक्ता हरीणाम्।
 अर्वाङ्गायातु वसुभी रश्मिरिन्द्रः।
 प्रमहमाणो बहुलां श्रियम्।
 रश्मिरिन्द्रस्सविता मे नियच्छतु ॥ २६ ॥

[[3-11-8]]

घृतन्तेजो मधुमदिन्द्रियम्।
 मय्ययमग्निर्दधातु।
 हरिः पतङ्गः पटरी सुपर्णः।
 दिविक्षयो नभसा य एति।
 स न इन्द्रः कामवरं ददातु।
 पञ्चारं चक्रं परिवर्तते पृथु।
 हिरन्यज्योतिस्सरिरस्य मध्यै।
 अजस्रं ज्योतिर्नभसा सर्पदति।
 स न इन्द्रः कामवरं ददातु।

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रम् ॥ २७ ॥

[[3-11-9]]

एको अश्वो वहति सप्तनामा ।
त्रिनाभि चक्रमजरमनर्वम् ।
येनेमा विश्वा भुवनानि तस्थुः ।
भद्रं पश्यन्त उपसेदुरग्रैः ।
तपो दीक्षामृषयस्सुवर्दिदः ।
ततः क्षत्रं बलमोजश्च जातम् ।
तदस्मै देवा अभिसन्नमन्तु ।
श्वेतं रश्मिं बौभुज्यमानम् ।
अपान्नेतारं भुवनस्य गोपाम् ।
इन्द्रं निचिक्युः परमे व्योमन् ॥ २८ ॥

[[3-11-10]]

रोहिणीः पिङ्गला एकरूपाः ।
क्षरन्तीः पिङ्गला एकरूपाः ।
शतं सहस्राणि प्रयुतानि नव्यानाम् ।
अयं यश्चेतो रश्मिः ।
परि सर्वमिदं जगत् ।
प्रजां पशून्धनानि ।
अस्माकं ददातु ।
श्वेतो रश्मिः परि सर्वं बभूव ।
सुवन्मह्यं पशून्विश्वरूपान् ।
पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया ॥ २९ ॥

[[3-11-11]]

हृदा पश्यन्ति मनसा मनीषिनः ।
समुद्रे अन्तः कवयो विचक्षते ।
मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः ।
पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति ।

तां गन्धर्वोऽवदद्भै अन्तः।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषाम्।
ऋतस्य पदे कवयो निपान्ति।
ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
अग्निस्तां अग्ने प्रमुमोक्तु देवः ॥ ३० ॥

[[3-11-12]]

प्रजापतिः प्रजया संविदानः।
वीतं स्तुकेस्तुके।
युवमस्मासु नियच्छतम्।
प्रप्र यज्ञपतिन्तिर।
ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
तेषां सप्तानामिह रन्तिरस्तु।
रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय।
य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः ॥ ३१ ॥

[[3-11-13]]

वायुस्तां अग्ने प्रमुमोक्तु देवः।
प्रजापतिः प्रजया संविदानः।
इडाये सृतं घृतवच्चराचरम्।
देवा अन्वविन्दन्गुहाहितम्।
य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः।
विरूपास्सन्तो बहुधैकरूपाः।
तेषां सप्तानामिह रन्तिरस्तु।
रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥ ३२ ॥
आत्मा जनानां विकुर्वन्तं विपश्चिं प्रजानां वसुधानीं विराजं चरन्तं गोमतीं मे नियच्छत्वेकचक्रं
व्योमन्मायया देव एकरूपा अष्टौ च ॥ ११ ॥

[[3-12-1]]

सहस्रशीर्षा पुरुषः ।
सहस्राक्षस्सहस्रपात् ।
स भूमिं विश्वतो वृत्वा ।
अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ।
पुरुष एवेदः सर्वम् ।
यद्भूतं यच्च भव्यम् ।
उतामृतत्वस्येशानः ।
यदन्नेनातिरोहति ।
एतावानस्य महिमा ।
अतो ज्यायाश्च पूरुषः ॥ ३३ ॥

[[3-12-2]]

पादोऽस्य विश्वा भूतानि ।
त्रिपादस्यामृतं दिवि ।
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ।
पादोऽस्येहाम्भवात्पुनः ।
ततो विश्वङ्मकामत् ।
साशनानशने अभि ।
तस्माद्विराडजायत ।
विराजो अधि पूरुषः ।
स जातो अत्यरिच्यत ।
पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ३४ ॥

[[3-12-3]]

यत्पुरुषेण हविषा ।
देवा यज्ञमतन्वत ।
वसन्तो अस्यासीदाज्यम् ।
ग्रीष्म इध्मश्शरद्धविः ।
सप्तास्यासन्परिधयः ।

त्रिस्सप्त समिधः कृताः ।
देवा यद्यज्ञं तन्वानाः ।
अबध्नन्पुरुषं पशुम् ।
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् ।
पुरुषं जातमग्रतः ॥ ३५ ॥

[[3-12-4]]

तेन देवा अयजन्त ।
साध्या ऋषयश्च ये ।
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ।
संभृतं पृषदाज्यम् ।
पशूँस्ताँश्चक्रे वायव्यान् ।
आरण्यान्ग्राम्याश्च ये ।
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ।
ऋचस्सामानि जज्ञिरे ।
छन्दाँसि जज्ञिरे तस्मात् ।
यजुस्तस्मादजायत ॥ ३६ ॥

[[3-12-5]]

तस्मादश्वा अजायन्त ।
ये के चोभयादतः ।
गावो ह जज्ञिरे तस्मात् ।
तस्माज्जाता अजावयः ।
यत्पुरुषं व्यदधुः ।
कतिधा व्यकल्पयन् ।
मुखं किमस्य कौ बाहू ।
कावूरू पादावुच्येते ।
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् ।
बाहू राजन्यः कृतः ॥ ३७ ॥

[[3-12-6]]

ऊ॒रू तद॑स्य॒ यद्वैश॑यः ।
 प॒द्भ्या॑ः शू॒द्रो अ॑जायत ।
 च॒न्द्रमा॑ मन॒सो जा॑तः ।
 चक्षो॑स्सूर्यो॑ अजायत ।
 मुखा॑दिन्द्र॒श्चाग्नि॑श्च ।
 प्रा॒णाद्वा॒युर॑जायत ।
 नाभ्या॑ आसीद॒न्तरि॑क्षम् ।
 शी॒र्ष्णो द्यौ॑स्सम॒वर्त॑त ।
 प॒द्भ्यां भूमि॑र्दि॒शश्चो॑त्रात् ।
 तथा॑ लो॒काः अ॑कल्पयन् ॥ ३८ ॥

[[3-12-7]]

वेदा॑हमे॒तं पुरु॑षं म॒हान्त॑म् ।
 आ॒दित्य॑व॒र्णं तम॑सस्तु पा॒रे ।
 सर्वा॑णि रू॒पाणि॑ वि॒चित्य॒ धीरः॑ ।
 नामा॑नि कृ॒त्वाऽभि॑वद॒न्यदा॑स्तै ।
 धा॒ता पुर॑स्ता॒द्यमु॑दाज॒हार॑ ।
 श॒क्रः प्रवि॑द्वान्प्रदि॒शश्च॑त॒स्रः ।
 तमे॒वं वि॑द्वान॒मृत॑ इ॒ह भ॑वति ।
 नान्यः॑ पन्था॒ अय॑नाय विद्यते ।
 यज्ञे॑न॒ यज्ञ॑म॒यज॑न्त दे॒वाः ।
 तानि॒ धर्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन् ।
 ते ह॒ नाकं॑ महि॒मान॑स्सचन्ते ।
 यत्र॒ पूर्वे॑ सा॒ध्यास्सन्ति॑ दे॒वाः ॥ ३९ ॥
 पू॒रुषः॑ पुरो॑ऽग्र॒तोऽजा॑यत कृ॒तोऽक॑ल्पयन्नास॒न्दे च॑ ॥ १२ ॥

(ज्याया॒नधि॑ पू॒रुषः॑ । अ॒न्यत्र॒ पू॒रुषः॑ ॥)

)

[[3-13-1]]

अ॒द्भ्यस्सं॑भू॒तः पृथि॑व्यै रसा॑च्च ।

विश्वकर्मणस्समवर्तताधि।
 तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति।
 तत्पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रे।
 वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम्।
 आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्।
 तमेवं विद्वानमृत इह भवति।
 नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय।
 प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः।
 अजायमनो बहुधा विजायते ॥ ४० ॥

[[3-13-2]]

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम्।
 मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः।
 यो देवेभ्य आतपति।
 यो देवानां पुरोहितः।
 पूर्वी यो देवेभ्यो जातः।
 नमो रुचाय ब्राह्मणे।
 रुचं ब्राह्मं जनयन्तः।
 देवा अग्रे तदब्रुवन्।
 यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्।
 तस्य देवा असन्वशौ।
 हीश्वं ते लक्ष्मीश्च पत्न्यौ।
 अहोरात्रे पार्श्वे।
 नक्षत्राणि रूपम्।
 अश्विनौ व्यात्तम्।
 इष्टं मनिषाण।
 अमुं मनिषाण।
 सर्वं मनिषाण ॥ ४१ ॥
 जायते वशं सप्त च ॥ १३ ॥

[[3-14-1]]

भर्ता सन्ध्रियमाणो बिभर्ति।
एको देवो बहुधा निविष्टः।
यद्भारं तन्द्रयते स भर्तुम्।
निधाय भारं पुनरस्तमेति।
तमेव मृत्युममृतं तमाहुः।
तं भर्तारं तमु गोप्तारमाहुः।
स भृतो ध्रियमाणो बिभर्ति।
य एनं वेद सत्येन भर्तुम्।
सद्यो जातमुत जहात्येषः।
उतो जरन्तं न जहात्येकम् ॥ ४२ ॥

[[3-14-2]]

उतो बहूनेकमहर्जहार।
अतन्द्रो देवस्सदमेव प्रार्थः।
यस्तद्वेद यत आबभूव।
सन्धां च याँ संदधे ब्रह्मणैषः।
रमते तस्मिन्नुत जीर्णे शयाने।
नैनं जहात्यहस्सु पूर्वेषु।
त्वामापो अनु सर्वाँश्चरन्ति जानतीः।
वथसं पयसा पुनानाः।
त्वमग्निँ हव्यवाहँ समिन्थसे।
त्वं भर्ता मातरिश्वाँ प्रजानाम् ॥ ४३ ॥

[[3-14-3]]

त्वं यज्ञस्त्वमु वेवासि सोमः।
तव देवा हवमायन्ति सर्वै।
त्वमेकोऽसि बहूनुप्रविष्टः।
नमस्ते अस्तु सुहवो म एधि।
नमो वामस्तु शृणुतँ हवँ मे।
प्राणापानावजिरँ संचरन्तौ।

ह्वयामि वां ब्रह्मणा तूर्तमेतम्।
यो मां द्वेष्टि तं जहितं युवाना।
प्राणापानौ संविदानौ जहितम्।
अमुष्यासुना मा संगसाथाम् ॥ ४४ ॥

[[3-14-4]]

तं मे देवा ब्रह्मणा संविदानौ।
वधाय दत्तं तमहं हनामि।
असज्जान सत आबभूव।
यंयं जजान स उ गोपो अस्य।
यदा भारं तन्द्रयते स भर्तुम्।
परास्य भारं पुनरस्तमेति।
तद्वै त्वं प्राणो अभवः।
महान्भोगः प्रजापतेः।
भुजः करिष्यमाणः।
यद्देवान्प्राणयो नव ॥ ४५ ॥
एकं प्रजानां गसाथां नव ॥ १४ ॥

[[3-15-1]]

हरिं हरन्तमनुयन्ति देवाः।
विश्वस्येशानं वृषभं मतीनाम्।
ब्रह्म सरूपमनु मेदमागात्।
अयनं मा विवधीर्विक्रमस्व।
मा छिदो मृत्यो मा वधीः।
मा मे बलं विवृहो मा प्रमौषीः।
प्रजां मा मे रीरिष आयुरुग्र।
नृचक्षसं त्वा हविषा विधेम।
सद्यश्चकमानाय।
प्रवेपानाय मृत्यवै ॥ ४६ ॥

[[3-15-2]]

प्रास्मा आशा अशृण्वन्न।
 कामेनाजनयन्पुनः।
 कामेन मे काम आगात्।
 हृदयाद्धृदयं मृत्योः।
 यदमीषामदः प्रियम्।
 तदैतूप मामभि।
 परं मृत्यो अनुपरोहि पन्थाम्।
 यस्ते स्व इतरो देवयानात्।
 चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि।
 मा नः प्रजाः रीरिषो मोत वीरान्।
 प्र पूर्व्य मनसा वन्दमानः।
 नाधमानो वृषभं चर्षणीनाम्।
 यः प्रजानामेकराणमानुषीणाम्।
 मृत्युं यजे प्रथमजामृतस्य ॥ ४७ ॥
 मृत्यवै वीराश्चत्वारि च ॥ १५ ॥

[[3-16-1]]

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य।
 विश्वमाभासि रोचनम्।
 उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राजस्वत एष ते योनिस्सूर्याय त्वा भ्राजस्वते ॥ ४८ ॥ ॥ १६ ॥

[[3-17-1]]

आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वाभिरूतिभिः।
 भवा नस्सप्रथस्तमः ॥ ४९ ॥ ॥ १७ ॥

[[3-18-1]]

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन्व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः।
 अस्माभिरू नु प्रतिचक्ष्याऽभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान् ॥ ५० ॥ ॥ १८ ॥

[[3-19-1]]

ज्योतिष्मतीं त्वा सादयामि ज्योतिष्कृतं त्वा सादयामि ज्योतिर्विदं त्वा सादयामि भास्वतीं त्वा

सादयामि ज्वलन्तीं त्वा सादयामि मल्मला भवन्तीं त्वा सादयामि दीप्यमानां त्वा सादयामि
रोचमानां त्वा सादयाम्यजस्रां त्वा सादयामि बृहज्ज्योतिषं त्वा सादयामि बोधयन्तीं त्वा सादयामि
जाग्रतीं त्वा सादयामि ॥ ५१ ॥ ॥ १९ ॥

[[3-20-1]]

प्रयासाय स्वाहाऽऽयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहा संयासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहाऽवयासाय
स्वाहा शुचे स्वाहा शकाय स्वाहा तप्यत्वै स्वाहा तपते स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा सर्वस्मै स्वाहा ॥
५२ ॥ ॥ २० ॥

[[3-21-1]]

चित्तं संतानेन भवं यक्रा रुद्रं तनिम्ना पशुपतिं स्थूलहृदयेनाग्निं हृदयेन रुद्रं लोहितेन शर्व
मतस्त्राभ्यां महादेवमन्तः पार्श्वेनौषिष्ठहनं शिङ्गीनिकोश्याभ्याम् ॥ ५३ ॥ ॥ २१ ॥

चित्तिः पृथिव्याग्निस्सूर्यं ते चक्षुर्महाहविर्होता वाग्घोता ब्राह्मण एकहोताऽग्निर्यजुर्भिस्सेनेन्द्रस्य
देवस्य सुवर्णं घर्मं सहस्रशीर्षाऽद्भ्यो भर्ता हरिं तरणिराप्यायस्वेयुष्टे ये ज्योतिष्मतीं प्रयासाय
चित्तमेकविंशतिः ॥ २१ ॥

चित्तिरग््निर्यजुर्भिरन्तः प्रविष्टः प्रजापतिः प्रजया संविदानस्तस्य धीरा ज्योतिष्मतीं त्रिपञ्चाशत् ॥
५३ ॥

चित्तिशिङ्गीनिकोश्याभ्याम् ॥

[[3-0-0]]

तच्छं योरावृणीमहे ।
गातुं यज्ञाय ।
गातुं यज्ञपतये ।
दैवीं स्वस्तिरस्तु नः ।
स्वस्तिर्मनुषेभ्यः ।
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम् ।
शं नो अस्तु द्विपदै ।
शं चतुष्पदे ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 4

[[4-0-0]]

नमोऽनु मदन्तु ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[[4-1-1]]

नमो वाचे या चोदिता या चानुदिता तस्यै वाचे नमो नमो वाचे नमो वाचस्पतये नम ऋषिभ्यो
मन्त्रकृद्भ्यो मन्त्रपतिभ्यो मा मामृषयो मन्त्रकृतो मन्त्रपतयः परादुर्माऽहमृषीन्मन्त्रकृतो
मन्त्रपतीन्परादां वैश्वदेवीं वाचमुद्यासः शिवामदस्तां जुष्टां देवेभ्यश्शर्म मे द्यौश्शर्म पृथिवी शर्म
विश्वमिदं जगत् ।

शर्म चन्द्रश्च सूर्यश्च शर्म ब्रह्मप्रजापती ।

भूतं वदिष्ये भुवनं वदिष्ये तेजो वदिष्ये यशो वदिष्ये तपो वदिष्ये ब्रह्म वदिष्ये सत्यं वदिष्ये तस्मा
अहमिदमुपस्तरणमुपस्तृण उपस्तरणं मे प्रजायै पशूनां भूयादुपस्तरणमहं प्रजायै पशूनां भूयासं
प्राणापानौ मृत्योर्मां पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टं मधु मनिष्ये मधु जनिष्ये मधु वक्ष्यामि मधु
वदिष्यामि मधुमतीं देवेभ्यो वाचमुद्यासः शुश्रूषेण्यां मनुष्यैर्भ्यस्तं मा देवा अवन्तु शोभायै
पितरोऽनुमदन्तु ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ १ ॥

[[4-2-1]]

युञ्जते मन उत युञ्जते धियः ।

विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इत् ।

मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ।

अश्विनैर्बाहुभ्याम्।
पूष्णो हस्ताभ्यामाददे।
अभिभ्ररसि नारिरसि।
अध्वरकृद्देवेभ्यः।
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते ॥ २ ॥

[[4-2-2]]

देवयन्तस्त्वेमहे।
उपप्रयन्तु मरुतस्सुदानवः।
इन्द्रं प्राशूर्भवा सचा।
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः।
प्र देव्येतु सूनृता।
अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसम्।
देवा यज्ञं नयन्तु नः।
देवीं द्यावापृथिवी अनु मेऽमसाथाम्।
ऋद्ध्यासमद्य।
मखस्य शिरः ॥ ३ ॥

[[4-2-3]]

मखाय त्वा।
मखस्य त्वा शीर्ष्णे।
इयत्यग्र आसीः।
ऋद्ध्यासमद्य।
मखस्य शिरः।
मखाय त्वा।
मखस्य त्वा शीर्ष्णे।
देवीर्वम्रीरस्य भूतस्य प्रथमजा ऋतावरीः।
ऋद्ध्यासमद्य।
मखस्य शिरः ॥ ४ ॥

[[4-2-4]]

मखाय॑ त्वा।
मखस्य॑ त्वा शीर्षो॑।
इन्द्रस्यौजो॑ऽसि।
ऋच्यास॑मद्य।
मखस्य॑ शिरः॑।
मखाय॑ त्वा।
मखस्य॑ त्वा शीर्षो॑।
अग्निजा॑ असि प्रजाप॑ते॒ रेतः॑।
ऋच्यास॑मद्य।
मखस्य॑ शिरः॑ ॥ ५ ॥

[[4-2-5]]

मखाय॑ त्वा।
मखस्य॑ त्वा शीर्षो॑।
आयु॑र्धेहि प्रा॒णं धे॑हि।
अपा॑नं धे॒हि व्या॑नं धे॒हि।
चक्षु॑र्धेहि श्रो॒त्रं धे॑हि।
मनो॑ धे॒हि वाचं॑ धे॒हि।
आत्मानं॑ धे॒हि प्रति॑ष्ठां धे॒हि।
मां धे॑हि मयि॑ धे॒हि।
मधु॑ त्वा मधु॒ला करो॑तु।
मखस्य॑ शिरो॑सि ॥ ६ ॥

[[4-2-6]]

यज्ञस्य॑ प॒दे स्थः॑।
गाय॑त्रेण॒ त्वा छन्द॑सा करोमि।
त्रैष्टु॑भेन॒ त्वा छन्द॑सा करोमि।
जाग॑तेन॒ त्वा छन्द॑सा करोमि।
मखस्य॑ रा॒स्त्राऽसि॑।
अदि॑तिस्ते॒ बिलं॑ गृह्णातु।

पाङ्केन छन्दसा।

सूर्यस्य हरसा श्राय।

मखोऽसि ॥ ७ ॥

पते शिर ऋतावरीऋद्यासमद्य मखस्य शिरशिशरशिशरोऽसि नव च ॥ २ ॥

इयति देवीरिन्द्रस्यौजोऽस्यग्निजा अस्यायुर्धेहि प्राणं पञ्च ॥

[[4-3-1]]

वृष्णो अश्वस्य निष्पदसि।

वरुणस्त्वा धृतव्रत आधूपयतु।

मित्रावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणा।

अर्चिषे त्वा।

शोचिषे त्वा।

ज्योतिषे त्वा।

तपसे त्वा।

अभीमं महिना दिवम्।

मित्रो बभूव सप्रथाः।

उत श्रवसा पृथिवीम् ॥ ८ ॥

[[4-3-2]]

मित्रस्य चर्षणीधृतः।

श्रवो देवस्य सानसिम्।

द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम्।

सिद्ध्यै त्वा।

देवस्त्वा सवितोद्वपतु।

सुपाणिस्वङ्गुरिः।

सुबाहुरुत शक्त्या।

अपद्यमानः पृथिव्याम्।

आशा दिश आपृण।

उत्तिष्ठ बृहन्मव ॥ ९ ॥

[[4-3-3]]

ऊ॒र्ध्वस्तिष्ठ॑ ध्रु॒वस्त्वम्।
 सूर्य॑स्य त्वा॒ चक्षु॑षाऽन्वी॒क्षे।
 ऋ॒जवै॑ त्वा।
 सा॒धवै॑ त्वा।
 सु॒क्षित्यै॑ त्वा॒ भूत्यै॑ त्वा।
 इ॒दम॒हम॒मुमा॑मु॒ष्याय॑णं वि॒शा प॒शुभिर्ब्र॑ह्मव॒र्चसे॒न पर्य॑हामि।
 गा॒यत्रेण॑ त्वा॒ छन्द॑साऽऽच्छृ॒णाद्भि।
 त्रैष्टु॑भेन त्वा॒ छन्द॑साऽऽच्छृ॒णाद्भि।
 जा॒गते॑न त्वा॒ छन्द॑साऽऽच्छृ॒णाद्भि।
 छृ॒णत्तु॑ त्वा॒ वाक्।
 छृ॒णत्तु॑ त्वो॒र्क।
 छृ॒णत्तु॑ त्वा॒ हविः॑।
 छृ॒न्धि वा॑चम्।
 छृ॒न्ध्य॑जू॒जम्।
 छृ॒न्धि ह॒विः।
 दे॒व पुर॑श्चर स॒ध्यासं॑ त्वा ॥ १० ॥
 पृ॒थि॒वीं भ॑व॒ वार॑ष्पद् ॥ ३ ॥

[[4-4-1]]

ब्र॒ह्मन्प्र॑व॒र्ग्येण॑ प्र॒चरि॑ष्यामः।
 हो॒त॒र्घ॒र्मम॑भिष्टु॒हि।
 अ॒ग्नी॒द्रौहि॑णौ पुरो॒डाशा॑वधि॒श्रय॑।
 प्र॒तिप्र॑स्था॒त॒र्वि॒हर॑।
 प्र॒स्तौत॑स्सामा॒नि गा॑य।
 य॒जु॒र्यु॒क्तं॑ सा॒मभि॑रा॒क्त॒खं त्वा॑।
 वि॒श्वैर्दे॑वैरनु॒मतं॑ म॒रुद्भिः॑।
 दक्षि॑णाभिः प्र॒त॒तं पा॑रयि॒ष्णुम्।
 स्तु॒भो व॑हन्तु सु॒मन॑स्यमा॒नम्।
 स नो॑ रु॒चं धे॒ह्यह॑णीय॒मानः॑।
 भूर्भु॑वस्सु॒वः।

ओमिन्द्रवन्तः प्रचरत ॥ ११ ॥
अहणीयमानो द्वे च ॥ ४ ॥

[[4-5-1]]

ब्रह्मन्प्रचरिष्यामः ।
होतर्घर्ममभिष्टुहि ।
यमाय त्वा मखाय त्वा ।
सूर्यस्य हरसे त्वा ।
प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहाऽपानाय स्वाहा ।
चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा ।
मनसे स्वाहा वाचे सरस्वत्यै स्वाहा ।
दक्षाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा ।
ओजसे स्वाहा बलाय स्वाहा ।
देवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तु ॥ १२ ॥

[[4-5-2]]

पृथिवीं तपसस्त्रायस्व ।
अर्चिरसि शोचिरसि ज्योतिरसि तपोसि ।
सꣳ सीदस्व महाꣳ असि ।
शोचस्व देववीतमः ।
विधूममग्ने अरुषं मियेध्य ।
सृज प्रशस्त दर्शतम् ।
अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्राः ।
वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठः ।
आ घर्मो अग्निमृतयन्नसादीत् ॥ १३ ॥

[[4-5-3]]

अनाधृष्या पुरस्तात् ।
अग्नेराधिपत्ये ।
आयुर्मे दाः ।

पुत्रवती दक्षिणतः।
इन्द्रस्याधिपत्ये।
प्रजां मे दाः।
सुषदा पश्चात्।
देवस्य सवितुराधिपत्ये।
प्राणं मे दाः।
आश्रुतिरुत्तरतः ॥ १४ ॥

[[4-5-4]]

मित्रावरुणयोराधिपत्ये।
श्रोत्रं मे दाः।
विधृतिरुपरिष्ठात्।
बृहस्पतेराधिपत्ये।
ब्रह्मं मे दाः क्षत्रं मे दाः।
तेजो मे धा वर्चो मे धाः।
यशो मे धास्तपो मे धाः।
मनो मे धाः।
मनोरश्वांसि भूरिपुत्रा।
विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यः पाहि ॥ १५ ॥

[[4-5-5]]

सूपसदा मे भूया मा मा हिंसीः।
तपो ष्वग्ने अन्तराः अमित्रान्।
तपा शंसमरुषः परस्य।
तपा वसो चिकितानो अचित्तान्।
वि ते तिष्ठन्तामजरा अयासः।
चितस्स्थ परिचितः।
स्वाहा मरुद्भिः परिश्रयस्व।
मा असि।
प्रमा असि।

प्रतिमा असि ॥ १६ ॥

[[4-5-6]]

संमा असि।

विमा असि।

उन्मा असि।

अन्तरिक्षस्यान्तर्धिरसि।

दिवं तपसस्त्रायस्व।

आभिर्गीर्भिर्यदतो न ऊनम्।

आप्यायय हरिवो वर्धमानः।

यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि।

भूयिष्ठभाजो अध ते स्याम।

शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यत् ॥ १७ ॥

[[4-5-7]]

विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि।

विश्वा हि माया अवासि स्वधावः।

भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु।

अहंन्विभर्षि सायकानि धन्व।

अहंन्निष्कं यजतं विश्वरूपम्।

अहंन्निदं दयसे विश्वमभुवम्।

न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति।

गायत्रमसि।

त्रैष्टुभमसि।

जागतमसि।

मधु मधु मधु ॥ १८ ॥

अनत्त्वसादीदुत्तरतः पाहि प्रतिमा असि यजतं ते अन्यज्जागतमस्येकं च ॥ ५ ॥

[[4-6-1]]

दश प्राचीर्दश भासि दक्षिणा।

दश प्रतीचीर्दश भास्युदीचीः।

दशो॒र्ध्वा भा॑सि सुमन॒स्यमा॑नः ।
 स नो॒ रुचं॑ धे॒ह्यहृ॑णीयमानः ।
 अ॒ग्नि॒ष्ट्वा वसु॑भिः पुरस्ता॑द्रोचयतु गाय॒त्रेण॒ छन्द॑सा ।
 स मा॑ रुचि॒तो रौच॑य ।
 इन्द्र॑स्त्वा रु॒द्रैर्दक्षि॑णतो रौचयतु त्रैष्टु॒भेन॒ छन्द॑सा ।
 स मा॑ रुचि॒तो रौच॑य ।
 वरु॑णस्त्वादित्यैः प॒श्चाद्रौ॑चयतु जाग॑तेन॒ छन्द॑सा ।
 स मा॑ रुचि॒तो रौच॑य ॥ १९ ॥

[[4-6-2]]

द्युता॑नस्त्वा॒ मारु॑तो म॒रुद्भि॑रुत्त॒रतो॑ रौचय॒त्वानु॑ष्टु॒भेन॒ छन्द॑सा ।
 स मा॑ रुचि॒तो रौच॑य ।
 बृह॑स्पति॒स्त्वा विश्वै॑र्दे॒वैरु॑परि॒ष्टाद्रो॑चयतु पाङ्गै॒न छन्द॑सा ।
 स मा॑ रुचि॒तो रौच॑य ।
 रोचि॑तस्त्वं दे॒व घ॑र्म दे॒वेष्व॑सि ।
 रोचि॑षीयाहं म॒नुष्यै॑षु ।
 सम्रा॑द्धर्म रुचि॑तस्त्वं दे॒वेष्वायु॑ष्माश्स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मव॒र्चस्य॑सि ।
 रुचि॑तोऽहं म॒नुष्यै॑ष्वायु॑ष्माश्स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मव॒र्चसी भू॑यासम् ।
 रुग॑सि ।
 रुचं॑ मयि॒ धेहि॑ ॥ २० ॥

[[4-6-3]]

मयि॑ रुक् ।
 दश॑ पुरस्ता॑द्रोचसे ।
 दश॑ दक्षि॒णा ।
 दश॑ प्र॒त्यङ् ।
 दशो॒दङ् ।
 दशो॒र्ध्वो भा॑सि सुमन॒स्यमा॑नः ।
 स न॑स्सम्रा॒डिष॑मूर्जं धेहि ।
 वा॒जी वा॒जिनै॑ पवस्व ।

रोचि॒तो घ॒र्मो रु॒ची॒य ॥ २१ ॥
रोच॒य धे॒हि न॒व च ॥ ६ ॥

[[4-7-1]]

अ॒प॒श्यं गो॒पाम॒नि॒पद्य॒मानम् ।
आ च॒ परा॑ च॒ प॒थि॒भिश्च॒रन्त॑म् ।
स स॒द्भी॒ची॒स्स वि॒षू॒ची॒र्वसा॑नः ।
आ॒व॒री॒वर्ति॑ भु॒वने॒ष्वन्तः॑ ।
अत्र॑ प्रा॒वीः ।
मधु॒मा॒ध्वी॒भ्यां मधु॒मा॒धू॒ची॒भ्याम् ।
अनु॑ वां दे॒ववी॑तये ।
सम॒ग्नि॒र॒ग्निना॑ गत ।
सं दे॒वेन॑ स॒वि॒त्रा ।
स॒ सूर्ये॑ण रोचते ॥ २२ ॥

[[4-7-2]]

स्वाहा॑ सम॒ग्नि॒स्तप॑सा गत ।
सं दे॒वेन॑ स॒वि॒त्रा ।
स॒ सूर्ये॑णारोचिष्ट ।
ध॒र्ता दि॒वो विभा॑सि रज॒सः ।
पृथि॒व्या ध॒र्ता ।
उ॒रोर॒न्तरि॑क्षस्य ध॒र्ता ।
ध॒र्ता दे॒वो दे॒वाना॑म् ।
अम॑र्त्यस्तपो॒जाः ।
हृ॒दे त्वा॒ मन॑से त्वा ।
दि॒वे त्वा॒ सूर्या॑य त्वा ॥ २३ ॥

[[4-7-3]]

ऊ॒र्ध्वमि॒मम॑ध्व॒रं कृ॑धि ।
दि॒वि दे॒वेषु॑ होत्रा॑ यच्छ ।
विश्वा॑सां भुवां पते ।

विश्वस्य भुवनस्पते।
विश्वस्य मनसस्पते।
विश्वस्य वचसस्पते।
विश्वस्य तपसस्पते।
विश्वस्य ब्रह्मणस्पते।
देवश्रूस्त्वं देव घर्म देवान्पाहि।
तपोजां वाचमस्मे नियच्छ देवायुवम् ॥ २४ ॥

[[4-7-4]]

गर्भो देवानाम्।
पिता मतीनाम्।
पतिः प्रजानाम्।
मतिः कवीनाम्।
सं देवो देवेन सवित्राऽयतिष्ठ।
सं सूर्येणारुक्त।
आयुर्दस्त्वमस्मभ्यं घर्म वर्चोदा असि।
पिता नोऽसि पिता नो बोध।
आयुर्धास्तनूधाः पयोधाः।
वर्चोदा वरिवोदा द्रविणोदाः ॥ २५ ॥

[[4-7-5]]

अन्तरिक्षप्र उरोर्वरीयान्।
अशीमहि त्वा मा मा हिंसीः।
त्वमग्ने गृहपतिर्विशामसि।
विश्वासां मानुषीणाम्।
शतं पूर्भिर्यविष्ठ पाह्यं हंसः।
समेद्धारं शतं हिमाः।
तन्द्राविणं हार्दिवानम्।
इहैव रातयस्सन्तु।
त्वष्टीमती ते सपेय।

सुरेता॒ रेतो॒ दधाना॑ ।
वी॒रं वि॒देय॒ तव॒ संदृशि॑ ।
माऽह॑ꣳ रा॒यस्पोषे॑ण॒ वियोष॑म् ॥ २६ ॥
रो॒चते॒ सूर्या॑य॒ त्वा दे॒वायु॑वं॒ द्रवि॑णो॒दा द॑धाना॒ द्वे च॑ ॥ ७ ॥

[[4-8-1]]

दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॑ प्र॒सवे॑ ।
अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑म् ।
पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यामा॑ददे ।
अ॒दित्यै॒ रास्ना॑ऽसि ।
इ॒ड ए॒हि ।
अ॒दित॒ एहि॑ ।
सर॑स्व॒त्येहि॑ ।
असा॒वेहि॑ ।
असा॒वेहि॑ ।
असा॒वेहि॑ ॥ २७ ॥

[[4-8-2]]

अ॒दित्या॑ उ॒ष्णीष॑मसि ।
वा॒युर॑स्यै॒डः ।
पू॒षा त्वो॒पाव॑सृजतु ।
अ॒श्विभ्या॑ं प्रदा॑पय ।
यस्ते॒ स्तन॑श्शशयो॒ यो म॑यो॒भूः ।
येन॑ वि॒श्वा पु॒ष्यसि॒ वार्या॑णि ।
यो र॑त्न॒धा व॑सु॒विद्य॑स्सु॒दत्रः॑ ।
सर॑स्वति॒ तमि॑ह॒ धात॑वेऽकः ।
उ॒स्रं घ॑र्मꣳ शि॒ष ।
उ॒स्रं घ॑र्म पा॒हि ॥ २८ ॥

[[4-8-3]]

घ॒र्माय॑ शि॒ष ।

बृहस्पतिस्त्वोपसीदतु।
दानवस्स्थ परेवः।
विष्वग्वृतो लोहितेन।
अश्विभ्यां पिन्वस्व।
सरस्वत्यै पिन्वस्व।
पूष्णे पिन्वस्व।
बृहस्पतये पिन्वस्व।
इन्द्राय पिन्वस्व।
इन्द्राय पिन्वस्व ॥ २९ ॥

[[4-8-4]]

गायत्रोऽसि।
त्रैष्टुभोसि।
जागतमसि।
सहोर्जो भागेनोप मेहि।
इन्द्राश्विना मधुनस्सारघस्य।
घर्म पात वसवो यजता वट्।
स्वाहा त्वा सूर्यस्य रश्मये वृष्टिवनये जुहोमि।
मधु हविरसि।
सूर्यस्य तपस्तप।
द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परिगृह्णामि ॥ ३० ॥

[[4-8-5]]

अन्तरिक्षेण त्वोपयच्छामि।
देवानां त्वा पितृणामनुमतो भर्तुः शकेयम्।
तेजोऽसि।
तेजोऽनुप्रेहि।
दिविस्पृङ्मा मां हिंसीः।
अन्तरिक्षस्पृङ्मा मां हिंसीः।
पृथिविस्पृङ्मा मां हिंसीः।

सुव॑रसि॒ सुव॑र्मे॒ यच्छ॑ ।
दि॒वं यच्छ॑ दि॒वो मा॑ पाहि ॥ ३१ ॥
एहि॑ पाहि पि॒न्वस्व॑ गृह्णामि॒ नव॑ च ॥ ८ ॥

[[4-9-1]]

स॒मु॒द्राय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
स॒लि॒लाय॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
अ॒ना॒धृष्या॑य॒ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
अ॒प्र॒ति॒धृष्या॑य॒ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
अ॒व॒स्य॑वे॒ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
दु॒व॑स्वते॒ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
शि॒मि॒द्वते॑ त्वा॒ वाता॑य॒ स्वाहा॑ ।
अ॒ग्नये॑ त्वा॒ वसु॑मते॒ स्वाहा॑ ।
सो॒माय॑ त्वा॒ रु॒द्रव॑ते॒ स्वाहा॑ ।
वरु॑णाय॒ त्वाऽऽदि॒त्यव॑ते॒ स्वाहा॑ ॥ ३२ ॥

[[4-9-2]]

बृ॒ह॒स्प॒तये॑ त्वा॒ विश्व॑दे॒व्याव॑ते॒ स्वाहा॑ ।
स॒वि॒त्रे त्व॑र्भु॒मते॑ वि॒भु॒मते॑ प्र॒भु॒मते॑ वा॒ज॒वते॑ स्वाहा॑ ।
य॒माय॑ त्वाऽङ्गि॒रस्व॑ते॒ पितृ॑मते॒ स्वाहा॑ ।
वि॒श्वा आ॑शा॒ दक्षि॑ण॒सत् ।
वि॒श्वा॑न्दे॒वान॑याडि॒ह ।
स्वाहा॑कृतस्य॒ घ॒र्मस्य॑ ।
म॒धोः पि॑बतम॒श्विना॑ ।
स्वाहा॑ऽग्नये॒ यज्ञि॑याय ।
शं य॒जुर्भिः॑ ।
अ॒श्वि॒ना घ॒र्म पा॑त॒ हार्दि॑वान॒म् ॥ ३३ ॥

[[4-9-3]]

अ॒ह॑र्दि॒वाभि॑रू॒तिभिः॑ ।
अ॒नु वा॑ द्यावा॒पृथि॑वी म॒सा॒ताम् ।

स्वाहेन्द्राय।
स्वाहेन्द्रा वट्।
घर्ममपातमश्विना हार्दिवानम्।
अहर्दिवाभिरूतिभिः।
अनु वां द्यावापृथिवी अमंसाताम्।
तं प्राव्यं यथा वट्।
नमो दिवे।
नमः पृथिव्यै ॥ ३४ ॥

[[4-9-4]]

दिवि धा इमं यज्ञम्।
यज्ञमिमं दिवि धाः।
दिवं गच्छ।
अन्तरिक्षं गच्छ।
पृथिवीं गच्छ।
पञ्च प्रदिशो गच्छ।
देवान्घर्मपान्गच्छ।
पितृन्घर्मपान्गच्छ ॥ ३५ ॥
आदित्यवते स्वाहा हार्दिवानं पृथिव्या अष्टौ च ॥ ९ ॥

[[4-10-1]]

इषे पीपिहि।
ऊर्जे पीपिहि।
ब्रह्मणे पीपिहि।
क्षत्राय पीपिहि।
अद्भ्यः पीपिहि।
ओषधीभ्यः पीपिहि।
वनस्पतिभ्यः पीपिहि।
द्यावापृथिवीभ्यां पीपिहि।
सुभूताय पीपिहि।

ब्रह्मवर्चसाय पीपिहि ॥ ३६ ॥

[[4-10-2]]

यजमानाय पीपिहि ।

मह्यं ज्यैष्ठ्याय पीपिहि ।

त्विष्यै त्वा ।

द्युम्नाय त्वा ।

इन्द्रियाय त्वा भूत्यै त्वा ।

धर्माऽसि सुधर्मा मे न्यस्मे ।

ब्रह्माणि धारय ।

क्षत्राणि धारय ।

विशं धारय ।

नेत्त्वा वातस्स्कन्दयात् ॥ ३७ ॥

[[4-10-3]]

अमुष्य त्वा प्राणे सादयामि ।

अमुना सह निरर्थं गच्छ ।

योऽस्मान्द्वेष्टि ।

यं च वयं द्विष्मः ।

पूष्णे शरसे स्वाहा ।

ग्रावभ्यस्स्वाहा ।

प्रतिरेभ्यस्स्वाहा ।

द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा ।

पितृभ्यो घर्मपेभ्यस्स्वाहा ।

रुद्राय रुद्रहोत्रे स्वाहा ॥ ३८ ॥

[[4-10-4]]

अहज्योतिः केतुना जुषताम् ।

सुज्योतिर्ज्योतिषां स्वाहा ।

रात्रिर्ज्योतिः केतुना जुषताम् ।

सुज्योतिर्ज्योतिषां स्वाहा ।

अपी॑परो॒ माऽहो॒ रात्रि॑यै॒ मा पा॑हि ।
ए॒षा ते॑ अ॒ग्ने स॒मित् ।
तया॒ समि॑च्च॒स्व ।
आयु॑र्मे॒ दाः ।
वर्च॑सा॒ माऽञ्जीः॑ ।
अपी॑परो॒ मा रात्रि॑या॒ अहो॑ मा पा॑हि ॥ ३९ ॥

[[4-10-5]]

ए॒षा ते॑ अ॒ग्ने स॒मित् ।
तया॒ समि॑च्च॒स्व ।
आयु॑र्मे॒ दाः ।
वर्च॑सा॒ माऽञ्जीः॑ ।
अ॒ग्निज्यो॑ति॒ज्योति॑र॒ग्निस्स्वाहा॑ ।
सूर्यो॑ ज्योति॒ज्योति॑स्सूर्य॒स्स्वाहा॑ ।
भूस्स्वाहा॑ ।
हुत॑ ह॒विः ।
मधु॑ ह॒विः ।
इन्द्र॑तमे॒ऽग्नौ ॥ ४० ॥

[[4-10-6]]

पि॒ता नो॑ऽसि॒ मा मा॑ हि॒सीः ।
अ॒श्याम॑ ते दे॒व घ॑र्म ।
मधु॑मतो॒ वाज॑वतः॒ पितु॑मतः ।
अ॒ङ्गिर॑स्वतस्स्वधा॒विनः॑ ।
अ॒शीम॑हि॒ त्वा मा॑ मा॒ हि॒सीः ।
स्वाहा॑ त्वा॒ सूर्य॑स्य॒ रश्मि॑भ्यः ।
स्वाहा॑ त्वा॒ नक्ष॑त्रेभ्यः ॥ ४१ ॥
ब्रह्म॑व॒र्चसा॑य॒ पीपि॑हि॒ स्क॒न्दया॑द्द्रु॒द्राय॑ रु॒द्रहो॑त्रे॒ स्वाहाऽहो॑ मा पा॒ह्यग्नौ॑ स॒प्त च॑ ॥ १० ॥

[[4-11-1]]

घ॒र्म या॑ ते॒ दि॒वि शु॑क् ।

या गाय॑त्रे छन्द॑सि।
या ब्रा॑ह्मणे।
या ह॑वि॒र्धाने॑।
तां त॑ ए॒तेनाव॑यजे॒ स्वाहा॑।
घ॒र्म या ते॑ऽन्तरि॑क्षे शु॒क्र।
या त्रै॑ष्टु॒भे छन्द॑सि।
या राज॑न्ये।
याऽऽ॒ग्नी॑द्धे।
तां त॑ ए॒तेनाव॑यजे॒ स्वाहा॑ ॥ ४२ ॥

[[4-11-2]]

घ॒र्म या ते॑ पृथि॒व्याꣳ शु॒क्र।
या जा॑गते॒ छन्द॑सि।
या वै॑श्ये।
या स॑दसि।
तां त॑ ए॒तेनाव॑यजे॒ स्वाहा॑।
अनु॑ नोऽद्यानु॑मतिः।
अन्वि॑दनु॒मते॑ त्वम्।
दि॒वस्त्वा॑ पर॒स्पायाः॑।
अ॒न्तरि॑क्षस्य॒ तनु॑वः पाहि।
पृथि॒व्यास्त्वा॑ ध॒र्मणा॑ ॥ ४३ ॥

[[4-11-3]]

व॒यमनु॑क्रामाम॒ सुवि॑ताय॒ नव्य॑से।
ब्रह्म॑णस्त्वा पर॒स्पायाः॑।
क्ष॒त्तस्य॑ त॒नुवः॑ पाहि।
वि॒शस्त्वा॑ ध॒र्मणा॑।
व॒यमनु॑क्रामाम॒ सुवि॑ताय॒ नव्य॑से।
प्रा॒णस्य॑ त्वा पर॒स्पायाः॑।
चक्षु॑षस्त॒नुवः॑ पाहि।

श्रोत्रस्य त्वा धर्मणा।
वयमनुक्रामाम सुविताय नव्यसे।
वल्गुरसि शंयुधायाः ॥ ४४ ॥

[[4-11-4]]

शिशुर्जनधायाः।
शं च वक्षि परि च वक्षि।
चतुस्स्रक्तिर्नाभिर्त्रुतस्य।
सदौ विश्वायुश्शर्म सप्रथाः।
अप द्वेषो अप ह्वरः।
अन्यद्व्रतस्य सश्चिम।
घर्मैतत्तेऽन्नमेतत्पुरीषम्।
तेन वर्धस्व चा च प्यायस्व।
वर्धिषीमहि च वयम्।
आ च प्यासिषीमहि ॥ ४५ ॥

[[4-11-5]]

रन्तिर्नामासि दिव्यो गन्धर्वः।
तस्य ते पद्वद्धविधानम्।
अग्निरध्वक्षाः।
रुद्रोऽधिपतिः।
समहमायुषा।
सं प्राणेन।
सं वर्चसा।
सं पयसा।
सं गौपत्येन।
सः रायस्पोषेण ॥ ४६ ॥

[[4-11-6]]

व्यसौ।
योऽस्मान्द्वेष्टि।

यं च वयं द्विष्मः।
 अचिक्रददृषा हरिः।
 महान्मित्रो न दर्शतः।
 सः सूर्येण रोचते।
 चिदसि समुद्रयोनिः।
 इन्दुर्दक्षशयेन ऋतावा।
 हिरण्यपक्षशकुनो भुरण्युः।
 महान्धसधस्थै ध्रुव आनिषत्तः ॥ ४७ ॥

[[4-11-7]]

नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः।
 विश्वावसुः सोमगन्धर्वम्।
 आपो ददृशुर्षीः।
 तदृतेना व्यायन्न।
 तदन्ववैत्।
 इन्द्रो रारहाण आसाम्।
 परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत्।
 विश्वावसुरभि तन्नो गृणातु।
 दिव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः।
 यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्म ॥ ४८ ॥

[[4-11-8]]

धियो हिन्वानो धिय इन्नो अव्यात्।
 सस्त्रिमविन्दुचरणे नदीनाम्।
 अपावृणोद्दुरो अश्मत्रजानाम्।
 प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोचत्।
 इन्द्रो दक्षं परिजानादहीनम्।
 एतत्त्वं देव घर्म देवो देवानुपागाः।
 इदमहं मनुष्यो मनुष्यान्।
 सोमपीथानु मेहि।

सह प्रजया सह रायस्योषेण।
सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्तु ॥ ४९ ॥

[[4-11-9]]

दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुः।

योऽस्मान्द्वेष्टि।

यं च वयं द्विष्मः।

उद्वयं तमसस्परि।

उदु त्यं चित्रम्।

इमम् षु त्यमस्मभ्यं सनिम्।

गायत्रं नवीयांसम्।

अग्ने देवेषु प्रवोचः ॥ ५० ॥

याऽऽग्नीद्वे तां त एतेनावयजे स्वाहा धर्मणा शंयुधायाः प्यासिषीमहि पोषेण निषत्तो विद्म संन्वष्टौ
च ॥ ११ ॥

[[4-12-1]]

महीनां पयोऽसि विहितं देवत्रा।

ज्योतिर्भा असि वनस्पतीनामोषधीनांस रसः।

वाजिनं त्वा वाजिनोऽवनयामः।

ऊर्ध्वं मनस्सुवर्गं ॥ ५१ ॥ ॥ १२ ॥

[[4-13-1]]

अस्कान्द्यौः पृथिवीम्।

अस्कानृषभो युवा गाः।

स्कन्नेमा विश्वा भुवना।

स्कन्नो यज्ञः प्रजनयतु।

अस्कानजनि प्राजनि।

आ स्कन्नाज्जायते वृषा।

स्कन्नात्प्रजनिषीमहि ॥ ५२ ॥ ॥ १३ ॥

[[4-14-1]]

या पुरस्ताद्विद्युदापतत्।
तां त एतेनावयजे स्वाहा।
या दक्षिणतः।
या पश्चात्।
योत्तरतः।
योपरिष्ठाद्विद्युदापतत्।
तां त एतेनावयजे स्वाहा ॥ ५३ ॥ ॥ १४ ॥

[[4-15-1]]

प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहाऽपानाय स्वाहा।
चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा।
मनसे स्वाहा वाचे सरस्वत्यै स्वाहा ॥ ५४ ॥ ॥ १५ ॥

[[4-16-1]]

पूष्णे स्वाहा पूष्णे शरसे स्वाहा।
पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहा।
पूष्णेऽङ्घ्रिणये स्वाहा पूष्णे नरुणाय स्वाहा।
पूष्णे साकेताय स्वाहा ॥ ५५ ॥ ॥ १६ ॥

[[4-17-1]]

उदस्य शुष्माद्भानुर्नार्त विभर्ति।
भारं पृथिवी न भूम।
प्र शुक्रेतु देवी मनीषा।
अस्मत्सुतष्टो रथो न वाजी।
अर्चन्त एके महि साम मन्वत।
तेन सूर्यमधारयन्न।
तेन सूर्यमरोचयन्न।
घर्मशिशरस्तदयमग्निः।
पुरीषमसि संप्रियं प्रजया पशुभिर्भुवत्।
प्रजापतिस्त्वा सादयतु।
तया देवतयाऽङ्गिरस्वद्भुवा सीद ॥ ५६ ॥ ॥ १७ ॥

[[4-18-1]]

यास्ते॑ अ॒ग्न आ॒र्द्रा॑ यो॒नयो॑ याः कु॒ला॒यिनीः॑ ।
ये ते॑ अ॒ग्न इ॒न्द्रवो॑ या उ॒ नाभयः॑ ।
यास्ते॑ अ॒ग्ने त॒नुव॑ ऊ॒र्जा॑ नाम ।
ताभि॒स्त्वमु॒भयी॑भि॒स्संवि॒दानः॑ ।
प्र॒जाभि॒रग्ने॑ द्र॒विणे॒ह सी॑द ।
प्र॒जाप॑ति॒स्त्वा सा॑दयतु ।
तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गि॒रस्व॒द्भुवा॑ सी॒द ॥ ५७ ॥ ॥ १८ ॥

[[4-19-1]]

अ॒ग्नि॒रसि॑ वै॒श्वान॒रोऽसि॑ ।
सं॒व॒थ्स॒रोऽसि॑ परि॒व॒थ्स॒रोऽसि॑ ।
इ॒दा॒व॒थ्स॒रोऽसी॑दु॒व॒थ्स॒रोऽसि॑ ।
इ॒द्व॒थ्स॒रोऽसि॑ व॒थ्स॒रोऽसि॑ ।
तस्य॑ ते वस॒न्तशि॒शरः॑ ।
ग्री॒ष्मो दक्षि॑णः प॒क्षः ।
व॒र्षाः पु॒च्छ॑म् ।
श॒रदु॒त्तरः॑ प॒क्षः ।
हे॒म॒न्तो म॒ध्य॑म् ।
पूर्व॑प॒क्षाश्चित॑यः ।
अ॒पर॑प॒क्षाः पु॒री॑षम् ।
अ॒हो॒रा॒त्राणी॑ष्ट॒काः ।
तस्य॑ ते मा॒सा॑श्चा॒र्धमा॒साश्च॑ कल्पन्ताम् ।
ऋ॒तव॑स्ते कल्पन्ताम् ।
सं॒व॒थ्स॒रस्ते॑ कल्पताम् ।
अ॒हो॒रा॒त्राणि॑ ते कल्पन्ताम् ।
ए॒ति प्रे॒ति वी॒ति॒ समि॑त्यु॒दिति॑ ।
प्र॒जाप॑ति॒स्त्वा सा॑दयतु ।
तया॑ दे॒वत॑याऽङ्गि॒रस्व॒द्भुव॑स्सी॒द ॥ ५८ ॥

चितयो नव च ॥ १९ ॥

[[4-20-1]]

भूर्भुवस्सुवः ।
ऊर्ध्व ऊ षु णं ऊतये ।
ऊर्ध्वो नः पाह्यहसः ।
विधुं दद्राणं समने बहूनाम् ।
युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
देवस्य पश्य काव्यं महित्वाऽद्या ममार ।
स ह्यस्समान ।
यदृते चिदभिश्चिषः ।
पुरा जर्तृभ्य आतृदः ।
सन्धाता सन्धिं मघवा पुरोवसुः ॥ ५९ ॥

[[4-20-2]]

निष्कर्ता विहुतं पुनः ।
पुनरूर्जा सह रय्या ।
मा नो घर्म व्यथितो विव्यथो नः ।
मा नः परमधरं मा रजोऽनैः ।
मोष्वस्मास्तमस्यन्तरा धाः ।
मा रुद्रियासो अभिगुर्वृधा नः ।
मा नः क्रतुभिर्हीडितेभिरस्मान् ।
द्विषा सुनीते मा परादाः ।
मा नो रुद्रो निर्ऋतिर्मा नो अस्ता ।
मा द्यावापृथिवी हीडिषाताम् ॥ ६० ॥

[[4-20-3]]

उप नो मित्रावरुणाविहावतम् ।
अन्वादीध्याथामिह नस्सखाया ।
आदित्यानां प्रसितिर्हेतिः ।
उग्रा शतापांष्ठा घ विषा परि णो वृणक्तु ।

इ॒मं मे॑ वरु॒ण तत्त्वा॑ यामि।
 त्वं नो॑ अ॒ग्ने स त्वं नो॑ अ॒ग्ने।
 त्वम॑ग्ने अ॒यासि॑ ।
 उ॒द्वयं॑ तम॑स॒स्परि॑ ।
 उ॒दु त्वं चि॒त्रम् ।
 व॒यस्सु॑पर्णाः ॥ ६१ ॥
 पु॒रोव॑सु॒र्हीडि॑षाता॒ सु॒पर्णाः ॥ २० ॥

[[4-21-1]]

भूर्भु॑व॒स्सु॒वः ।
 म॒यि॒ त्यदि॑न्द्रि॒यं म॒हत् ।
 म॒यि॒ दक्षो॑ म॒यि॒ क्रतुः॑ ।
 म॒यि॒ धायि॑ सु॒वीर्य॑म् ।
 त्रि॒शु॒ग्ध॒र्मो वि॒भातु॑ मे ।
 आ॒कू॒त्या॒ मन॑सा स॒ह ।
 वि॒रा॒जा॒ ज्योति॑षा स॒ह ।
 य॒ज्ञेन॑ प॒यसा॑ स॒ह ।
 ब्र॒ह्म॒णा॒ तेज॑सा स॒ह ।
 क्ष॒त्रेण॑ य॒शसा॑ स॒ह ।
 स॒त्येन॑ त॒पसा॑ स॒ह ।
 तस्य॑ दो॒ह॑म॒शीम॑हि ।
 तस्य॑ सु॒म्न॑म॒शीम॑हि ।
 तस्य॑ भ॒क्ष॑म॒शीम॑हि ।
 तस्य॑ त॒ इन्द्रे॑ण पी॒तस्य॑ म॒धु॒मतः॑ ।
 उ॒प॒हू॒तस्यो॑प॒हू॒तो भ॑क्षयामि ॥ ६२ ॥
 य॒शसा॑ स॒ह ष॒ड् ॥ २१ ॥

[[4-22-1]]

या॒स्ते॑ अ॒ग्ने घो॒रास्त॑नु॒वः ।
 क्षु॒च्च॒ तृष्णा॑ च ।

अ॒स्तु॒काना॑हु॒तिश्च॑ ।
अ॒श॒न॒या च॑ पि॒पा॒सा च॑ ।
से॒दि॒श्चा॒म॒तिश्च॑ ।
ए॒तास्ते॑ अ॒ग्ने घो॒रास्त॒नुवः॑ ।
ताभि॒र॒मुं ग॑च्छ ।
योऽस्मा॑न्द्देष्टि ।
यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्मः ॥ ६३ ॥ ॥ २२ ॥

[[4-23-1]]

स्नि॒क् स्त्री॑हि॒तिश्च॑ स्नि॒हि॒तिश्च॑ ।
उ॒ष्णा च॑ शी॒ता च॑ ।
उ॒ग्रा च॑ भी॒मा च॑ ।
स॒दा॒म्री॑ से॒दि॒र॒नि॒रा ।
ए॒तास्ते॑ अ॒ग्ने घो॒रास्त॒नुवः॑ ।
ताभि॒र॒मुं ग॑च्छ ।
योऽस्मा॑न्द्देष्टि ।
यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्मः ॥ ६४ ॥ ॥ २३ ॥

[[4-24-1]]

धु॒निश्च॑ ध्वा॒न्तश्च॑ ध्व॒नश्च॑ ध्व॒न॒य॑श्च ।
नि॒लि॒म्पश्च॑ वि॒लि॒म्पश्च॑ वि॒क्षि॒पः ॥ ६५ ॥ ॥ २४ ॥

[[4-25-1]]

उ॒ग्रश्च॑ धु॒निश्च॑ ध्वा॒न्तश्च॑ ध्व॒नश्च॑ ध्व॒न॒य॑श्च ।
स॒ह॒स॒ह्वा॑श्च॒ सह॑मा॒नश्च॑ स॒ह॒स्वा॑श्च॒ स॒ही॒या॑श्च ।
ए॒त्य॒ प्रे॒त्य॑ वि॒क्षि॒पः ॥ ६६ ॥ ॥ २५ ॥

[[4-26-1]]

अ॒हो॒रा॒त्रे त्वो॑दी॒र॒य॒ताम् ।
अ॒र्ध॒मा॒सा॒स्त्वो॑दी॒ञ्ज॒य॒न्तु ।
मा॒सा॑स्त्वा श्र॒प॒य॒न्तु ।

ऋतवस्त्वा पचन्तु।
संवथसरस्त्वा हन्त्वसौ ॥ ६७ ॥ ॥ २६ ॥

[[4-27-1]]

खद्गङ्गहि।
छिन्धी भिन्धी हन्धी कट्।
इति वाचः क्रूराणि ॥ ६८ ॥ ॥ २७ ॥

[[4-28-1]]

विगा इन्द्र विचरन्थस्पाशयस्व।
स्वपन्तमिन्द्र पशुमन्तमिच्छ।
वज्रैणामुं बोधय दुर्विदत्रम्।
स्वपतोऽस्य प्रहर भोजनेभ्यः।
अग्ने अग्निना संवदस्व।
मृत्यो मृत्युना संवदस्व।
नमस्ते अस्तु भगवः।
सकृत्ते अग्ने नमः।
द्विस्ते नमः।
त्रिस्ते नमः।
चतुस्ते नमः।
पञ्चकृत्वस्ते नमः।
दशकृत्वस्ते नमः।
शतकृत्वस्ते नमः।
आसहस्रकृत्वस्ते नमः।
अपरिमितकृत्वस्ते नमः।
नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥ ६९ ॥
त्रिस्ते नमस्सप्त च ॥ २८ ॥

[[4-29-1]]

असृन्मुखो रुधिरेणाव्यक्त।
यमस्य दूतश्चपाद्विधावसि।

गृद्ध्रस्सुपर्णः कुणपं निषेवसे।
यमस्य दूतः प्रहितो भवस्य चोभयोः ॥ ७० ॥ ॥ २९ ॥

[[4-30-1]]

यदेतद्वृकसो भूत्वा।
वाग्दैव्यभिरायसि।
द्विषन्तं मेऽभिराय।
तं मृत्यो मृत्यवे नय।
स आर्त्याऽऽर्तिमाच्छतु ॥ ७१ ॥ ॥ ३० ॥

[[4-31-1]]

यदीषितो यदि वा स्वकामी।
भयेडको वदति वोचमेताम्।
तामिन्द्राग्नी ब्रह्मणा संविदानौ।
शिवात्मस्मभ्यं कृणुतं गृहेषु ॥ ७२ ॥ ॥ ३१ ॥

[[4-32-1]]

दीर्घमुखि दुर्हणु।
मा स्म दक्षिणतो वदः।
यदि दक्षिणतो वदाद्विषन्तं मेऽवबाधासै ॥ ७३ ॥ ॥ ३२ ॥

[[4-33-1]]

इत्थादुलूक आपप्तत्।
हिरण्याक्षो अयोमुखः।
रक्षसां दूत आगतः।
तमितो नाशयाग्ने ॥ ७४ ॥ ॥ ३३ ॥

[[4-34-1]]

यदेतद्भूतान्यन्वाविश्य।
दैवीं वाचं वदसि।
द्विषतो नः परावद।

तान्मृत्यो मृत्यवे नय।
त आर्त्याऽऽर्तिमाच्छन्तु।
अग्निनाऽग्निस्संबदताम् ॥ ७५ ॥ ॥ ३४ ॥

[[4-35-1]]

प्रसार्य सवथ्यौ पतसि।
सव्यमक्षि निपेपि च।
मेह कस्यचनाममत् ॥ ७६ ॥ ॥ ३५ ॥

[[4-36-1]]

अत्रिणा त्वा क्रिमे हन्मि।
कण्वेन जमदाग्निना।
विश्वावसोर्ब्रह्मणा हतः।
क्रिमीणां राजा।
अप्येषां स्थपतिर्हतः।
अथो माताऽथो पिता।
अथो स्थूरा अथो क्षुद्राः।
अथो कृष्णा अथो श्वेताः।
अथो आशातिका हताः।
श्वेताभिस्सह सर्वे हताः ॥ ७७ ॥ ॥ ३६ ॥

[[4-37-1]]

आहुरावद्य।
शृतस्य हविषो यथा।
तत्सत्यम्।
यदमुं यमस्य जम्भयोः।
आदधामि तथा हि तत्।
खण्णमसि ॥ ७८ ॥ ॥ ३७ ॥

[[4-38-1]]

ब्रह्मणा त्वा शपामि।

ब्रह्मणस्त्वा शपथेन शपामि।
घोरेण त्वा भृगूणां चक्षुषा प्रेक्षै।
रौद्रेण त्वाऽङ्गिरसां मनसा ध्यायामि।
अघस्य त्वा धारया विध्यामि।
अधरो मत्पद्यस्वासौ ॥ ७९ ॥ ॥ ३८ ॥

[[4-39-1]]

उत्तुद शिमिजावरि।
तल्पेजे तल्प उत्तुद।
गिरीरनुप्रवेशय।
मरीचीरुप संनुद।
यावदितः पुरस्तादुदयाति सूर्यः।
तावदितोऽमुं नाशय।
योऽस्मान्द्वेष्टि।
यं च वयं द्विष्मः ॥ ८० ॥ ॥ ३९ ॥

[[4-40-1]]

भूर्भुवस्सुवो भूर्भुवस्सुवो भूर्भुवस्सुवः।
भुवोऽद्वायि भुवोऽद्वायि भुवोऽद्वायि।
नृम्णायि नृम्णं नृम्णायि नृम्णं नृम्णायि नृम्णम्।
निधाय्योऽवायि निधाय्योऽवायि निधाय्योऽवायि।
ए अस्मे अस्मे।
सुवर्नज्योतीः ॥ ८१ ॥ ॥ ४० ॥

[[4-41-1]]

पृथिवी समित्।
तामग्निस्समिन्धे।
साऽग्निः समिन्धे।
तामहः समिन्धे।
सा मा समिद्धा।
आयुषा तेजसा।

वर्चसा श्रिया।
यशसा ब्रह्मवर्चसेन।
अन्नाद्येन समिन्ताꣳ स्वाहा॥
अन्तरिक्षꣳ समित् ॥ ८२ ॥

[[4-41-2]]

तां वायुस्समिन्धे।
सा वायुꣳ समिन्धे।
तामहꣳ समिन्धे।
सा मा समिद्धा।
आयुषा तेजसा।
वर्चसा श्रिया।
यशसा ब्रह्मवर्चसेन।
अन्नाद्येन समिन्ताꣳ स्वाहा॥
द्यौस्समित्।
तामादित्यस्समिन्धे ॥ ८३ ॥

[[4-41-3]]

साऽऽदित्यꣳ समिन्धे।
तामहꣳ समिन्धे।
सा मा समिद्धा।
आयुषा तेजसा।
वर्चसा श्रिया।
यशसा ब्रह्मवर्चसेन।
अन्नाद्येन समिन्ताꣳ स्वाहा॥
प्राजापत्या मे समिदसि सपत्नक्षयणी।
भ्रातृव्यहा मेऽसि स्वाहा॥
अग्नै व्रतपते व्रतं चरिष्यामि ॥ ८४ ॥

[[4-41-4]]

तच्छकेयं तन्मै राध्यताम्।

वा॒यो॑ व्र॒तप॒त आ॒दि॒त्य व्र॒तप॒ते।
व्र॒ताना॑ व्र॒तप॒ते व्र॒तं च॑रिष्यामि।
तच्छ॑के॒यं तन्मे॑ रा॒ध्यता॑म्।
द्यौस्स॒मित्।
तामा॑दि॒त्यस्स॒मिन्धे॑।
साऽऽदि॒त्यꣳ स॒मिन्धे॑।
ताम॒हꣳ स॒मिन्धे॑।
सा मा॒ स॒मिद्धा॑।
आयु॑षा॒ तेज॑सा ॥ ८५ ॥

[[4-41-5]]

वर्च॑सा श्रि॒या।
यश॑सा ब्रह्मवर्च॑सेन।
अ॒न्नाद्ये॑न॒ स॒मिन्ताꣳ स्वाहा॑।
अ॒न्तरि॑क्षꣳ स॒मित्।
तां वा॒युस्स॒मिन्धे॑।
सा वा॒युꣳ स॒मिन्धे॑।
ताम॒हꣳ स॒मिन्धे॑।
सा मा॒ स॒मिद्धा॑।
आयु॑षा॒ तेज॑सा।
वर्च॑सा श्रि॒या ॥ ८६ ॥

[[4-41-6]]

यश॑सा ब्रह्मवर्च॑सेन।
अ॒न्नाद्ये॑न॒ स॒मिन्ताꣳ स्वाहा॑।
पृथि॑वी स॒मित्।
ताम॒ग्निस्स॒मिन्धे॑।
साऽग्निꣳ स॒मिन्धे॑।
ताम॒हꣳ स॒मिन्धे॑।
सा मा॒ स॒मिद्धा॑।

आयुषा तेजसा ।
वर्चसा श्रिया ।
यशसा ब्रह्मवर्चसेन ॥ ८७ ॥

[[4-41-7]]

अन्नाद्येन समिन्तां स्वाहा ।
प्राजापत्या मे समिदसि सपत्नक्षयणी ।
भ्रातृव्यहा मेऽसि स्वाहा ।
आदित्य व्रतपते व्रतमचारिषम् ।
तदशकं तन्मेऽराधि ।
वायो व्रतपतेऽग्नै व्रतपते ।
व्रतानां व्रतपते व्रतमचारिषम् ।
तदशकं तन्मेऽराधि ॥ ८८ ॥
समिधसमिन्धे व्रतं चरिष्याम्यायुषा तेजसा वर्चसा श्रिया यशसा ब्रह्मवर्चसेनाष्टौ च ॥ ४१ ॥

[[4-42-1]]

शं नो वातः पवतां मातरिश्वा शं नस्तपतु सूर्यः ।
अहानि शं भवन्तु नशशः रात्रिः प्रति धीयताम् ।
शमुषा नो व्यच्छतु शमादित्य उदेतु नः ।
शिवा नशशन्तमा भव सुमृडीका सरस्वति ।
मा ते व्योम सदृशि ।
इडाये वास्त्वसि वास्तुमद्वस्तुमन्तो भूयास्म मा वास्तोश्छिथस्मह्यवास्तुस्स भूयाद्योऽस्मान्द्वेष्टि यं
च वयं द्विष्मः ।
प्रतिष्ठाऽसि प्रतिष्ठावन्तो भूयास्म मा प्रतिष्ठायोश्छिथस्मह्यप्रतिष्ठस्स भूयाद्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं
द्विष्मः ।
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
त्वंहि विश्वभेषजो देवानां दूत ईयसे ।
द्विमौ वातौ वात आसिन्धोरापरावतः ॥ ८९ ॥

[[4-42-2]]

दक्षं मे अन्य आवातु पराऽन्यो वातु यद्रपः ।

यद्दो वात ते गृहैऽमृतस्य निधिर्हितः ।
 ततो नो देहि जीवसे ततो नो धेहि भेषजम् ।
 ततो नो मह आवह वात आवातु भेषजम् ।
 शंभूर्मयोभूर्नो हृदे प्र ण आयूषि तारिषत् ।
 इन्द्रस्य गृहोऽसि तं त्वा प्रपद्ये सगुस्साश्वः ।
 सह यन्मे अस्ति तेन ।

भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये सुवः प्रपद्ये भूर्भुवस्सुवः प्रपद्ये वायुं प्रपद्येऽनार्ता देवतां प्रपद्येऽश्मानमाखणं
 प्रपद्ये प्रजापतेर्ब्रह्मकोशं ब्रह्म प्रपद्य ओं प्रपद्ये ।
 अन्तरिक्षं म उर्वन्तरं बृहद्ग्नयः पर्वताश्च यया वातस्स्वस्त्या स्वस्ति मां तया स्वस्त्या स्वस्ति
 मानसानि ।
 प्राणापानौ मृत्योर्मां पातं प्राणापानौ मा मा हासिष्टं मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधातु मयि
 मेधां मयि प्रजां मयीन्द्र इन्द्रियं दधातु मयि मेधां मयि प्रजां मयि सूर्यो भ्राजो दधातु ॥ ९० ॥

[[4-42-3]]

द्युभिरक्तुभिः परिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिस्सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ।
 कया नश्चित्र आभुवदूती सदावृधस्सखा ।
 कया शचिष्ठया वृता ।
 कस्त्वा सत्यो मदानां मश्हिष्ठो मथ्सदन्धसः ।
 दृढा चिदारुजे वसु ।
 अभी षु णस्सखीनामविता जरितृणाम् ।
 शतं भवास्यूतिभिः ।
 वयस्सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान्निधयेव बद्धान् ॥ ९१ ॥

[[4-42-4]]

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतयै ।
 शं योरभिस्त्रवन्तु नः ।
 ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्वर्षणीनाम् ।
 अपो याचामि भेषजम् ।

सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।
 आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन ।
 महे रणाय चक्षसे ।
 यो वंशिशवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः ।
 उशतीरिव मातरः ।
 तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ॥ ९२ ॥

[[4-42-5]]

आपो जनयथा च नः ।
 पृथिवी शान्ता साऽग्निना शान्ता सा मे शान्ता शुचं शमयतु ।
 अन्तरिक्षं शान्तं तद्वायुना शान्तं तन्मे शान्तं शुचं शमयतु ।
 द्यौश्शान्ता साऽऽदित्येन शान्ता सा मे शान्ता शुचं शमयतु ।
 पृथिवी शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिर्द्यौः शान्तिर्दिशः शान्तिरवान्तरदिशाः शान्तिरग्निः शान्तिर्वायुः
 शान्तिरादित्यः शान्तिश्चन्द्रमाः शान्तिर्नक्षत्राणि शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिर्वनस्पतयः
 शान्तिर्गौः शान्तिरजा शान्तिरश्वः शान्तिः पुरुषः शान्तिर्ब्रह्म शान्तिर्ब्राह्मणः शान्तिः शान्तिरेव
 शान्तिः शान्तिर्मे अस्तु शान्तिः ।
 तयाहं शान्त्या सर्वशान्त्या मह्यं द्विपदे चतुष्पदे च शान्तिं करोमि शान्तिर्मे अस्तु शान्तिः ।
 एह श्रीश्च हीश्च धृतिश्च तपो मेधा प्रतिष्ठा श्रद्धा सत्यं धर्मश्चैतानि मोत्तिष्ठन्तमनूत्तिष्ठन्तु मा मां
 श्रीश्च हीश्च धृतिश्च तपो मेधा प्रतिष्ठा श्रद्धा सत्यं धर्मश्चैतानि मा मा हासिषुः ।
 उदायुषा स्वायुषोदोषधीनां रसेनोत्पर्जन्यस्य शुष्मेणोदस्थाममृतां अनु ।
 तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ।
 पश्येम शरदश्शतं जीवेम शरदश्शतं नन्दाम शरदश्शतं मोदाम शरदश्शतं भवाम शरदश्शतं
 शृण्वाम शरदश्शतं प्रब्रवाम शरदश्शतमजीतास्स्याम शरदश्शतं ज्योक्क सूर्यं दृशे ॥ ९३ ॥

[[4-42-6]]

य उदगान्महतोऽर्णवा द्विभ्राजमानस्सरिरस्य मध्याथस मा वृषभो लोहिताक्षस्सूर्यो विपश्चिन्मनसा
 पुनातु ।
 ब्रह्मणश्चोतन्यसि ब्रह्मण आणी स्थो ब्रह्मण आवपनमसि धारितेयं पृथिवी ब्रह्मणा मही
 धारितमेनेन महदन्तरिक्षं दिवं दाधार पृथिवीं सदैवां यदहं वेद तदहं धारयाणि मा मद्देदोऽधि
 विस्त्रसत् ।

मेधामनीषे माऽऽविशताः समीचीं भूतस्य भव्यस्यावरुच्चैः सर्वमायुरयाणि सर्वमायुरयाणि ।
 आभिर्गीर्भिर्यदतौ न ऊनमाप्यायय हरिवो वर्धमानः ।
 यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि भूयिष्ठभाजो अघं ते स्याम ।
 ब्रह्म प्रावादिष्म तन्नो मा हासीत् ।
 ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ ९४ ॥
 परावतौ दधातु बद्धाञ्जिन्वथ दृशे सप्त च ॥ ४२ ॥

नमो युञ्जते वृष्णो अश्वस्य ब्रह्मन्प्रवर्येण ब्रह्मन्प्रचरिष्यामो दश प्राचीरपश्यं गोपां देवस्य
 समुद्रायेषे पीपिहि घर्म या ते महीनां चत्वार्यस्कान्या पुरस्तात्सप्त सप्त प्राणाय त्रीणि पूष्णे
 चत्वार्युदस्यैकादश यास्ते सप्तान्निर्धुवस्सीदैकान्न विशतिर्भूरूर्ध्वस्त्रिः शद्भूर्मयि षोडश यास्ते
 घोरा नव स्त्रिकाष्टौ धुनिश्च द्वे उग्रश्च त्रीण्यहोरात्रे पञ्च खड्गीणि विगास्सप्तदशासृन्मुखश्चत्वारि
 यदेतद्भूकसः पञ्च यदीषितश्चत्वारि दीर्घमुखि त्रीणीत्थाच्चत्वारि यदेतद्भूतानि षड्रसार्थं त्रीन्यत्रिणा
 दशाहारावद्य ब्रह्मणा षट्थ षडुत्तुदाष्टौ भूष्पद्विषष्टिषष्टिशं नस्सप्तपञ्चाशद्विचत्वारिः शत ॥
 ४२ ॥

नमो वाचे ब्रह्मन्प्रवर्येण मयि रुगन्तरिक्षेण पिता नोऽसि महीनामुप नो
 यदेतद्भूर्द्युभिश्चतुरनवतिः ॥ ९४ ॥

[[4-0-0]]

नमोऽनु मदन्तु ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 5

[[5-0-0]]

शं न॒स्तन्नो॒ मा हा॑सीत्।

ओं शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

[[5-1-1]]

दे॒वा वै स॒त्रमा॑सत।

ऋद्धि॑परिमितं॒ यश॑स्कामाः।

तेऽब्रु॑वन्।

यन्नः॑ प्रथ॒मं यश॑ ऋच्छात्।

सर्वेषां॑ न॒स्तत्स॒हास॑दिति।

तेषां॑ कुरु॒क्षेत्रं॑ वेदिरासीत्।

तस्यै॑ खाण्ड॒वो दक्षिणा॒र्ध आ॑सीत्।

तूष्ण॑मुत्तरार्धः।

परी॑णज्जघनार्धः।

म॒रव॑ उत्करः ॥ १ ॥

[[5-1-2]]

तेषां॑ म॒खं वैष्ण॑वं याश॑ आच्छत्।

तन्न्य॑कामयत्।

तेनापा॑क्रामत्।

तं दे॒वा अन्वा॑यन्।

यशो॑ऽव॒रुरु॑धसमानाः।

तस्या॒न्वाग॑तस्य।

सव्याद्धनुरजायत।
दक्षिणादिषवः।
तस्मादिषुधन्वं पुण्यजन्म।
यज्ञजन्मा हि ॥ २ ॥

[[5-1-3]]

तमेकं सन्तम्।
बहवो नाभ्यधृष्णुवन्।
तस्मादेकमिषुधन्विन्म्।
बहवोऽनिषुधन्वा नाभिधृष्णुवन्ति।
सोऽस्मयत।
एकं मा सन्तं बहवो नाभ्यधर्षिषुरिति।
तस्य सिध्मियाणस्य तेजोऽपाक्रामत्।
तद्देवा ओषधीषु न्यमृजुः।
ते श्यामाका अभवन्।
स्मयाका वै नामैते ॥ ३ ॥

[[5-1-4]]

तथस्मयाकानां स्मयाकत्वम्।
तस्माद्दीक्षितेनापिगृह्य स्मेतव्यम्।
तेजसो धृत्यै।
स धनुः प्रतिष्कभ्यातिष्ठत्।
ता उपदीका अब्रुवन्वरं वृणामहे।
अथ व इमं रन्धयाम।
यत्र कं च खनाम।
तदपौऽभितृणदामेति।
तस्मादुपदीका यत्र कं च खनन्ति।
तदपौऽभितृन्दन्ति ॥ ४ ॥

[[5-1-5]]

वारं वृतुं ह्यासाम्।

तस्य ज्यामप्याऽदन्न।
 तस्य धनुर्विप्रवमाणं शिर उदवर्तयत्।
 तद्यावापृथिवी अनुप्रावर्तत।
 यत्प्रावर्तत।
 तत्प्रवर्ग्यस्य प्रवर्ग्यत्वम्।
 यद्वा ४ इत्यपतत्।
 तद्धर्मस्य घर्मत्वम्।
 महतो वीर्यमपत्तदिति।
 तन्महावीरस्य महावीरत्वम् ॥ ५ ॥

[[5-1-6]]

यदस्यास्समभरन्न।
 तथ्सम्राज्ञस्सम्राद्धम्।
 तः स्तुतं देवतास्त्रेधा व्यगृह्णत।
 अग्निः प्रातस्सवनम्।
 इन्द्रो माध्यन्दिनं सवनम्।
 विश्वे देवास्तृतीयसवनम्।
 तेनापशिष्णा यज्ञेन यजमानाः।
 नाशिषोऽवारुन्धत।
 न सुवर्गं लोकमभ्यजयन्न।
 ते देवा अश्विनावब्रुवन्न ॥ ६ ॥

[[5-1-7]]

भिषजौ वै स्थः।
 इदं यज्ञस्य शिरः प्रतिधत्तमिति।
 तावब्रूतां वरं वृणावहै।
 ग्रह एव नावत्रापि गृह्यतामिति।
 ताभ्यामेतमाश्विनमगृह्णन्न।
 तावेतद्यज्ञस्य शिरः प्रत्यधत्ताम्।
 यत्प्रवर्ग्यः।

तेन सशीर्ष्णा यज्ञेन यजमानाः ।
 अवाशिषोऽरुन्धत ।
 अभि सुवर्गं लोकमजयन् ।
 यत्प्रवर्ग्यं प्रवृणक्ति ।
 यज्ञस्यैव तच्छिरः प्रतिदधाति ।
 तेन सशीर्ष्णा यज्ञेन यजमानाः ।
 अवाशिषो रुन्धे ।
 अभि सुवर्गं लोकं जयति ।
 तस्मादेष आश्विनप्रवया इव ।
 यत्प्रवर्ग्यः ॥ ७ ॥
 उत्करो ह्येते तृन्दन्ति महावीरत्वमब्रुवन्नजयन्त्स च ॥ १ ॥

[[5-2-1]]

सावित्रं जुहोति प्रसूत्यै ।
 चतुर्गृहीतेन जुहोति ।
 चतुष्पादः पशवः ।
 पशून्वावरुन्धे ।
 चतस्रो दिशः ।
 दिक्ष्वैव प्रतितिष्ठति ।
 छन्दांसि देवेभ्योऽपाकामन् ।
 न वो भागानि हव्यं वक्ष्याम इति ।
 तेभ्य एतच्चतुर्गृहीतमधारयन् ।
 पुरोनुवाक्यायै याज्यायै ॥ ८ ॥

[[5-2-2]]

देवतायै वषट्काराय ।
 यच्चतुर्गृहीतं जुहोति ।
 छन्दांस्येव तत्प्रीणाति ।
 तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यो हव्यं वहन्ति ।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति ।

होतव्यं दीक्षितस्य गृहा ३ इ न होतव्या ३ मिति।
हविर्वे दीक्षितः।
यज्जुहुयात्।
हविष्कृतं यजमानमग्नौ प्रदध्यात्।
यन्न जुहुयात्॥ ९॥

[[5-2-3]]

यज्ञपरुरन्तरियात्।
यजुरेव वदेत्।
न हविष्कृतं यजमानमग्नौ प्रदधाति।
न यज्ञपरुरन्तरेति।
गायत्री छन्दांस्यत्यमन्यत।
तस्यै वषट्कारोऽभ्यय्य शिरोऽच्छिनत्।
तस्यै द्वेधा रसः परापतत्।
पृथिवीमर्धः प्राविशत्।
पशूनर्धः।
यः पृथिवीं प्राविशत्॥ १०॥

[[5-2-4]]

स खदिरोऽभवत्।
यः पशून्।
सोऽजाम्।
यत्खादिर्यन्निर्भवति।
छन्दसामेव रसेन यज्ञस्य शिरस्सम्मरति।
यदौदुम्बरी।
ऊर्वा उदुम्बरः।
ऊर्जेव यज्ञस्य शिरस्सम्मरति।
यद्वैणवी।
तेजो वै वेणुः॥ ११॥

[[5-2-5]]

तेजसैव यज्ञस्य शिरस्सम्भरति।
 यद्वैकङ्कती।
 भा एवावरुन्धे।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्यभ्रिमादत्ते प्रसूत्यै।
 अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह।
 अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्।
 पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै।
 वज्र इव वा एषा।
 यदभ्रिः।
 अभ्रिरसि नारिरसीत्याह शान्त्यै ॥ १२ ॥

[[5-2-6]]

अध्वरकृद्देवेभ्य इत्याह।
 यज्ञो वा अध्वरः।
 यज्ञकृद्देवेभ्य इति वावैतदाह।
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पत इत्याह।
 ब्रह्मणैव यज्ञस्य शिरोऽच्छैति।
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिरित्याह।
 प्रेत्यैव यज्ञस्य शिरोऽच्छैति।
 प्रदेव्येतु सूनृतेत्याह।
 यज्ञो वै सूनृता।
 अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसमित्याह ॥ १३ ॥

[[5-2-7]]

पाङ्क्तो हि यज्ञः।
 देवा यज्ञं नयन्तु न इत्याह।
 देवानेव यज्ञनियः कुरुते।
 देवीं द्यावापृथिवी अनु मेऽमसाथामित्याह।
 आभ्यामेवानुमतो यज्ञस्य शिरस्सम्भरति।
 ऋध्यासमद्य मखस्य शिर इत्याह।

यज्ञो वै मखः।
ऋध्यासमद्य यज्ञस्य शिर इति वावैतदाह।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण इत्याह।
निर्दिश्यैवैनद्धरति ॥ १४ ॥

[[5-2-8]]

त्रिहरति।
त्रय इमे लोकाः।
एभ्य एव लोकेभ्यो यज्ञस्य शिरस्सम्मरति।
तूष्णीं चतुर्थं हरति।
अपरिमितादेव यज्ञस्य शिरस्सम्मरति।
मृत्वनादग्रे हरति।
तस्मान्मृत्वनः करुण्यतमः।
इयत्यग्रं आसीरित्याह।
अस्यामेवाच्छम्बद्वारं यज्ञस्य शिरस्सम्मरति।
ऊर्जं वा एतं रसं पृथिव्या उपदीका उद्दिहन्ति ॥ १५ ॥

[[5-2-9]]

यद्वल्मीकम्।
यद्वल्मीकवपा सम्मारो भवति।
ऊर्जमेव रसं पृथिव्या अवरुन्धे।
अथो श्रोत्रमेव।
श्रोत्रं ह्येतत्पृथिव्याः।
यद्वल्मीकः।
अबधिरो भवति।
य एवं वेद।
इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत्।
स यत्र यत्र पराक्रमत ॥ १६ ॥

[[5-2-10]]

तन्नाद्धियत।

स पू॒तीक॑स्त॒म्बे परा॑क्रमत ।
 सोऽ॒द्विय॑त ।
 सोऽ॒ब्रवी॑त् ।
 ऊ॒तिं वै मे॑ धा॒ इति॑ ।
 तदू॒तीका॑नामू॒तीक॑त्वम् ।
 यदू॒तीका॑ भव॑न्ति ।
 य॒ज्ञायै॑वोतिं द॒धति॑ ।
 अ॒ग्नि॒जा अ॑सि प्र॒जाप॑ते॒ रेत॒ इत्या॑ह ।
 य ए॒व रसः॑ प॒शून्प्रा॑विशत् ॥ १७ ॥

[[5-2-11]]

तमे॒वाव॑रुन्धे ।
 प॒ञ्चैते॑ सम्भ॒रा भ॑वन्ति ।
 पाङ्गो॑ य॒ज्ञः ।
 यावा॑ने॒व य॒ज्ञः ।
 तस्य॑ शि॒रस्स॑म्भ॒रति॑ ।
 यद्रा॒म्याणां॑ प॒शूनां॑ च॒र्मणा॑ स॒म्भरे॑त् ।
 ग्रा॒म्यान्प॒शूञ्छु॑चाऽर्प॑येत् ।
 कृ॒ष्णाजि॑ने॒न स॑म्भ॒रति॑ ।
 आ॒र॒ण्याने॒व प॒शूञ्छु॑चाऽर्प॑यति ।
 तस्मा॑ध॒समा॑व॒त्प॒शूनां॑ प्र॒जाय॑मानानाम् ॥ १८ ॥

[[5-2-12]]

आ॒र॒ण्याः प॒शवः॑ कनी॒याश्सः॑ ।
 शु॒चा ह्य॑ताः ।
 लो॒मत॑स्स॒म्भर॑ति ।
 अतो॑ ह्य॒स्य मे॑ध्यम् ।
 परि॑गृह्या॒यन्ति॑ ।
 रक्ष॑साम॒पह॑त्यै ।
 ब॒हवो॑ हर॑न्ति ।

अपचितिमेवास्मिन्दधति।
उद्धते सिकतोपोत्ते परिश्रिते निदधति शान्त्यै।
मदन्तीभिरुपसृजति ॥ १९ ॥

[[5-2-13]]

तेज एवास्मिन्दधाति।
मधु त्वा मधुला करोत्वित्याह।
ब्रह्मणैवास्मिन्तेजो दधाति।
यद्राम्याणं पात्राणां कपालैस्ससृजेत्।
ग्राम्याणि पात्राणि शुचाऽर्पयेत्।
अर्मकपालैस्ससृजति।
एतानि वा अनुपजीवनीयानि।
तान्येव शुचाऽर्पयति।
शर्कराभिस्ससृजति धृत्यै।
अथो शन्त्वाय।
अजलोमैस्ससृजति।
एषा वा अग्नेः प्रिया तनूः।
यदजा।
प्रिययैवैनं तनुवा ससृजति।
अथो तेजसा।
कृष्णाजिनस्य लोमभिस्ससृजति।
यज्ञो वै कृष्णाजिनम्।
यज्ञेनैव यज्ञससृजति ॥ २० ॥
याज्यायै न जुहुयादविशद्वेणुशान्त्यै पङ्क्तिराधसमित्याह हरति दिहन्ति
पराक्रमताविशत्प्रजायमानानासृजति शन्त्वायाष्टौ च ॥ २ ॥

[[5-3-1]]

परिश्रिते करोति।
ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै।
न कुर्वन्नभिप्राण्यात्।

यत्कुर्वन्नभिप्राण्यात्।
प्राणाञ्छुचाऽर्पयेत्।
अपहाय प्राणिति।
प्राणानां गोपीथाय।
न प्रवर्ग्यं चादित्यं चान्तरेयात्।
यदन्तरेयात्।
दुश्चर्मा स्यात् ॥ २१ ॥

[[5-3-2]]

तस्मान्नान्तराय्यम्।
आत्मनो गोपीथाय।
वेणुना करोति।
तेजो वै वेणुः।
तेजः प्रवर्ग्यः।
तेजसैव तेजस्समर्धयति।
मखस्य शिरोऽसीत्याह।
यज्ञो वै मखः।
तस्यैतच्छिरः।
यत्प्रवर्ग्यः ॥ २२ ॥

[[5-3-3]]

तस्मादिवमाह।
यज्ञस्य पदे स्थ इत्याह।
यज्ञस्य ह्येते पदे।
अथो प्रतिष्ठित्यै।
गायत्रेण त्वा छन्दसा करोमीत्याह।
छन्दोभिरेवैनं करोति।
त्र्युद्धिं करोति।
त्रय इमे लोकाः।
एषां लोकानामास्यै।

छन्दोभिः करोति ॥ २३ ॥

[[5-3-4]]

वीर्यं वै छन्दांसि।

वीर्येणैवेनं करोति।

यजुषा बिलं करोति व्यावृत्त्यै।

इयन्तं करोति।

प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमितम्।

इयन्तं करोति।

यज्ञपरुषा संमितम्।

इयन्तं करोति।

एतावद्वै पुरुषे वीर्यम्।

वीर्यसंमितम् ॥ २४ ॥

[[5-3-5]]

अपरिमितं करोति।

अपरिमितस्यावरुद्धै।

परिग्रीवं करोति धृत्यै।

सूर्यस्य हरसा श्रायेत्याह।

यथा यजुरेवैतत्।

अश्वशकेन धूपयति।

प्राजापत्यो वा अश्वस्सयोनित्वाय।

वृष्णो अश्वस्य निष्पदसीत्याह।

असौ वा आदित्यो वृषाश्वः।

तस्य छन्दांसि निष्पत् ॥ २५ ॥

[[5-3-6]]

छन्दोभिरेवेनं धूपयति।

अर्चिषे त्वा शोचिषे त्वेत्याह।

तेज एवास्मिन्दधाति।

वारुणोऽभीद्धः।

मैत्रियोपैति शान्त्यै।
सिद्ध्यै त्वेत्याह।
यथा यजुरेवैतत्।
देवस्त्वा सवितोद्वपत्वित्याह।
सवितृप्रसूत एवैनं ब्रह्मणा देवताभिरुद्वपति।
अपद्यमानः पृथिव्यामाशा दिश आपृणेत्याह ॥ २६ ॥

[[5-3-7]]

तस्माद्ग्निसर्वा दिशोऽनुविभाति।
उत्तिष्ठ बृहन्मवोर्ध्वस्तिष्ठ ध्रुवस्त्वमित्याह प्रतिष्ठित्यै।
ईश्वरो वा एशोऽन्धो भवितोः।
यः प्रवर्ग्यमन्वीक्षते।
सूर्यस्य त्वा चक्षुषाऽन्वीक्ष इत्याह।
चक्षुषो गोपीथाय।
ऋजवै त्वा साधवै त्वा सुक्षित्यै त्वा भूत्यै त्वेत्याह।
इयं वा ऋजुः।
अन्तरिक्षं साधु।
असौ सुक्षितिः ॥ २७ ॥

[[5-3-8]]

दिशो भूतिः।
इमानेवास्मै लोकान्कल्पयति।
अथो प्रतिष्ठित्यै।
इदमहममुमामुष्यायणं विशा पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन पर्यूहामीत्याह।
विशैवैनं पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन पर्यूहति।
विशेति राजन्यस्य ब्रूयात्।
विशैवैनं पर्यूहति।
पशुभिरिति वैश्यस्य।
पशुभिरैवैनं पर्यूहति।
असुर्यं पात्रमनाच्छृणाम् ॥ २८ ॥

[[5-3-9]]

आच्छृणत्ति।

देवत्राऽकः।

अजक्षीरेणाच्छृणत्ति।

परमं वा एतत्पर्यः।

यदजक्षीरम्।

परमेणैवैनं पयसाऽऽच्छृणत्ति।

यजुषा व्यावृत्त्यै।

छन्दोभिराच्छृणत्ति।

छन्दोभिर्वा एष क्रियते।

छन्दोभिरेव छन्दाऽस्याच्छृणत्ति।

छृन्धि वाचमित्याह।

वाचमेवावरुन्धे।

छृन्ध्यूर्जमित्याह।

ऊर्जमेवावरुन्धे।

छृन्धि हविरित्याह।

हविरेवाकः।

देव पुरश्चर सध्यासं त्वेत्याह।

यथा यजुरेवैतत् ॥ २९ ॥

स्याद्यत्प्रवर्ग्यश्छन्दोभिः करोति वीर्यसंमितं छन्दाऽसि निष्पत्पृणेत्याह सुक्षितिरनाच्छृणुं

छन्दाऽस्याच्छृणुत्यष्टौ च ॥ ३ ॥

[[5-4-1]]

ब्रह्मन्प्रचरिष्यामो होतर्घर्ममभिष्टुहीत्याह।

एष वा एतर्हि बृहस्पतिः।

यद्ब्रह्मा।

तस्मा एव प्रतिप्रोच्य प्रचरति।

आत्मनोऽनात्यै।

यमाय त्वा मखाय त्वेत्याह।

ए॒ता वा ए॒तस्य॑ दे॒वताः॑ ।
ताभि॑रे॒वैन॑ꣳ सम॒र्धय॑ति ।
मद॑न्तीभिः प्रोक्ष॑ति ।
तेज॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति ॥ ३० ॥

[[5-4-2]]

अ॒भि॒पूर्व॑ प्रोक्ष॑ति ।
अ॒भि॒पूर्व॑मे॒वास्मि॑न्तेजो॑ दधाति ।
त्रिः प्रोक्ष॑ति ।
त्र्या॑वृद्धि॒ यज्ञः॑ ।
अथो॑ मे॒ध्य॒त्वाय॑ ।
होताऽन्वा॑ह ।
रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै ।
अ॒न॒वान॑म् ।
प्रा॒णा॒नाꣳ स॑न्त॒त्यै ।
त्रि॒ष्टु॒भ॒स्स॒ती॒र्गा॒य॒त्री॒रि॒वा॒न्वा॑ह ॥ ३१ ॥

[[5-4-3]]

गा॒य॒त्रो हि प्रा॒णः ।
प्रा॒णमे॒व यज॑माने दधाति ।
स॒न्त॒त॒म॒न्वा॑ह ।
प्रा॒णा॒ना॒म॒न्नाद्य॑स्य॒ स॒न्त॒त्यै ।
अथो॑ रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै ।
यत्प॑रि॒मिता॑ अनु॒ब्रू॒यात् ।
प॑रि॒मित॒मव॑रुन्धीत ।
अ॒प॑रि॒मिता॑ अन्वा॑ह ।
अ॒प॑रि॒मित॒स्याव॑रुच्चै ।
शि॒रो वा ए॒तद्य॑ज्ञस्य॑ ॥ ३२ ॥

[[5-4-4]]

यत्प्र॑व॒र्ग्यः॑ ।

ऊर्जुञ्जाः।
 यन्मौञ्जो वेदो भवति।
 ऊर्जैव यज्ञस्य शिरस्समर्धयति।
 प्राणाहुतीर्जुहोति।
 प्राणानेव यजमाने दधाति।
 सप्त जुहोति।
 सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः।
 प्राणानेवास्मिन्दधाति।
 देवस्त्वा सविता मध्वाऽनक्तिवत्याह ॥ ३३ ॥

[[5-4-5]]

तेजसैवैनमनक्ति।
 पृथिवीं तपसस्त्रायस्वेति हिरण्यमुपास्यति।
 अस्या अनतिदाहाय।
 शिरो वा एतद्यज्ञस्य।
 यत्प्रवर्ग्यः।
 अग्निस्सर्वा देवताः।
 प्रलवानादीप्योपास्यति।
 देवतास्वेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति।
 अप्रतिशीर्णाग्रं भवति।
 एतद्वर्हिर्ह्येषः ॥ ३४ ॥

[[5-4-6]]

अर्चिरसि शोचिरसीत्याह।
 तेज एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति।
 सःसीदस्व महाः असीत्याह।
 महान् ह्येषः।
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति।
 एते वाव त ऋत्विजः।
 ये दर्शपूर्णमासयोः।

अथ कथा होता यजमानायाशिषो नाऽऽशास्त इति।
पुरस्तादाशीः खलू वा अन्यो यज्ञः।
उपरिष्ठादाशीरन्यः ॥ ३५ ॥

[[5-4-7]]

अनाधृष्या पुरस्तादिति यदेतानि यजूष्याह।
शीर्षत एव यज्ञस्य यजमान आशिषोऽवरुन्धे।
आयुः पुरस्तादाह।
प्रजां दक्षिणतः।
प्राणं पश्चात्।
श्रोत्रमुत्तरतः।
विधृतिमुपरिष्ठात्।
प्राणानेवास्मै समीचौ दधाति।
ईश्वरो वा एष दिशोऽनून्मदितोः।
यं दिशोऽनु व्यास्थापयन्ति ॥ ३६ ॥

[[5-4-8]]

मनोरश्वाऽसि भूरिपुत्रेतीमामभिमृशति।
इयं वै मनोरश्वा भूरिपुत्रा।
अस्यामेव प्रतितिष्ठत्यनुन्मादाय।
सूपसदा मे भूया मा मा हिःसीरित्याहाहिः सायै।
चितस्स्थ परिचित इत्याह।
अपचितिमेवास्मिन्दधाति।
शिरो वा एतद्यज्ञस्य।
यत्प्रवर्ग्यः।
असौ खलू वा आदित्यः प्रवर्ग्यः।
तस्य मरुतो रश्मयः ॥ ३७ ॥

[[5-4-9]]

स्वाहा मरुद्भिः परिश्रयस्वेत्याह।
अमुमेवादित्यं रश्मिभिः पर्यहति।

तस्माद्सावादित्योऽमुष्मिल्लोके रश्मिभिः पर्यूढः ।
 तस्माद्राजा विशा पर्यूढः ।
 तस्माद्भ्रामणीस्सजातैः पर्यूढः ।
 अग्नेस्सृष्टस्य यतः ।
 विकङ्कतं भा आच्छत् ।
 यद्वैकङ्कताः परिधयो भवन्ति ।
 भा एवावरुन्धे ।
 द्वादश भवन्ति ॥ ३८ ॥

[[5-4-10]]

द्वादश मासास्संवत्सरः ।
 संवत्सरमेवावरुन्धे ।
 अस्ति त्रयोदशो मास इत्याहुः ।
 यत्त्रयोदशः परिधिर्भवति ।
 तेनैव त्रयोदशं मासमवरुन्धे ।
 अन्तरिक्षस्यान्तर्धिरसीत्याह व्यावृत्त्यै ।
 दिवं तपसस्त्रायस्वेत्युपरिष्ठाद्धिरण्यमधि निदधाति ।
 अमुष्या अनतिदाहाय ।
 अथो आभ्यामेवैनमुभयतः परिगृह्णाति ।
 अहंन्विभर्षि सायकानि धन्वेत्याह ॥ ३९ ॥

[[5-4-11]]

स्तौत्येवैनमेतत् ।
 गायत्रमसि त्रैष्टुभमसि जागतमसीति ध्वित्राण्यादत्ते ।
 छन्दोभिरेवैनान्यादत्ते ।
 मधु मध्विति धूनोति ।
 प्राणो वै मधु ।
 प्राणमेव यजमाने दधाति ।
 त्रिः परियन्ति ।
 त्रिवृद्धि प्राणः ।

त्रिः परियन्ति।
त्र्यावृद्धि यज्ञः ॥ ४० ॥

[[5-4-12]]

अथो रक्षसामपहत्यै।
त्रिः पुनः परियन्ति।
षट्त्वं संपद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः।
ऋतुष्वेव प्रतितिष्ठन्ति।
यो वै घर्मस्य प्रियां तनुवमाक्रामति।
दुश्चर्मा वै स भवति।
एष ह वा अस्य प्रियां तनुवमाक्रामति।
यस्त्रिः परित्य चतुर्थं पर्येति।
एतां ह वा अस्योग्रदेवो राजनिराचक्राम ॥ ४१ ॥

[[5-4-13]]

ततो वै स दुश्चर्माऽभवत्।
तस्मात्त्रिः परित्य न चतुर्थं परीयात्।
आत्मनो गोपीथाय।
प्राणा वै ध्रुवित्वाणि।
अव्यतिषङ्गं धून्वन्ति।
प्राणानामव्यतिषङ्गाय कृष्यै।
विनिषद्य धून्वन्ति।
दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठन्ति।
ऊर्ध्वं धून्वन्ति।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै।
सर्वतो धून्वन्ति।
तस्माद्यः सर्वतः पवते ॥ ४२ ॥
दधातीवान्वाह यज्ञस्याहैष उपरिष्ठादाशीरन्यो
व्यास्थापर्यन्ति रश्मयो भवन्ति धन्वेत्याह यज्ञश्चक्राम समष्ट्यै द्वे च ॥ ४ ॥

[[5-5-1]]

अग्निष्ठा वसुभिः पुरस्ताद्रोचयतु गायत्रेण छन्दसेत्याह।

अग्निरेवैनं वसुभिः पुरस्ताद्रोचयति गायत्रेण छन्दसा।

स मां रुचितो रोचयेत्याह।

आशिषमेवैतामाशास्ते।

इन्द्रस्त्वा रुद्रैर्दक्षिणतो रोचयतु त्रैष्टुभेन छन्दसेत्याह।

इन्द्र एवैनं रुद्रैर्दक्षिणतो रोचयति त्रैष्टुभेन छन्दसा।

स मां रुचितो रोचयेत्याह।

आशिषमेवैतामाशास्ते।

वरुणस्त्वाऽऽदित्यैः पश्चाद्रोचयतु जागतेन छन्दसेत्याह।

वरुण एवैनमादित्यैः पश्चाद्रोचयति जागतेन छन्दसा ॥ ४३ ॥

[[5-5-2]]

स मां रुचितो रोचयेत्याह।

आशिषमेवैतामाशास्ते।

द्युतानस्त्वा मारुतो मरुद्भिर्रुत्तरतो रोचयत्वानुष्टुभेन छन्दसेत्याह।

द्युतान एवैनं मारुतो मरुद्भिर्रुत्तरतो रोचयत्वानुष्टुभेन छन्दसा।

स मां रुचितो रोचयेत्याह।

आशिषमेवैतामाशास्ते।

बृहस्पतिस्त्वा विश्वेदेवैरुपरिष्टाद्रोचयतु पाङ्केन छन्दसेत्याह।

बृहस्पतिरेवैनं विश्वेदेवैरुपरिष्टाद्रोचयति पाङ्केन छन्दसा।

स मां रुचितो रोचयेत्याह।

आशिषमेवैतामाशास्ते ॥ ४४ ॥

[[5-5-3]]

रोचितस्त्वं देव घर्म देवेष्वसीत्याह।

रोचितो ह्येष देवेषु।

रोचिषीयाहं मनुष्येष्वित्याह।

रोचत एवैष मनुष्येषु।

सम्राड्घर्म रुचितस्त्वं देवेष्वायुष्मास्तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यसीत्याह।

रु॒चि॒तो ह्यैष दे॒वेष्वायु॑ष्मा॒स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒सी ।
 रु॒चि॒तोऽहं म॑नुष्यै॒ष्वायु॑ष्मा॒स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒सी भू॒यास॑मित्याह ।
 रु॒चि॒त ए॒वैष म॑नुष्यै॒ष्वायु॑ष्मा॒स्तेज॒स्वी ब्र॑ह्मवर्च॒सी भ॑वति ।
 रु॒ग॑सि॒ रुचं॑ मयि॒ धेहि॒ मयि॒ रु॒गित्या॑ह ।
 आ॒शि॒षमे॒वैता॑माशा॒स्ते ।
 तं यदे॒तैर्यजु॑र्भिर॒रोच॑यित्वा ।
 रु॒चि॒तो घ॒र्म इति॑ प्रब्रूयात् ।
 अ॒रो॒चु॒कोऽध्व॑रुस्स्यात् ।
 अ॒रो॒चु॒को य॑जमानः ।
 अथ॒ यदे॒नमे॒तैर्यजु॑र्भी रोच॑यित्वा ।
 रु॒चि॒तो घ॒र्म इति॑ प्राह ।
 रो॒चु॒कोऽध्व॑र्युर्भवति ।
 रो॒चु॒को य॑जमानः ॥ ४५ ॥
 प॒श्चाद्रो॑चयति॒ जाग॑तेन॒ छन्द॑सा॒ स मा॑ रुचि॒तो रो॑चयेत्याह॒शि॒षमे॒वैता॑माशा॒स्ते शा॒स्तेऽष्टौ च॑ ॥
 ५ ॥

[[5-6-1]]

शि॒रो वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ ।
 यत्प्र॒वर्ग्यः॑ ।
 ग्री॒वा उ॒पस॑दः ।
 पु॒रस्ता॑दु॒पसदा॑ प्र॒वर्ग्यं प्र॑वृणक्ति ।
 ग्री॒वास्वे॒व य॒ज्ञस्य॑ शि॒रः प्र॑ति॒दधा॑ति ।
 त्रिः प्र॑वृणक्ति ।
 त्रय॑ इ॒मे लो॒काः ।
 ए॒भ्य ए॒व लो॒केभ्यो॑ य॒ज्ञस्य॑ शि॒रोऽव॑रुन्धे ।
 षट्थ॑ संपद्यन्ते ।
 षड्वा ऋ॒तवः॑ ॥ ४६ ॥

[[5-6-2]]

ऋ॒तुभ्य॑ ए॒व य॒ज्ञस्य॑ शि॒रोऽव॑रुन्धे ।

द्वादशकृत्वः प्रवृणक्ति।
 द्वादश मासास्संवत्सरः।
 संवत्सरादेव यज्ञस्य शिरोऽवरुन्धे।
 चतुर्विंशतिस्संपद्यन्ते।
 चतुर्विंशतिरर्धमासाः।
 अर्धमासेभ्य एव यज्ञस्य शिरोऽवरुन्धे।
 अथो खलू।
 सकृदेव प्रवृज्यः।
 एकं हि शिरः ॥ ४७ ॥

[[5-6-3]]

अग्निष्टोमे प्रवृणक्ति।
 एतावान्वै यज्ञः।
 यावानग्निष्टोमः।
 यावानेव यज्ञः।
 तस्य शिरः प्रतिदधाति।
 नोक्थ्यै प्रवृञ्ज्यात्।
 प्रजा वै पशव उक्थानि।
 यदुक्थ्यै प्रवृञ्ज्यात्।
 प्रजां पशूनस्य निर्दहेत्।
 विश्वजिति सर्वपृष्ठे प्रवृणक्ति ॥ ४८ ॥

[[5-6-4]]

पृष्ठानि वा अच्युतं च्यावयन्ति।
 पृष्ठैरेवास्मा अच्युतं च्यावयित्वाऽवरुन्धे।
 अपश्यं गोपामित्याह।
 प्राणो वै गोपाः।
 प्राणमेव प्रजासु वियातयति।
 अपश्यं गोपामित्याह।
 असौ वा आदित्यो गोपाः।

स हीमाः प्रजा गोपायति।
तमेव प्रजानां गोप्तारं कुरुते।
अनिपद्यमानमित्याह ॥ ४९ ॥

[[5-6-5]]

न ह्येष निपद्यते।
आ च परा च पथिभिश्चरन्तमित्याह।
आ च ह्येष परा च पथिभिश्चरति।
स सद्भीचीस्स विषूचीर्वसान इत्याह।
सद्भीचींश्च ह्येष विषूचीश्च वसानः प्रजा अभिविपश्यति।
आवरीवर्ति भुवनेष्वन्तरित्याह।
आ ह्येष वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः।
अत्र प्रावीर्मधुमाध्वीभ्यां मधुमाधूचीभ्यामित्याह।
वासन्तिकावेवास्मा ऋतू कल्पयति।
समग्निरग्निना गतेत्याह ॥ ५० ॥

[[5-6-6]]

ग्रैष्मावेवास्मा ऋतू कल्पयति।
समग्निरग्निना गतेत्याह।
अग्निर्ह्येषांऽग्निना संगच्छते।
स्वाहा समग्निस्तपसा गतेत्याह।
पूर्वमेवोदितम्।
उत्तरेणाभिगृणाति।
धर्ता दिवो विभासि रजसः पृथिव्या इत्याह।
वार्षिकावेवास्मा ऋतू कल्पयति।
हृदे त्वा मनसे त्वेत्याह।
शारदावेवास्मा ऋतू कल्पयति ॥ ५१ ॥

[[5-6-7]]

दिवि देवेषु होत्रा यच्छेत्याह।
होत्राभिरेवेमाँल्लोकान्थसंदधाति।

विश्वासां भुवां पत॒ इत्या॑ह ।
हैम॑न्तिकावे॒वास्मा॑ ऋ॒तू क॑ल्पयति ।
दे॒वश्रू॑स्त्वं दे॒व घ॑र्म दे॒वान्पा॑हीत्या॒ह ।
शै॒शिरा॑वे॒वास्मा॑ ऋ॒तू क॑ल्पयति ।
त॒पोजां॑ वाच॒मस्मे॑ नियच्छ दे॒वायु॑व॒मित्या॑ह ।
या वै मे॒घ्या वाक् ।
सा त॑पो॒जाः ।
तामे॒वावरु॑न्धे ॥ ५२ ॥

[[5-6-8]]

गर्भो॑ दे॒वाना॑मि॒त्याह॑ ।
गर्भो॑ ह्येष दे॒वाना॑म् ।
पि॒ता म॑तीनामि॒त्याह॑ ।
प्र॒जा वै म॒तयः॑ ।
तासा॑मेष ए॒व पि॒ता ।
यत्प्र॑व॒र्ग्यः ।
तस्मा॑दे॒वमा॑ह ।
पतिः॑ प्र॒जाना॑मि॒त्याह॑ ।
पति॑र्ह्येष प्र॒जाना॑म् ।
मतिः॑ क॒वीना॑मि॒त्याह॑ ॥ ५३ ॥

[[5-6-9]]

मति॑र्ह्येष क॒वीना॑म् ।
सं दे॒वो दे॒वेन॑ सवि॒त्राऽयति॑ष्ट स॒ सूर्ये॑णारु॒क्तेत्या॑ह ।
अ॒मुं चै॒वादि॒त्यं प्र॑व॒र्ग्यं च॒ स॒ शा॑स्ति ।
आ॒युर्दा॑स्त्वम॒स्मभ्यं॑ घ॒र्म व॑र्चो॒दा अ॒सीत्या॑ह ।
आ॒शिष॑मे॒वैता॑माशा॒स्ते ।
पि॒ता नो॑ऽसि पि॒ता नो॑ बो॒धेत्या॑ह ।
बो॒धय॑त्ये॒वैन॑म् ।
न॒वैते॑ऽवका॒शा भ॑वन्ति ।

पत्नियै दशमः।

नव वै पुरुषे प्राणाः ॥ ५४ ॥

[[5-6-10]]

नाभिर्दशमी।

प्राणानेव यजमाने दधाति।

अथो दशाक्षरा विराट्।

अन्नं विराट्।

विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।

यज्ञस्य शिरौऽच्छिद्यत।

तद्देवा होत्राभिः प्रत्यदधुः।

ऋत्विजोऽवैक्षन्ते।

एता वै होत्राः।

होत्राभिरेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति ॥ ५५ ॥

[[5-6-11]]

रुचितमवैक्षन्ते।

रुचिताद्वै प्रजापतिः प्रजा असृजत।

प्रजानां सृष्ट्यै।

रुचितमवैक्षन्ते।

रुचिताद्वै पर्जन्यो वर्षति।

वर्षकः पर्जन्यो भवति।

सं प्रजा एधन्ते।

रुचितमवैक्षन्ते।

रुचितं वै ब्रह्मवर्चसम्।

ब्रह्मवर्चसिनो भवन्ति ॥ ५६ ॥

[[5-6-12]]

अधीयन्तोऽवैक्षन्ते।

सर्वमायुर्यन्ति।

न पत्न्यवैक्षेत।

यत्पल्यवेक्षेत।

प्रजायेत।

प्रजां त्वस्यै निर्दहेत्।

यन्नावेक्षेत।

न प्रजायेत।

नास्यै प्रजां निर्दहेत्।

तिरस्कृत्य यजुर्वाचयति।

प्रजायते।

नास्यै प्रजां निर्दहति।

त्वष्टीमती ते सपेयेत्याह।

सपाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते ॥ ५७ ॥

ऋतवो हि शिरस्सर्वपृष्ठे प्रवृणक्त्यनिपद्यमानमित्याह गतेत्याह शारदावेवास्मा ऋतू कल्पयति रुन्धे
कवीनामित्याह प्राणाः प्रतिदधाति भवन्ति वाचयति चत्वारि च ॥ ६ ॥

[[5-7-1]]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति रशनामादत्ते प्रसूत्यै।

अश्विनोर्बाहुभ्यामित्याह।

अश्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्ताम्।

पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै।

आददेऽदित्यै रास्नाऽसीत्याह यजुष्कृत्यै।

इड एह्यदित एहि सरस्वत्येहीत्याह।

एतानि वा अस्यै देवनामानि।

देवनामैरेवैनामाह्वयति।

असावेह्यसावेह्यसावेहीत्याह।

एतानि वा अस्यै मनुष्यनामानि ॥ ५८ ॥

[[5-7-2]]

मनुष्यनामैरेवैनामाह्वयति।

षट्थ संपद्यन्ते।

षड्वा ऋतवः।

ऋतुभिरेवैनामाह्वयति।
 अदित्या उष्णीषमसीत्याह।
 यथा यजुरेवैतत्।
 वायुरस्यैड इत्याह।
 वायुदेवत्यो वै वथ्सः।
 पूषा त्वोपावसृजत्वित्याह।
 पौष्णा वै देवतया पशवः ॥ ५९ ॥

[[5-7-3]]

स्वयैवैनं देवतयोपावसृजति।
 अश्विभ्यां प्रदापयेत्याह।
 अश्विनौ वै देवानां भिषजौ।
 ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति।
 यस्ते स्तनश्शशय इत्याह।
 स्तौत्येवैनाम्।
 उस्त्रं घर्मं शिशोस्त्रं घर्मं पाहि घर्माय शिशेत्याह।
 यथा ब्रूयादमुष्मै देहीति।
 तादृगेव तत्।
 बृहस्पतिस्त्वोपसीदत्वित्याह ॥ ६० ॥

[[5-7-4]]

ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः।
 ब्रह्मणैवैनामुपसीदति।
 दानवस्स्थ परेव इत्याह।
 मेध्यानेवैनां न्करोति।
 विष्णुग्वृतो लोहितेनेत्याह व्यावृत्यै।
 अश्विभ्यां पिन्वस्व सरस्वत्यै पिन्वस्व पूष्णे पिन्वस्व बृहस्पतये पिन्वस्वेत्याह।
 एताभ्यो ह्येषा देवताभ्यः पिन्वते।
 इन्द्राय पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्वेत्याह।
 इन्द्रमेव भागधेयेन समर्धयति।

द्विरिन्द्रायेत्याह ॥ ६१ ॥

[[5-7-5]]

तस्मादिन्द्रो देवतानां भूयिष्ठभाक्तमः ।
गायत्रोऽसि त्रैष्टुभोऽसि जागतमसीति शफोपयमानादत्ते ।
छन्दोभिरेवैनानादत्ते ।
सहोर्जो भागेनोपमेहीत्याह ।
ऊर्ज एवैनं भागमकः ।
अश्विनौ वा एतद्यज्ञस्य शिरः प्रतिदधतावब्रूताम् ।
आवाभ्यामेव पूर्वाभ्यां वर्षद्वियाता इति ।
इन्द्राश्विना मधुनस्सारघस्येत्याह ।
अश्विभ्यामेव पूर्वाभ्यां वर्षद्वरोति ।
अथो अश्विनावेव भागधेयेन समर्धयति ॥ ६२ ॥

[[5-7-6]]

घर्म पात वसवो यजता वडित्याह ।
वसूनेव भागधेयेन समर्धयति ।
यद्वषट्कुर्यात् ।
यातयामाऽस्य वषट्कारस्स्यात् ।
यन्न वषट्कुर्यात् ।
रक्षाश्सि यज्ञं हन्युः ।
वडित्याह ।
परोक्षमेव वषट्करोति ।
नास्य यातयामा वषट्कारो भवति ।
न यज्ञं रक्षाश्सि घ्नन्ति ॥ ६३ ॥

[[5-7-7]]

स्वाहा त्वा सूर्यस्य रश्मये वृष्टिवनये जुहोमीत्याह ।
यो वा अस्य पुण्यो रश्मिः ।
स वृष्टिवनिः ।
तस्मा एवैनं जुहोति ।

मधु हविरसीत्याह ।
स्वदयत्येवैनम् ।
सूर्यस्य तपस्तपेत्याह ।
यथा यजुरेवैतत् ।
द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परिगृह्णामीत्याह ।
द्यावापृथिवीभ्यामेवैनं परिगृह्णाति ॥ ६४ ॥

[[5-7-8]]

अन्तरिक्षेण त्वोपयच्छामीत्याह ।
अन्तरिक्षेणैवैनमुपयच्छति ।
न वा एतं मनुष्यो भर्तुमर्हति ।
देवानां त्वा पितृणामनुमतो भर्तुः शकेयमित्याह ।
देवैरेवैनं पितृभिरनुमत आदत्ते ।
वि वा एनमेतदर्धयन्ति ।
यत्पश्चात्प्रवृज्य पुरो जुहति ।
तेजोऽसि तेजोऽनुप्रेहीत्याह ।
तेज एवास्मिन्दधाति ।
दिविस्पृङ्मा मां हिंसीरन्तरिक्षस्पृङ्मा मां हिंसीः पृथिविस्पृङ्मा मां हिंसीरित्याहाहिंसायै ॥
६५ ॥

[[5-7-9]]

सुवरसि सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ दिवो मां पाहीत्याह ।
आशिषमेवैतामाशास्ते ।
शिरो वा एतद्यज्ञस्य ।
यत्प्रवर्ग्यः ।
आत्मा वायुः ।
उद्यत्यवातनामान्याह ।
आत्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति ।
अनवानम् ।
प्राणानां संतत्यै ।

पञ्चाह ॥ ६६ ॥

[[5-7-10]]

पाङ्क्तौ यज्ञः।

यावानेव यज्ञः।

तस्य शिरः प्रतिदधाति।

अग्नये त्वा वसुमते स्वाहेत्याह।

असौ वा आदित्योऽग्निर्वसुमान्।

तस्मा एवैनं जुहोति।

सोमाय त्वा रुद्रवते स्वाहेत्याह।

चन्द्रमा वै सोमो रुद्रवान्।

तस्मा एवैनं जुहोति।

वरुणाय त्वाऽऽदित्यवते स्वाहेत्याह ॥ ६७ ॥

[[5-7-11]]

अप्सु वै वरुण आदित्यवान्।

तस्मा एवैनं जुहोति।

बृहस्पतये त्वा विश्वदैव्यावते स्वाहेत्याह।

ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः।

ब्रह्मण एवैनं जुहोति।

सवित्रे त्वर्भुमते विभुमते प्रभुमते वाजवते स्वाहेत्याह।

संवथ्सरो वै सवितुर्भुमान्विभुमान्प्रभुमान्वाजवान्।

तस्मा एवैनं जुहोति।

यमाय त्वाऽङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहेत्याह।

प्राणो वै यमोऽङ्गिरस्वान्पितृमान् ॥ ६८ ॥

[[5-7-12]]

तस्मा एवैनं जुहोति।

एताभ्य एवैनं देवताभ्यो जुहोति।

दश संपद्यन्ते।

दशाक्षरा विराट्।

अन्नं विराट्।
 विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे।
 रौहिणाभ्यां वै देवास्सुवर्गं लोकमायन्न।
 तद्रौहिणयो रौहिणत्वम्।
 यद्रौहिणौ भवतः।
 रौहिणाभ्यामेव तद्यजमानस्सुवर्गं लोकमेति।
 अहर्ज्योतिः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषाः स्वाहा रात्रिर्ज्योतिः केतुना जुषताः
 सुज्योतिर्ज्योतिषाः स्वाहेत्याह।
 आदित्यमेव तदमुष्मिल्लोकेऽह्ना परस्ताद्वाधार।
 रात्रिया अवस्तात्।
 तस्माद्सावादित्योऽमुष्मिल्लोकेऽहोरात्राभ्यां धृतः ॥ ६९ ॥
 मनुष्यनामानि पशवस्सीदत्वित्याहेन्द्रायेत्याहार्धयति घ्नन्ति गृह्णात्यहिंसायै पञ्चाहादित्यवते
 स्वाहेत्याह पितृमानेति चत्वारि च ॥ ७ ॥

[[5-8-1]]

विश्वा आशा दक्षिणसदित्याह।
 विश्वानेव देवान्प्रीणाति।
 अथो दुरिष्ठ्या एवैनं पाति।
 विश्वान्देवानयाडिहेत्याह।
 विश्वानेव देवान्भागधेयेन समर्धयति।
 स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मधोः पिबतमश्विनेत्याह।
 अश्विनावेव भागधेयेन समर्धयति।
 स्वाहाऽग्नये यज्ञियाय शं यजुर्भिरित्याह।
 अभ्येवैनं धारयति।
 अथो हविरेवाकः ॥ ७० ॥

[[5-8-2]]

अश्विना घर्म पातः हार्दिवानमहर्दिवाभिरूतिभिरित्याह।
 अश्विनावेव भागधेयेन समर्धयति।
 अनु वां द्यावापृथिवी मसातामित्याहानुमत्यै।

स्वाहेन्द्राय॑ स्वाहेन्द्रा॑वडित्या॑ह ।
इन्द्राय॑ हि पुरो॑ हूयते॑ ।
आश्राव्या॑ह घर्मस्य॑ यजेति॑ ।
वषट्क॑ते जुहोति ।
रक्ष॑सामप॑हत्यै ।
अनु॑यजति स्व॒गाकृत्यै॑ ।
घर्म॑मपातमश्चि॒नेत्या॑ह ॥ ७१ ॥

[[5-8-3]]

पूर्व॑मेवो॒दितम् ।
उत्त॑रेणा॒भिगृ॑णाति ।
अनु॑ वां द्यावा॑पृथि॒वी अम॑साता॒मित्या॑हानु॒मत्यै॑ ।
तं प्रा॒व्यं यथा॑वण्णमो॑ दि॒वे नमः॑ पृथि॒व्या इत्या॑ह ।
यथा॑ यजुरे॒वैतत् ।
दि॒वि धा॑ इ॒मं यज्ञं॑ यज्ञमि॒मं दि॒वि धा॑ इत्या॑ह ।
सुव॑र्गमे॒वैनं॑ लो॒कं ग॑मयति ।
दि॒वं गच्छा॑न्तरि॒क्षं गच्छ॑ पृथि॒वीं गच्छे॑त्या॑ह ।
ए॒ष्वेवैनं॑ लो॒केषु॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति ।
पञ्च॑ प्र॒दिशो॑ ग॒च्छेत्या॑ह ॥ ७२ ॥

[[5-8-4]]

दि॒क्ष्वेवैनं॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति ।
दे॒वान्घर्म॑पान्गच्छ॒ पितृ॑न्घर्म॒पान्गच्छे॑त्या॑ह ।
उ॒भयै॑ष्वेवैनं॑ प्रति॒ष्ठाप॑यति ।
यत्पि॑न्वते ।
वर्ष॑कः प॒र्जन्यो॑ भवति ।
तस्मा॑त्पिन्व॒मानः॑ पुण्यः ।
यत्प्रा॑ङ्पिन्वते ।
तद्दे॒वानाम् ।
यद्द॑क्षिणा ।

तत्पितृणाम् ॥ ७३ ॥

[[5-8-5]]

यत्प्रत्यक्।

तन्मनुष्यानाम्।

यदुदङ्।

तद्रुद्राणाम्।

प्राञ्चमुदञ्चं पिन्वयति।

देवत्राऽकः।

अथो खलू।

सर्वा अनु दिशः पिन्वयति।

सर्वा दिशस्समेधन्ते।

अन्तःपरिधि पिन्वयति ॥ ७४ ॥

[[5-8-6]]

तेजसोऽस्कन्दाय।

इषे पीपिहूर्जे पीपिहीत्याह।

इषमेवोर्जं यजमाने दधाति।

यजमानाय पीपिहीत्याह।

यजमानायैवैतामाशिषमाशास्ते।

मह्यं ज्यैष्ठ्याय पीपिहीत्याह।

आत्मन एवैतामाशिषमाशास्ते।

त्विष्यै त्वा द्युम्नाय त्वेन्द्रियाय त्वा भूत्यै त्वेत्याह।

यथा यजुरेवैतत्।

धर्माऽसि सुधर्मा मे न्यस्मे ब्रह्माणि धारयेत्याह ॥ ७५ ॥

[[5-8-7]]

ब्रह्मन्नेवैनं प्रतिष्ठापयति।

नेत्त्वा वातस्स्कन्दयादिति यद्यभिचरैत्।

अमुष्यं त्वा प्राणे सादयाम्यमुना सह निरर्थं गच्छेति ब्रूयाद्यं द्विष्यात्।

यमेव द्वेष्टि।

तेनै॑न॒ः स॒ह निर॒र्थं ग॑मयति।
पू॒ष्णे शर॑से॒ स्वाहे॑त्याह।
या ए॒व दे॒वता॑ हु॒तभा॑गाः।
ताभ्य॑ ए॒वैनं॑ जुहोति।
ग्राव॑भ्य॒स्स्वाहे॑त्याह।
या ए॒वान्तरि॑क्षे वाचः ॥ ७६ ॥

[[5-8-8]]

ताभ्य॑ ए॒वैनं॑ जुहोति।
प्र॒तिरे॒भ्यस्स्वा॑हेत्याह।
प्रा॒णा वै दे॒वाः प्र॑ति॒राः।
तेभ्य॑ ए॒वैनं॑ जुहोति।
द्यावा॑पृथि॒वीभ्य॑ः स्वाहेत्याह।
द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मे॒वैनं॑ जुहोति।
पि॒तृभ्यो॑ घ॒र्मपे॒भ्यस्स्वा॑हेत्याह।
ये वै य॒ज्वानः॑।
ते पि॒तरो॑ घ॒र्मपाः॑।
तेभ्य॑ ए॒वैनं॑ जुहोति ॥ ७७ ॥

[[5-8-9]]

रु॒द्राय॑ रु॒द्रहो॑त्रे॒ स्वाहे॑त्याह।
रु॒द्रमे॒व भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्धयति।
सर्व॑त॒स्सम॑नक्ति।
सर्व॑त ए॒व रु॒द्रं निर॑वदयते।
उद॑ञ्चं निर॑स्यति।
ए॒षा वै रु॒द्रस्य॑ दिक्।
स्वाया॑मे॒व दि॒शि रु॒द्रं निर॑वदयते।
अ॒प उ॒पस्पृ॑शति मे॒ध्यत्वा॑य।
नान्वी॑क्षेत।
यद॒न्वीक्षे॑त ॥ ७८ ॥

[[5-8-10]]

चक्षुरस्य प्रमायुकं स्यात्।

तस्मान्नान्वीक्ष्यः।

अपीपरो माऽहो रात्रियै मा पाह्येषा ते अग्ने समित्तया समिध्यस्वायुर्मे दा वर्चसा माऽऽञ्जीरित्याह।

आयुरेवास्मिन्वर्चो दधाति।

अपीपरो मा रात्रिया अहो मा पाह्येषा ते अग्ने समित्तया समिध्यस्वायुर्मे दा वर्चसा

माऽऽञ्जीरित्याह।

आयुरेवास्मिन्वर्चो दधाति।

अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निस्स्वाहा सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिस्सूर्यः स्वाहेत्याह।

यथा यजुरेवैतत्।

ब्रह्मवादिनो वदन्ति।

होतव्यमग्निहोत्रां ३ न होतव्याश्मिति ॥ ७९ ॥

[[5-8-11]]

यद्यजुषा जुहुयात्।

अयथापूर्वमाहुती जुहुयात्।

यन्न जुहुयात्।

अग्निः पराभवेत्।

भूस्स्वाहेत्येव होतव्यम्।

यथापूर्वमाहुती जुहोति।

नाग्निः पराभवति।

हुतं हविर्मधु हविरित्याह।

स्वदयत्येवैनम्।

इन्द्रतमेऽग्नावित्याह ॥ ८० ॥

[[5-8-12]]

प्राणो वा इन्द्रतमोऽग्निः।

प्राण एवैनमिन्द्रतमोऽग्नौ जुहोति।

पिता नोऽसि मा मा हिंसीरित्याहाहिंसायै।

अश्याम ते देव घर्म मधुमतो वाजवतः पितुमत इत्याह।

आशिषमेवैतामाशास्ते।
 स्वधाविनोऽशीमहि त्वा मा मा हिंसीरित्याहाहिंसायै।
 तेजसा वा एते व्यृध्यन्ते।
 ये प्रवर्ग्येण चरन्ति।
 प्राश्नन्ति।
 तेज एवात्मन्दधते ॥ ८१ ॥

[[5-8-13]]

संवथसरं न मांसमश्नीयात्।

न रामामुपेयात्।

न मृन्मयेन पिबेत्।

नास्य राम उच्छिष्टं पिबेत्।

तेज एव तथसङ्शयति।

देवासुरास्संयन्ता आसन्न।

ते देवा विजयमुपयन्तः।

विभ्राजि सौर्ये ब्रह्म संन्यदधत।

यत्किंच दिवाकीर्त्यम्।

तदेतेनैव व्रतेनागोपायत्।

तस्मादेतद्धृतं चार्यम्।

तेजसो गोपीथाय।

तस्मादेतानि यजूंषि विभ्राजस्सौर्यस्येत्याहुः।

स्वाहा त्वा सूर्यस्य रश्मिभ्य इति प्रातस्संसादयति।

स्वाहा त्वा नक्षत्रेभ्य इति सायम्।

एता वा एतस्य देवताः।

ताभिरैवैनं समर्धयति ॥ ८२ ॥

अकरश्चिनेत्याह प्रदिशौ गच्छेत्याह पितृणामन्तःपरिधि पिन्वयति धारयेत्याह वाचो घर्मपास्तेभ्य
 एवैनं जुहोत्यन्वीक्षेत होतव्याश्मित्यग्नावित्याह दधतेऽगोपायथ्सप्त च ॥ ८ ॥

[[5-9-1]]

घर्म या ते दिवि शुगिति तिस्र आहुतीर्जुहोति।

छन्दोभिरेवास्यैभ्यो लोकेभ्यश्शुचमवयजते।
 इत्यग्रै जुहोति।
 अथेयत्यथेयति।
 त्रय इमे लोकाः।
 एभ्य एव लोकेभ्यश्शुचमवयजते।
 अनु नोऽद्यानुमतिरित्याहानुमत्यै।
 दिवस्त्वा परस्पाया इत्याह।
 दिव एवेमाँल्लोकान्दाधार।
 ब्रह्मणस्त्वा परस्पाया इत्याह ॥ ८३ ॥

[[5-9-2]]

एष्वैव लोकेषु प्रजा दाधार।
 प्राणस्य त्वा परस्पाया इत्याह।
 प्रजास्वेव प्राणान्दाधार।
 शिरो वा एतद्यज्ञस्य।
 यत्प्रवर्ग्यः।
 असौ खलू वा आदित्यः प्रवर्ग्यः।
 तं यद्दक्षिणा प्रत्यञ्चमुदञ्चमुद्वासयैत्।
 जिह्वं यज्ञस्य शिरौ हरेत्।
 प्राञ्चमुद्वासयति।
 पुरस्तादेव यज्ञस्य शिरः प्रतिदधाति ॥ ८४ ॥

[[5-9-3]]

प्राञ्चमुद्वासयति।
 तस्माद्सावादित्यः पुरस्तादुदैति।
 शफोपयमान्धवित्राणि धृष्टी इत्यन्ववहरन्ति।
 सात्मानमेवैनं सतनुं करोति।
 सात्माऽमुष्मिल्लोके भवति।
 य एवं वेद।
 औदुम्बराणि भवन्ति।

ऊर्वा उदुम्बरः।
ऊर्जमेवावरुन्धे।
वर्त्मना वा अन्वित्य ॥ ८५ ॥

[[5-9-4]]

यज्ञं रक्षांसि जिघांसन्ति।
साम्नां प्रस्तोताऽन्ववैति।
साम वै रक्षोहा।
रक्षसामपहत्यै।
त्रिर्निधनमुपैति।
त्रय इमे लोकाः।
एभ्य एव लोकेभ्यो रक्षांस्यपहन्ति।
पुरुषःपुरुषो निधनमुपैति।
पुरुषःपुरुषो हि रक्षस्वी।
रक्षसामपहत्यै ॥ ८६ ॥

[[5-9-5]]

यत्पृथिव्यामुद्वासयेत्।
पृथिवीं शुचाऽर्पयेत्।
यदप्सु।
अपश्शुचाऽर्पयेत्।
यदोषधीषु।
ओषधीश्शुचाऽर्पयेत्।
यद्वनस्पतिषु।
वनस्पतीञ्छुचाऽर्पयेत्।
हिरण्यं निधायोद्वासयति।
अमृतं वै हिरण्यम् ॥ ८७ ॥

[[5-9-6]]

अमृतं एवैनं प्रतिष्ठापयति।
वल्गुरसि शंयुधाया इति त्रिः परिषिञ्चन्पर्येति।

त्रिवृद्धा अग्निः।
यावानेवाग्निः।
तस्य शुचं शमयति।
त्रिः पुनः पर्येति।
षट्थ संपद्यन्ते।
षड्वा ऋतवः।
ऋतुभिरेवास्य शुचं शमयति।
चतुस्त्रक्तिर्नाभिर्ऋतस्येत्याह ॥ ८८ ॥

[[5-9-7]]

इयं वा ऋतम्।
तस्या एष एव नाभिः।
यत्प्रवर्ग्यः।
तस्मादेवमाह।
सदो विश्वायुरित्याह।
सदो हीयम्।
अप द्वेषो अप ह्र इत्याह भ्रातृव्यापनुत्यै।
घर्मैतत्तेऽन्नमेतत्पुरीषमिति दध्ना मधुमिश्रेण पूरयति।
ऊर्वा अन्नाद्यं दधि।
ऊर्जैर्वैनमन्नाद्येन समर्धयति ॥ ८९ ॥

[[5-9-8]]

अनशनायुको भवति।
य एवं वेद।
रन्तिर्नामासि दिव्यो गन्धर्व इत्याह।
रूपमेवास्यैतन्महिमानं रन्ति बन्धुतां व्याचष्टे।
समहमायुषा सं प्राणेनेत्याह।
आशिषमेवैतामाशास्ते।
व्यसौ योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इत्याह।
अभिचार एवास्यैषः।

अचिक्रददृषा हरिरित्याह।
वृषा ह्येषः ॥ ९० ॥

[[5-9-9]]

वृषा हरिः।
महान्मित्रो न दर्शत इत्याह।
स्तौत्येवैनमेतत्।
चिदसि समुद्रयोनिरित्याह।
स्वामेवैनं योनिं गमयति।
नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीरित्याहाहिंसायै।
विश्वावसुः सोमगन्धर्वमित्याह।
यदेवास्यं क्रियमाणस्यान्तर्यन्ति।
तदेवास्यैतेनाप्याययति।
विश्वावसुरभि तन्नो गृणात्वित्याह ॥ ९१ ॥

[[5-9-10]]

पूर्वमेवोदितम्।
उत्तरेणाभिगृणाति।
धियो हिन्वानो धिय इन्नो अव्यादित्याह।
ऋतूनेवास्मै कल्पयति।
प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोचदित्याह।
प्राणा वा अमृताः।
प्राणानेवास्मै कल्पयति।
एतत्त्वं देव घर्म देवो देवानुपागा इत्याह।
देवो ह्येष सन्देवानुपैति।
इदमहं मनुष्यो मनुष्यानित्याह ॥ ९२ ॥

[[5-9-11]]

मनुष्यो हि।
एष सन्मनुष्यानुपैति।
ईश्वरो वै प्रवर्ग्यमुद्वासयन्न।

प्रजां पशून्धसोमपीथमनूद्वासस्सोमपीथानुमेहि ।
 सह प्रजया सह रायस्योषेणेत्याह ।
 प्रजामेव पशून्धसोमपीथमात्मन्धत्ते ।
 सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्त्वित्याह ।
 आशिषमेवैतामाशास्ते ।
 दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इत्याह ।
 अभिचार एवास्यैषः ।
 प्र वा एषोऽस्माल्लोकाच्च्यवते ।
 यः प्रवर्ग्यमुद्वासयति ।
 उदु त्यं चित्रमिति सौरीभ्यामृग्भ्यां पुनरेत्य गार्हपत्ये जुहोति ।
 अयं वै लोको गार्हपत्यः ।
 अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति ।
 असौ खलू वा आदित्यस्सुवर्गो लोकः ।
 यथसौरी भवतः ।
 तेनैव सुवर्गाल्लोकात्रैति ॥ ९३ ॥
 ब्रह्मणस्त्वा परस्याया इत्याह दधात्यन्वित्य रक्षस्वी रक्षसामपहत्यै वै हिरण्यमाहार्धयति ह्येष
 गृणात्वित्याह मनुष्यानित्याहास्यैषोऽष्टौ च ॥ ९ ॥

[[5-10-1]]

प्रजापतिं वै देवाश्शुक्रं पर्योऽदुहन्न ।
 तदैभ्यो न व्यभवत् ।
 तदग्निर्व्यकरोत् ।
 तानि शुक्रियाणि सामान्यभवन्न ।
 तेषां यो रसोऽत्यक्षरत् ।
 तानि शुक्रयजूर्ष्यभवन् ।
 शुक्रियाणां वा एतानि शुक्रियाणि ।
 सामपयसं वा एतयोरन्यत् ।
 देवानामन्यत्पयः ।
 यद्गोः पयः ॥ ९४ ॥

[[5-10-2]]

तत्साम्नः पयः ।
यदजायै पयः ।
तद्देवानां पयः ।
तस्माद्यत्रैतैर्यजुर्भिश्चरन्ति ।
तत्पयसा चरन्ति ।
प्रजापतिमेव तद्देवान्पयसाऽन्नाद्येन समर्धयन्ति ।
एष ह त्वै साक्षात्प्रवर्ग्यं भक्षयति ।
यस्यैवं विदुषः प्रवर्ग्यः प्रवृज्यते ।
उत्तरवेद्यामुद्वासयेत्तेजस्कामस्य ।
तेजो वा उत्तरवेदिः ॥ ९५ ॥

[[5-10-3]]

तेजः प्रवर्ग्यः ।
तेजसैव तेजस्समर्धयति ।
उत्तरवेद्यामुद्वासयेदन्नकामस्य ।
शिरो वा एतद्यज्ञस्य ।
यत्प्रवर्ग्यः ।
मुखमुत्तरवेदिः ।
शीर्ष्णैव मुखं संधात्यन्नाद्याय ।
अन्नाद एव भवति ।
यत्र खलू वा एतमुद्वासितं वयांसि पर्यासते ।
परि वै तांसमां प्रजा वयांस्यासते ॥ ९६ ॥

[[5-10-4]]

तस्मादुत्तरवेद्यामेवोद्वासयेत् ।
प्रजानां गोपीथाय ।
पुरो वा पश्चाद्वोद्वासयेत् ।
पुरस्ताद्वा एतज्ज्योतिरुदेति ।
तत्पश्चान्निम्नौचति ।
स्वामेवैनं योनिमनूद्वासयति ।

अपां मध्य उद्वासयेत्।
अपां वा एतन्मध्याज्ज्योतिरजायत।
ज्योतिः प्रवर्ग्यः।
स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति ॥ ९७ ॥

[[5-10-5]]

यं द्विष्यात्।
यत्र स स्यात्।
तस्यां दिश्युद्वासयेत्।
एष वा अग्निवैश्वानरः।
यत्प्रवर्ग्यः।
अग्निनैवैनं वैश्वानरेणाभिप्रवर्तयति।
औदुम्बर्यां शाखायामुद्वासयेत्।
ऊर्वा उदुम्बरः।
अन्नं प्राणः।
शुग्धर्मः ॥ ९८ ॥

[[5-10-6]]

इदमहममुष्यामुष्यायणस्य शुचा प्राणमपि दहामीत्याह।
शुचैवास्य प्राणमपि दहति।
ताजगार्तिमाच्छति।
यत्र दुर्भा उपदीकसन्ततास्स्युः।
तदुद्वासयेद्वृष्टिकामस्य।
एता वा अपामनूज्झावर्यो नाम।
यद्दुर्भाः।
असौ खलू वा आदित्य इतो वृष्टिमुदीरयति।
असावेवास्मा आदित्यो वृष्टिं नियच्छति।
ता आपो नियता धन्वना यन्ति ॥ ९९ ॥
गोः पर्य उत्तरवेदिरासते स्थापयति घर्मो यन्ति ॥ १० ॥

[[5-11-1]]

प्रजापतिस्संभ्रियमाणः ।
संराट्थ संभृतः ।
घर्मः प्रवृक्तः ।
महावीर उद्धासितः ।
असौ खलू वावैष आदित्यः ।
यत्प्रवर्ग्यः ।
स एतानि नामान्यकुरुत ।
य एवं वेद ।
विदुरेनं नाम्ना ।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥ १०० ॥

[[5-11-2]]

यो वै वसीयांसं यथानाममुपचरति ।
पुण्यातिं वै स तस्मै कामयते ।
पुण्यातिमस्मै कामयन्ते ।
य एवं वेद ।
तस्मादेवं विद्वान् ।
घर्म इति दिवाऽऽचक्षीत ।
सम्राडिति नक्तम् ।
एते वा एतस्य प्रिये तनुवौ ।
एते अस्य प्रिये नामनी ।
प्रिययैवैनं तनुवा ॥ १०१ ॥

[[5-11-3]]

प्रियेण नाम्ना समर्धयति ।
कीर्तिरस्य पूर्वा गच्छति जनतामायतः ।
गायत्री देवेभ्योऽपाक्रामत् ।
तां देवाः प्रवर्ग्येणैवानु व्यभवन् ।
प्रवर्ग्येणाप्नुवन् ।
यच्चतुर्विंशतिः कृत्वः प्रवर्ग्यं प्रवृणक्ति ।

गा॒य॒त्रीमे॒व तद॒नु वि॒भ॒वति॑ ।
गा॒य॒त्रीमा॑प्नोति ।
पूर्वा॑ऽस्य॒ जनं॑ य॒तः की॒र्तिर्ग॑च्छति ।
वै॒श्व॒दे॒वस्स॑सन्नः ॥ १०२ ॥

[[5-11-4]]

वस॑वः प्रवृ॒क्तः ।
सोमो॑ऽभिकी॒र्यमा॑णः ।
आ॒श्विनः॑ पय॒स्यानी॒यमाने॑ ।
मा॒रुतः॑ कथ॒न्न ।
पौ॒ष्ण उद॑न्तः ।
सा॒र॒स्व॒तो वि॒ष्यन्द॑मानः ।
मै॒त्र॒श॒रो गृ॑हीतः ।
तेज॑ उद्य॒तो वा॒युः ।
ह्यि॒यमा॑णः प्र॒जाप॑तिः ।
ह्यि॒यमा॑नो वाग्घु॒तः ॥ १०३ ॥

[[5-11-5]]

अ॒सौ खलू॑ वावैष आ॒दित्यः॑ ।
यत्प्र॑व॒र्ग्यः ।
स ए॒तानि॑ नामा॒न्यकुरु॑त ।
य ए॒वं वेद॑ ।
वि॒दुरे॑न॒ नाम्ना॑ ।
ब्र॒ह्मवा॑दि॒नो वद॑न्ति ।
यन्मृ॑न्मय॒माहु॑तिं नाश्रु॒तेऽथ॑ ।
कस्मा॑दि॒षोऽश्रु॑त इति ।
वा॒गेष॑ इति ब्रूयात् ।
वा॒च्ये॒व वाचं॑ दधाति ॥ १०४ ॥

[[5-11-6]]

तस्मा॑दश्रुते ।

प्रजापतिर्वा एष द्वादशधा विहितः ।

यत्प्रवर्ग्यः ।

यत्प्रागवकाशेभ्यः ।

तेन प्रजा असृजत ।

अवकाशैर्देवासुरानसृजत ।

यदूर्ध्वमवकाशेभ्यः ।

तेनान्नमसृजत ।

अन्नं प्रजापतिः ।

प्रजापतिर्वावैषः ॥ १०५ ॥

वदन्ति तनुवा ससन्नो ह्यमानो वाग्धुतो दधात्येषः ॥ ११ ॥

[[5-12-1]]

सविता भूत्वा प्रथमेऽहन्प्रवृज्यते ।

तेन कामाँ एति ।

यद्वितीयेऽहन्प्रवृज्यते ।

अग्निर्भूत्वा देवानेति ।

यत्तृतीयेऽहन्प्रवृज्यते ।

वायुर्भूत्वा प्राणानेति ।

यच्चतुर्थेऽहन्प्रवृज्यते ।

आदित्यो भूत्वा रश्मीनेति ।

यत्पञ्चमेऽहन्प्रवृज्यते ।

चन्द्रमा भूत्वा नक्षत्राण्येति ॥ १०६ ॥

[[5-12-2]]

यत्षष्ठेऽहन्प्रवृज्यते ।

ऋतुर्भूत्वा संवत्सरमेति ।

यत्सप्तमेऽहन्प्रवृज्यते ।

धाता भूत्वा शक्नीमेति ।

यदष्टमेऽहन्प्रवृज्यते ।

बृहस्पतिर्भूत्वा गायत्रीमेति ।

यन्नवमेऽहन्प्रवृज्यते।
मित्रो भूत्वा त्रिवृत इमाँल्लोकानेति।
यद्दशमेऽहन्प्रवृज्यते।
वरुणो भूत्वा विराजमेति ॥ १०७ ॥

[[5-12-3]]

यदेकादशेऽहन्प्रवृज्यते।
इन्द्रो भूत्वा त्रिष्टुभमेति।
यद्द्वादशेऽहन्प्रवृज्यते।
सोमो भूत्वा सुत्यामेति।
यत्पुरस्तादुपसदाँ प्रवृज्यते।
तस्मादितः पराडमँल्लोकाँस्तपन्नेति।
यदुपरिष्ठादुपसदाँ प्रवृज्यते।
तस्मादमुतोऽर्वाङ्मँल्लोकाँस्तपन्नेति।
य एवं वेद।
ऐव तपति ॥ १०८ ॥
नक्षत्राण्येति विराजमेति तपति ॥ १२ ॥

देवा वै सत्रँ सावित्रं परिश्रिते ब्रह्मन्प्रचरिष्यामोऽग्निष्वा शिरो ग्रीवा देवस्य रशनां विश्वा आशा
घर्म या तेँ प्रजापतिँ शुक्रं प्रजापतिस्संभ्रियमाणस्सविता भूत्वा द्वादश ॥ १२ ॥

देवा वै सत्रँ स खदिरः परिश्रितेऽभिपूर्वमथो रक्षसां ग्रैष्मावेवास्मै ब्रह्म वै देवानामश्विना घर्म पातं
प्राणो वै वृषा हरियो वै वसीयाँसं यथानाममष्टोत्तरशतम् ॥ १०८ ॥

[[5-0-0]]

शं नस्तन्नो मा हासीत्।
ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 6

[[6-0-0]]

सं त्वा सिञ्चामि यजुषा प्रजामायुर्धनं च ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[[6-1-1]]

परयुवांसं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनपस्पशानम्।
वैवस्वतसं संगमनं जनानां यमसं राजानसं हविषा दुवस्यत।
इदं त्वा वस्त्रं प्रथमं न्वागन्नपतदूह यदिहाबिभः पुरा।
इष्टापूर्तमनुसंपश्य दक्षिणां यथा ते दत्तं बहुधा वि बन्धुषु।
इमौ युनज्मि ते वही असुनीथाय वोढवै।
याभ्यां यमस्य सादनसं सुकृतां चापि गच्छतात्।
पूषा त्वेश्च्यवयतु प्रविद्वाननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः।
स त्वैतेभ्यः परिददात्पितृभ्योऽग्निर्देवेभ्यस्सुविदत्रैभ्यः।
पूषेमा आशा अनुवेद सर्वास्सो अस्मासं अभयतमेन नेषत्।
स्वस्तिदा अघृणिस्सर्ववीरोऽप्रयुच्छन्पुर एतु प्रविद्वान् ॥ १ ॥

[[6-1-2]]

अयुर्विश्वायुः परिपासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात्।
यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवस्सविता दधातु।
भुवनस्य पत इदसं हविः।
अग्नये रयिमते स्वाहा।
पुरुषस्य स्यावर्यपेदधानि मृज्महे।
यथा नो अत्र नापरः पुरा जरस आयति।

पुरुषस्य सयावरि वि तै प्राणमसिस्त्रसम्।
 शरीरेण महीमिहि स्वधयेहि पितृनुप प्रजयाऽस्मानिहावह।
 मैवं मास्ता प्रियेऽहं देवी सती पितृलोकं यदैषि।
 विश्ववारा नभसा संव्ययन्त्यन्त्युभौ नौ लोकौ परसाऽभ्याववृथस्व ॥ २ ॥

[[6-1-3]]

इयं नारी पतिलोकं वृणाना निपद्यत उप त्वा मर्त्यं प्रेतम्।
 विश्वं पुराणमनुपालयन्ती तस्यै प्रजां द्रविणं चेह धेहि।
 उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकमितासुमेतमुपशेष एहि।
 हस्तग्राभस्य दिधिषोस्त्वमेतत्पत्युर्जनित्वमभि संबभूव।
 सुवर्णं हस्तादाददाना मृतस्य श्रियै ब्रह्मणे तेजसे बलाय।
 अत्रैव त्वमिह वयस्सुशेवा विश्वास्स्पृधौ अभिमातीर्जयेम।
 धनुर्हस्तादाददाना मृतस्य श्रियै क्षत्रायौजसे बलाय।
 अत्रैव त्वमिह वयस्सुशेवा विश्वास्स्पृधौ अभिमातीर्जयेम।
 मणिं हस्तादाददाना मृतस्य श्रियै विशे पुष्ट्यै बलाय।
 अत्रैव त्वमिह वयस्सुशेवा विश्वास्स्पृधौ अभिमातीर्जयेम ॥ ३ ॥

[[6-1-4]]

इममग्ने चमसं मा विर्जीह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम्।
 एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन्देवा अमृता मादयन्ताम्।
 अग्नेर्वर्म परि गोभिर्व्ययस्व संप्रोर्णुष्व मेदसा पीवसा च।
 नेत्वा धृष्णुर्हरसा जर्हषाणो दधद्विधक्ष्यन्पर्यङ्ख्यातै।
 मैनमग्ने विदहो माऽभिशाँचो माऽस्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम्।
 यदा शृतं करवो जातवेदोऽथैमेनं प्रहिणुतात्पितृभ्यः।
 शृतं यदाऽकरसि जातवेदोऽथैमेनं परिदत्तात्पितृभ्यः।
 यदा गच्छात्यसुनीतिमेतामथा देवानां वशनीर्भवाति।
 सूर्यं ते चक्षुर्गच्छतु वातमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा।
 अपो वा गच्छ यदि तत्र ते हितमोषधीषु प्रतितिष्ठा शरीरैः।
 अजोऽभागस्तपसा तं तपस्व तं तै शोचिस्तपतु तं तै अर्चिः।
 यास्ते शिवास्तनुवो जातवेदस्ताभिर्वहेमस्सुकृतां यत्र लोकाः।

अयं वै त्वमस्मादधि त्वमेतदयं वै तदस्य योनिरसि।
वैश्वानरः पुत्रः पित्रे लोककृज्जातवेदो वहैमं सुकृतां यत्र लोकाः ॥ ४ ॥
विद्वानभ्याववृथस्वाभिमातीर्जयेम शरीरैश्चत्वारि च ॥ १ ॥

[[6-2-1]]

य एतस्य पथो गोप्तारस्तेभ्यस्स्वाहा य एतस्य पथो रक्षितारस्तेभ्यस्स्वाहा य एतस्य
पथोऽभिरक्षितारस्तेभ्यस्स्वाहाऽऽख्यात्रे स्वाहाऽपाख्यात्रे स्वाहाऽभिलालपते स्वाहाऽपलालपते
स्वाहाऽग्नये कर्मकृते स्वाहा यमत्र नाधीमस्तस्मै स्वाहा।
यस्त इध्मं जभरथिसष्विदानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया।
दिवो विश्वस्माथसीमघायत उरुष्यः।
अस्मात्त्वमधि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः।
अग्नये वैश्वानराय सुवर्गाय लोकाय स्वाहा ॥ ५ ॥
य एतस्य त्वत्पञ्च ॥ २ ॥

[[6-3-1]]

प्र केतुना बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि वृषभो रौरवीति।
दिवश्चिदन्तादुप मामुदानडपामुपस्थे महिषो ववर्ध।
इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व।
संवेशनस्तनुवै चारुरेधि प्रियो देवानां परमे सधस्थे।
नाके सुपर्णमुप यत्पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा।
हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्।
अतिद्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा।
अथा पितृन्त्सुविदत्रां अपीहि यमेन ये सधमादं मदन्ति।
यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसा।
ताभ्यां राजन्परिदेह्येनः स्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि ॥ ६ ॥

[[6-3-2]]

उरुणसावसुतृपावुलूम्बलौ यमस्य दूतौ चरतोऽवशां अनु।
तावस्मभ्यं दृशये सूर्याय पुनर्दत्तावसुमद्येह भद्रम्।
सोम एकेभ्यः पवते घृतमेक उपासते।
येभ्यो मधु प्रधावति तांश्चिदेवापि गच्छतात्।

ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनुत्यजः ।
 ये वा सहस्रदक्षिणास्ताश्चिदेवापि गच्छतात् ।
 तपसा ये अनाधृष्यास्तपसा ये सुवर्गताः ।
 तपो ये चक्रिरे महत्ताश्चिदेवापि गच्छतात् ।
 अश्मन्वती रेवतीस्सश्चरभध्वमुत्तिष्ठत प्रतरता सखायः ।
 अत्रा जहाम ये असन्नशैवाशिशवान्वयमभि वाजानुत्तरेम ॥ ७ ॥

[[6-3-3]]

यद्वै देवस्य सवितुः प्रवित्रश्च सहस्रधारं विततमन्तरिक्षे ।
 येनापुनादिन्द्रमनार्तमात्यै तेनाहं माश्चसर्वतनुं पुनामि ।
 या राष्ट्रात्पन्नादपयन्ति शाखा अभिमृता नृपतिमिच्छमानाः ।
 धातुस्तास्सर्वाः पर्वनेन पूताः प्रजयाऽस्मान्नय्या वर्चसा सश्चसृजाथ ।
 उद्वयं तमसस्परि पश्यन्तो ज्योतिरुत्तरम् ।
 देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ।
 धाता पुनातु सविता पुनातु ।
 अग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्चसा ॥ ८ ॥
 धेह्युत्तरेमाष्टौ च ॥ ३ ॥

[[6-4-1]]

यं ते अग्निममन्थाम वृषभायैव पक्तवे ।
 इमं तश्च शमयामसि क्षीरेण चोदकेन च ।
 यं त्वमग्ने समदहस्त्वमु निर्वापया पुनः ।
 क्याम्बूरत्र जायतां पाकदूर्वाव्यलकशा ।
 शीतिके शीतिकावति ह्रादुके ह्रादुकावति ।
 मण्डूक्या सुसङ्गमयेमश्च स्वग्निश्च शमय ।
 शं ते धन्वन्या आपश्शामु ते सन्त्वनूक्याः ।
 शं ते समुद्रिया आपश्शामु ते सन्तु वर्ष्याः ।
 शं ते स्रवन्तीस्तनुवे शामु ते सन्तु कूप्याः ।
 शं ते नीहारो वर्षतु शामु पृष्ठाऽवशीयताम् ॥ ९ ॥

[[6-4-2]]

अवसृज पनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।
 आयुर्वसान उपयातु शेषं संगच्छतां तनुवां जातवेदः ।
 संगच्छस्व पितृभिस्सङ् स्वधाभिस्समिष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ।
 यत्र भूम्यै वृणसे तत्र गच्छ तत्र त्वा देवस्सविता दधातु ।
 यत्ते कृषणशकुन आतुतोद पिपीलस्सर्प उत वा श्वापदः ।
 अग्निष्टद्विश्वादनृणं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणमाविवेश ।
 उत्तिष्ठातस्तनुवङ् सम्भरस्व मेह गात्रमवहा मा शरीरम् ।
 यत्र भूम्यै वृणसे तत्र गच्छ तत्र त्वा देवस्सविता दधातु ।
 इदं त एकं पर ऊ त एकं तृतीयेन ज्योतिषा संविशस्व ।
 संवेशनस्तनुवै चारुरेधि प्रियो देवानां परमे सधस्थै ।
 उत्तिष्ठ प्रेहि प्रद्रवौकः कृणुष्व परमे व्योमन् ।
 यमेन त्वं यम्यां संविदानोत्तमं नाकमधिरोहेमम् ।
 अश्मन्वती रेवतीर्यद्वै देवस्य सवितुः पवित्रं या राष्ट्रात्पन्नादुद्वयं तमसस्परिं धाता पुनातु ।
 अस्मात्त्वमधिजातोऽस्ययं त्वदधिजायताम् ।
 अग्नये वैश्वानराय सुवर्गाय लोकाय स्वाहा ॥ १० ॥
 अवशीयतां सधस्थे पञ्च च ॥ ४ ॥

[[6-5-1]]

आयातु देवस्सुमनाभिरूतिभिर्यमो ह वेह प्रयताभिरक्ता ।
 आसीदतां सुप्रयते ह बर्हिष्यूजाय जात्यै मम शत्रुहृत्यै ।
 यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन्मानुषा देवयन्तः ।
 आसीदतङ् स्वमु लोकं विदाने स्वासस्थे भवतमिन्दवे नः ।
 यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।
 यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः ।
 यमाय घृतवद्धविर्जुहोत प्र च तिष्ठत ।
 स नो देवेष्वायमदीर्घमायुः प्रजीवसे ।
 यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।
 इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृद्भ्यः ॥ ११ ॥

[[6-5-2]]

योऽस्य कौष्ठ्य जगतः पार्थिवस्यैक इद्वशी।
 यमं भङ्गश्रवो गाय यो राजाऽनपरोध्यः।
 यमं गाय भङ्गश्रवो यो राजाऽनपरोध्यः।
 येनापो नद्यो धन्वानि येन द्यौः पृथिवी दृढा।
 हिरण्यकक्ष्यान्धसुधुरान् हिरण्याक्षानयश्शफान्।
 अश्वाननश्यतो दानं यमो राजाऽभितिष्ठति।
 यमो दाधार पृथिवीं यमो विश्वमिदं जगत।
 यमाय सर्वमित्रस्थे यत्प्राणद्वायुरक्षितम्।
 यथा पञ्च यथा षड्यथा पञ्चदशैः।
 यमं यो विद्यात्स ब्रूयाद्यथैक ऋषिर्विजानते ॥ १२ ॥

[[6-5-3]]

त्रिकद्रुकेभिः पतति षडुर्वीरेकमिद्वहत्।
 गायत्री त्रिष्टुप्छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता।
 अहरहर्नयमानो गामश्वं पुरुषं जगत।
 वैवस्वतो न तृप्यति पञ्चभिर्मानवैर्यमः।
 वैवस्वते विविच्यन्ते यमे राजनि ते जनाः।
 ये चेह सत्येनेच्छन्ते य उ चानृतवादिनः।
 ते राजन्निह विविच्यन्तेऽथा यन्ति त्वामुप।
 देवाश्च ये नमस्यन्ति ब्राह्मणाश्चापचित्यति।
 यस्मिन्वृक्षे सुपलाशे देवैस्संपिबते यमः।
 अत्रा नो विश्पतिः पिता पुराणा अनुवेनति ॥ १३ ॥
 पथिकृद्भ्यो विजानतेऽनुवेनति ॥ ५ ॥

[[6-6-1]]

वैश्वानरे हविरिदं जुहोमि साहस्रमुत्संशतधारमेतम्।
 तस्मिन्नेष पितरं पितामहं प्रपितामहं बिभरत्पिन्वमाने।
 द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः।
 तृतीयं योनिमनु संचरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः।
 इमं समुद्रंशतधारमुत्सं व्यच्यमानं भुवनस्य मध्यै।

घृतं दुहानामदितिं जनायाग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ।
 अपेत वीत वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।
 अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै ।
 सवितैतानि शरीराणि पृथिव्यै मातुरुपस्थ आदधे ।
 तेभिर्युज्यन्तामघ्नियाः ॥ १४ ॥

[[6-6-2]]

शुनं वाहाश्शुनं नाराश्शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।
 शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्टामुदिङ्गय शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम् ।
 शुनासीराविमां वाचं यद्विचक्रथुः पयः ।
 तेनेमामुपसिञ्चतम् ।
 सीते वन्दामहे त्वाऽर्वाची सुभगे भव ।
 यथा नस्सुभगा संसि यथा नस्सुफला संसि ।
 सवितैतानि शरीराणि पृथिव्यै मातुरुपस्थ आदधे ।
 तेभिरदिते शम्भव ।
 विमुच्यध्वमघ्निया देवयाना अतारिष्म तमसस्पारमस्य ।
 ज्योतिरापाम सुवरगन्म ॥ १५ ॥

[[6-6-3]]

प्र वाता वान्ति पतयन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिहते पिन्वते सुवः ।
 इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत्पर्जन्यः पृथिवीं रेतसाऽवति ।
 यथा यमाय हार्म्यमवपन्पञ्च मानवाः ।
 एवं वपामि हार्म्यं यथाऽसाम जीवलोके भूरयः ।
 चितस्स्थ परिचित ऊर्ध्वचितश्श्रयध्वं पितरौ देवता ।
 प्रजापतिर्वस्सादयतु तया देवतया ।
 आप्यायस्व सं ते ॥ १६ ॥
 अघ्निया अगन्म सप्त च ॥ ६ ॥

[[6-7-1]]

उत्तं तन्नोमि पृथिवीं त्वपरीमं लोकं निदधन्मो अहंरिषम् ।
 एतां स्थूणां पितरौ धारयन्तु तेऽत्रा यमस्सादनात्ते मिनोतु ।

उपसर्प मातरं भूमिमेतामुरुव्यचसं पृथिवीं सुशेवाम्।
 ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत्येषा त्वा पातु निर्ऋत्या उपस्थै।
 उच्छ्वस्व पृथिवि मा विबाधिथास्सूपायनाऽस्मै भव सूपवञ्चना।
 माता पुत्रं यथा सिचाऽभ्येनं भूमि वृणु।
 उच्छ्वमाना पृथिवी हि तिष्ठसि सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम्।
 ते गृहासो मधुश्रुतो विश्वाहाऽस्मै शरणास्सन्त्वत्र।
 एणीर्धाना हरिणीरर्जुनीस्सन्तु धेनवः।
 तिलवथसा ऊर्जमस्मै दुहाना विश्वाहा सन्त्वनपस्फुरन्तीः ॥ १७ ॥

[[6-7-2]]

एषा ते यमसादने स्वधा निधीयते गृहे।
 अक्षितिर्नाम ते असौ।
 इदं पितृभ्यः प्रभरेम बर्हिर्देवेभ्यो जीवन्त उत्तरं भरेम।
 तत्त्वमारोहासो मेध्यो भवं यमेन त्वं यम्या संविदानः।
 मा त्वा वृक्षौ संबाधिष्ठां मा माता पृथिवि त्वम्।
 पितृन् ह्यत्र गच्छास्येधासं यमराज्यै।
 मा त्वा वृक्षौ संबाधेथां मा माता पृथिवी मही।
 वैवस्वतः हि गच्छासि यमराज्ये विराजसि।
 नळं प्लवमारोहैतं नळेन पथोऽन्विहि।
 स त्वं नळप्लवो भूत्वा संतर प्रतरोत्तर ॥ १८ ॥

[[6-7-3]]

सवितैतानि शरीराणि पृथिव्यै मातुरुपस्थ आदधे।
 तेभ्यः पृथिवि शम्भव।
 षड्भौता सूर्यं ते चक्षुर्गच्छतु वातमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा।
 अपो वां गच्छ यदि तत्र ते हितमोषधीषु प्रतितिष्ठा शरीरैः।
 परं मृत्यो अनुपरेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात्।
 चक्षुष्मते शृण्वते तै ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्।
 शं वातश्शः हि ते घृणिश्शमु ते सन्त्वोषधीः।
 कल्पन्तां मे दिशश्शग्माः।

पृथिव्यास्त्वा लोके सादयाम्यमुष्य शर्मांसि पितरो देवता।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतया।
 अन्तरिक्षस्य त्वा दिवस्त्वा दिशां त्वा नाकस्य त्वा पृष्ठे ब्रध्नस्य त्वा विष्टपे सादयाम्यमुष्य शर्मांसि
 पितरो देवता।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतया ॥ १९ ॥
 अनपस्फुरन्तीरुत्तर देवतया द्वे च ॥ ७ ॥

[[6-8-1]]

अपूपवान्घृतवाँश्चरुरेह सीदतूत्तभ्रुवन्पृथिवीं घामुतोपरि।
 योनिकृतः पथिकृतस्सपर्यत ये देवानाँ घृतभागा इह स्थ।
 एषा ते यमसादने स्वधा निधीयते गृहेऽसौ।
 दशाक्षरा ताँ रक्षस्व तां गोपायस्व तां ते परिददामि तस्याँ त्वा मा दभन्पितरो देवता।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतया।
 अपूपवाँञ्छृतवाँन्क्षीरवान्दधिवाँन्मधुमाँश्चरुरेह सीदतूत्तभ्रुवन्पृथिवीं घामुतोपरि।
 योनिकृतः पथिकृतस्सपर्यत ये देवानाँ शृतभागाः क्षीरभागा दधिभागा मधुभागा इह स्थ।
 एषा ते यमसादने स्वधा निधीयते गृहेऽसौ।
 शताक्षरा सहस्राक्षराऽयुताक्षराऽच्युताक्षरा ताँ रक्षस्व तां गोपायस्व तां ते परिददामि तस्याँ
 त्वामादभन्पितरो देवता।
 प्रजापतिस्त्वा सादयतु तया देवतया ॥ २० ॥
 अपूपवानसौ दश ॥ ८ ॥

[[6-9-1]]

एतास्ते स्वधा अमृताः करोमि यास्ते धानाः परिकिराम्यत्र।
 तास्ते यमः पितृभिस्संविदानोऽत्र धेनूः कामदुघाः करोतु।
 त्वामर्जुनौषधीनां पयो ब्रह्माण इद्विदुः।
 तासाँ त्वा मध्यादाददे चरुभ्यो अपिधातवे।
 दूर्वाणाँ स्तम्बमाहरैतां प्रियतमां मम।
 इमां दिशं मनुष्याणां भूयिष्ठाऽनु विरोहतु।
 काशानाँ स्तम्बमाहर रक्षसामपहत्यै।
 य एतस्यै दिशः पराभवन्नघायवो यथा ते नाभवान्पुनः।

दर्भाणां॑ स्तम्बमाहर॑ पितॄणामोषधीं॑ प्रियाम्।
अन्वस्यै॑ मूलं॑ जीवा॒दनु॑ काण्ड॒मथो॑ फलम्॑ ॥ २१ ॥

[[6-9-2]]

लोकं॑ पृण॒ ता अस्य॑ सूद॒दोहसः॑।

शं वात॑श्श॒ हिते॑ घृणि॒श्शमु॑ ते स॒न्त्वोषधीः॑।

कल्प॑न्तां ते दि॒शस्सर्वाः॑।

इदमे॑व मेतोऽप॒रामार्ति॑माराम॒ काञ्चन॑।

तथा॑ तद॒श्विभ्यां॑ कृतं॒ मित्रेण॑ वरुणेन च।

वर॑णो वा॒रयादि॑दं दे॒वो वन॑स्पतिः।

आत्यै॑ नि॒त्रैत्यै॑ द्वेषा॑च्च वन॒स्पतिः॑।

विधृ॑तिरसि॒ विधा॑रया॒स्मद्घा॑ द्वेषा॑सि॒ शमि॑ श॒मया॒स्मद्घा॑ द्वेषा॑सि॒ यव॑ य॒वया॒स्मद्घा॑ द्वेषा॑सि।

पृथि॑वीं गच्छा॒न्तरि॑क्षं गच्छ॒ दिवं॑ गच्छ॒ दिशो॑ गच्छ॒ सुवर्ग॑च्छ॒ सुवर्ग॑च्छ॒ दिशो॑ गच्छ॒ दिवं॑

गच्छा॒न्तरि॑क्षं गच्छ॒ पृथि॑वीं गच्छा॒पो वा॑ गच्छ॒ यदि॑ तत्र॒ ते हि॑तमोषधीषु॒ प्रति॑तिष्ठा॒ शरी॑रैः।

अश्म॑न्वती रेवती॒र्यद्वै॑ दे॒वस्य॑ सवि॒तुः प॒वित्रं॑ या रा॒ष्ट्रात्प॒न्नादु॒द्वयं॑ तम॒सस्प॑रि॒ धा॒ता पु॑नातु ॥ २२ ॥

फलं॑ पुनातु ॥ ९ ॥

[[6-10-1]]

आरो॑हताऽऽयु॒र्जर॑सं गृणा॒ना अनु॑पूर्वं यत॑माना॒ यति॑ष्ट।

इह॑ त्वष्टा॑ सु॒जनि॑मा सु॒रत्नो॑ दी॒र्घमा॑युः करतु जी॒वसे॑ वः।

यथाऽह॑न्यनु॒पूर्वं भव॑न्ति॒ यथ॑र्तव॒ ऋतु॑भिर्यन्ति॒ कृताः॑।

यथा॑ न पूर्व॒मप॑रो॒ जहा॑त्ये॒वा धा॑तरा॒यूषि॑ कल्प॒यैषाम्॑।

न हि॑ ते अग्ने॑ तनु॒वै क्रूरं॑ च॒कार॒ मर्त्यैः॑।

क॒पिर्ब॑भस्ति॒ तेज॑नं पुन॒र्जरा॑यु॒ गौरि॑व।

अप॑ न॒श्शोशु॑चद॒धम॑ग्ने॒ शुशु॑च्या॒ रयि॑म्।

अप॑ न॒श्शोशु॑चद॒धं मृ॒त्यवे॑ स्वाहा॑।

अ॒न॒द्वाह॑म॒न्वार॑भामहे॒ स्वस्त्यै॑।

स न॒ इन्द्र॑ इव॒ देवे॑भ्यो॒ वह्नि॑स्सं॒पार॑णो भव ॥ २३ ॥

[[6-10-2]]

इमे जी॒वा वि॑ मृ॒तैरा॑व॒वर्ति॑न्नभू॒द्द्रा दे॒वहृ॑तिं नो अ॒द्य।

प्राञ्चोऽगामा नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरां दधानाः।
 मृत्योः पदं योपयन्तो यदैम द्राघीय आयुः प्रतरां दधानाः।
 आप्यायमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवथ यज्ञियासः।
 इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मा नोऽनु गादपरो अर्धमेतम्।
 शतं जीवन्तु शरदः पुरूचीस्तिरो मृत्युं दद्महे पर्वतेन।
 इमा नारीरविधवास्सुपत्नीराञ्जनेन सर्पिषा संमृशन्ताम्।
 अनश्रवो अनमीवास्सुशेवा आरोहन्तु जनयो योनिमग्रै।
 यदाञ्जनं त्रैककुदं जातं हिमवतस्परि।
 तेनामृतस्य मूलेनारातीर्जम्भयामसि।
 यथा त्वमुद्दिनथस्योषधे पृथिव्या अधि।
 एवमिम उद्दिन्दन्तु कीर्त्या यशसा ब्रह्मवर्चसेन।
 अजोऽस्यजास्मदघा द्वेषांसि यवोऽसि यवयास्मदघा द्वेषांसि ॥ २४ ॥
 भव जम्भयामसि त्रीणी च ॥ १० ॥

[[6-11-1]]

अप नशशोशुचदघमग्ने शुशुद्धा रयिम्।
 अप नशशोशुचदघम्।
 सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे।
 अप नशशोशुचदघम्।
 प्र यद्भिन्दिष्ठ एषां प्रास्माकासश्च सूरयः।
 अप नशशोशुचदघम्।
 प्र यदग्नेस्सहस्वतो विश्वतो यन्ति सूरयः।
 अप नशशोशुचदघम्।
 प्र यत्तै अग्ने सूरयो जायेमहि प्र तै वयम्।
 अप नशशोशुचदघम् ॥ २५ ॥

[[6-11-2]]

त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि।
 अप नशशोशुचदघम्।
 द्विषो नो विश्वतो मुखाऽति नावेव पारय।

अप॑ न॒शशो॑शुच॒द॒घम्।
 स न॒स्सिन्धु॑मिव ना॒वयाऽति॑पर्षा स्व॒स्तये॑।
 अप॑ न॒शशो॑शुच॒द॒घम्।
 आपः॑ प्रव॒णादिव॑ य॒तीरपा॑स्मथस्य॒न्दता॑म॒घम्।
 अप॑ न॒शशो॑शुच॒द॒घम्।
 उ॒द्वना॑दु॒दकानी॑वापा॒स्मथस्य॒न्दता॑म॒घम्।
 अप॑ न॒शशो॑शुच॒द॒घम्।
 आ॒न॒न्दाय॑ प्रमो॒दाय॑ पुन॒रागा॑ऽ स्वान्गृ॒हान्।
 अप॑ न॒शशो॑शुच॒द॒घम्।
 न वै तत्र॑ प्रमी॒यते॑ गौर॒श्वः पुरु॑षः प॒शुः।
 यत्रे॑दं ब्रह्म॑ क्रि॒यते॑ परि॒धिर्जीव॑नाय॒ कमप॑ न॒शशो॑शुच॒द॒घम्॥ २६॥
 अ॒घम॑घं च॒त्वारि॑ च॥ ११॥

[[6-12-1]]

अप॑श्याम युव॒तिमा॑चर॒न्तीं मृ॒ताय॑ जी॒वां परि॑णीय॒मानाम्।
 अ॒न्धेन॑ या तम॑सा प्रावृ॒ताऽसि॑ प्राची॒मवा॑ची॒मव॑यन्नरि॒ष्ट्यै।
 मयै॑तां मा॒ऽस्तां भ्रि॑यमा॒णा दे॒वी स॒ती पि॑तृ॒लोकं॑ यदैषि॑।
 वि॒श्ववा॑रा नभ॑सा संव्य॒यन्त्यु॒भौ नो॑ लो॒कौ प॑यसाऽऽवृ॒णीहि॑।
 रयि॑ष्ठा॒मग्निं॑ मधु॒मन्त॑मूर्मि॒णमूर्ज॑स्सन्तं त्वा प॑य॒सोप॑स॒ऽसदे॑म।
 स॒ऽर॒य्या स॑मु वर्च॑सा सच॑स्वा नस्स्व॒स्तये॑।
 ये जी॒वा ये च॑ मृ॒ता ये जा॑ता ये च॒ जन्त्याः॑।
 तेभ्यो॑ घृ॒तस्य॑ धारयितुं मधु॒धारा॑ व्यु॒न्दती॑।
 मा॒ता रु॒द्राणां॑ दुहि॒ता वसू॑ना॒ऽस्वसा॑ऽऽदि॒त्याना॑म॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑।
 प्र णु॑ वोचं॑ चि॒कितु॑षे जना॒य मा॑ गामना॒गाम॑दि॒तिं वधि॑ष्ट।
 पि॒बतू॑दकं तृणा॑न्यत्तु।
 ओमु॒थ्सृ॑जत॥ २७॥
 वधि॑ष्ट द्वे च॥ १२॥

परे॑ युवा॒ऽसं प्र॑वि॒द्वान्भुव॑नस्या॒भ्याव॑वृ॒थ्स्वा॒जो भा॒गोऽयं॑ वै चतु॑श्चत्वारि॒ऽशत॑।
 य ए॒तस्य॑ त्वत्पञ्च॑।

प्र केतुनेदं ते नाके सुपर्णमपीहि यौ ते ये युध्यन्ते तपसाऽश्मन्वती रेवतीस्सं रभध्वं
 सहस्रधारमष्टाविंशतिः ।
 यं ते यत्त उत्तिष्ठत इदं त उत्तिष्ठ प्रेह्यश्मन्यद्वा उद्वयमयं पञ्चविंशतिः ।
 आयातु त्रिंशत् ।
 वैश्वानरे तस्मिन्द्रप्स इममपेताहोभिर्युज्यन्तामघ्निया अदिते पारं व आप्यायस्व सप्तविंशतिः ।
 उत्तै गृहेऽक्षितिस्तेभ्यः पृथिवि षड्वीता परं मे शग्माः पृथिव्या अन्तरिक्षस्य द्वात्रिंशत् ।
 अपूपवानसौ दश शतं दश ।
 एतास्ते ते दिशस्सर्वा इदमश्मन्विंशतिः ।
 आरोहत तनुवै क्रूरं चकार पुनर्मृत्यवे मा नोऽनु गाद्ब्रह्म इमा नारीः परि त्रयोविंशतिः ।
 अप नस्सुक्षेत्रिया प्र यद्दन्दिष्ठः प्रयदग्नेः प्र यत्ते अग्ने त्वं हि द्विषस्स नस्सिन्धुमापः
 प्रवणादुद्वनादानन्दाय न वै तत्र चतुर्विंशतिः ।
 अपश्यामाऽऽवृणीहि द्वादश द्वादश ॥ १२ ॥

परे युवांसमायात्वेतास्ते सप्तविंशतिः ॥ २७ ॥

परेयुवांसमोमुथसृजत् ॥

[[6-0-0]]

सं त्वा सिञ्चामि यजुषा प्रजामायुर्धनं च ॥
 ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 7

[[7-1-1]]

शं नो मि॒त्र॒शं वरु॑णः ।
शं नो भव॑त्व॒र्य॒मा ।
शं न इन्द्रो॑ बृ॒ह॒स्पतिः॑ ।
शं नो वि॒ष्णु॑रुरु॒क्र॒मः ।
नमो॑ ब्रह्म॒णे ।
नम॑स्ते वा॒यो ।
त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्रह्मा॒सि ।
त्वमे॒व प्र॒त्यक्षं॑ ब्रह्मं॒ वदि॑ष्यामि ।
ऋ॒तं वदि॑ष्यामि ।
स॒त्यं वदि॑ष्यामि ।
तन्मा॑मवतु ।
तद्व॒क्तार॑मवतु ।
अ॒वतु॑ माम् ।
अ॒वतु॑ व॒क्तार॑म् ।
ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥ १ ॥
स॒त्यं वदि॑ष्यामि॒ पञ्च च॑ ॥ १ ॥

[[7-2-1]]

ॐ शी॒क्षां व्या॑ख्यास्या॒मः ।
वर्ण॑स्स्वरः ।
मात्रा॑ बलम् ।
सामं॑ सन्तानः ।

इत्युक्तश्रीक्षाध्यायः ॥ २ ॥
श्रीक्षां पञ्च ॥ २ ॥

[[7-3-1]]

सह नौ यशः।
सह नौ ब्रह्मवर्चसम्।
अथातस्संहिताया उपनिषदं व्याख्यास्यामः।
पञ्चस्वधिकरणेषु।
अधिलोकमधिज्यौतिषमधिविद्यमधिप्रजमध्यात्मम्।
ता महासंहिता इत्याचक्षते।
अथाधिलोकम्।
पृथिवी पूर्वरूपम्।
द्यौरुत्तररूपम्।
आकाशस्सन्धिः ॥ ३ ॥

[[7-3-2]]

वायुस्सन्धानम्।
इत्यधिलोकम्।
अथाधिज्यौतिषम्।
अग्निः पूर्वरूपम्।
आदित्य उत्तररूपम्।
आपस्सन्धिः।
वैद्युतस्सन्धानम्।
इत्यधिज्यौतिषम्।
अथाधिविद्यम्।
आचार्यः पूर्वरूपम् ॥ ४ ॥

[[7-3-3]]

अन्तेवास्युत्तररूपम्।
विद्या सन्धिः।
प्रवचनं सन्धानम्।

इत्यधि॑विद्यम्।
अथाधि॑प्रजम्।
माता पूर्वरूपम्।
पितोत्तररूपम्।
प्रजा सन्धिः।
प्रजननं सन्धानम्।
इत्यधि॑प्रजम् ॥ ५ ॥

[[7-3-4]]

अथाध्यात्मम्।
अधरा हनुः पूर्वरूपम्।
उत्तरा हनुरुत्तररूपम्।
वाक्सन्धिः।
जिह्वा सन्धानम्।
इत्यध्यात्मम्।
इतीमा महासंहिताः।
य एवमेता महासंहिता व्याख्याता वेद।
सन्धीयते प्रजया पशुभिः।
ब्रह्मवर्चसेनान्नाद्येन सुवर्ग्येण लोकेन ॥ ६ ॥
सन्धिराचार्यः पूर्वरूपमित्यधिप्रजं लोकेन ॥ ३ ॥

[[7-4-1]]

यश्छन्दसामृष। भो विश्वरूपः।
छन्दोभ्योऽध्यमृतात्सं बभूव।
स मेन्द्रो मेधया स्पृणोतु।
अमृतस्य देव धारणो भूयासम्।
शरीरं मे विचर्षणम्।
जिह्वा मे मधुमत्तमा।
कणाभ्यां भूरि विश्रुवम्।
ब्रह्मणः कोशोऽसि मेधयाऽपिहितः।

श्रुतं मे गोपाय।
आवहन्ती वितन्वाना ॥ ७ ॥

[[7-4-2]]

कुर्वाणा चीरमात्मनः।
वासाँ सि मम गावश्च।
अन्नपाने च सर्वदा।
ततो मे श्रियमावह।
लोमशां पशुभिस्सह स्वाहा।
आ मां यन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा।
वि माँऽऽयन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा।
प्र माँऽऽयन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा।
दमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा।
शमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा ॥ ८ ॥

[[7-4-3]]

यशो जनेँऽसानि स्वाहा।
श्रेयान्वस्यँसोँऽसानि स्वाहा।
तं त्वां भग प्रविशानि स्वाहा।
स मां भग प्रविश स्वाहा।
तस्मिँन्धसहस्रशाखे।
नि भंगाँहं त्वयि मृजे स्वाहा।
यथाँऽऽपः प्रवताँऽऽयन्ति।
यथा मासाँ अहर्जरम्।
एवं मां ब्रह्मचारिणः।
धातरायन्तु सर्वतस्स्वाहा।
प्रतिवेशोँऽसि प्र मां भाहि प्र मां पद्यस्व ॥ ९ ॥
वितन्वाना शमायन्तु ब्रह्मचारिणस्स्वाहा धातरायन्तु सर्वतस्स्वाहैकं च ॥ १० ॥

[[7-5-1]]

भूर्भुवस्सुवरिति वा एतास्तिस्त्रो व्याहृतयः।

तासामु ह स्मै तां चतुर्थीम्।
माहाचमस्यः प्रवेदयते।
मह इति।
तद्ब्रह्म।
स आत्मा।
अङ्गान्यन्या देवताः।
भूरिति वा अयं लोकः।
भुव इत्यन्तरिक्षम्।
सुवरित्यसौ लोकः ॥ १० ॥

[[7-5-2]]

मह इत्यादित्यः।
आदित्येन वाव सर्वे लोका महीयन्ते।
भूरिति वा अग्निः।
भुव इति वायुः।
सुवरित्यादित्यः।
मह इति चन्द्रमाः।
चन्द्रमसा वाव सर्वाणि ज्योतींषि महीयन्ते।
भूरिति वा ऋचः।
भुव इति सामानि।
सुवरिति यजूंषि ॥ ११ ॥

[[7-5-3]]

मह इति ब्रह्म।
ब्रह्मणा वाव सर्वे वेदा महीयन्ते।
भूरिति वै प्राणः।
भुव इत्यपानः।
सुवरिति व्यानः।
मह इत्यन्नम्।
अन्नेन वाव सर्वे प्राणा महीयन्ते।

ता वा ए॒ताश्च॑त॒स्रश्च॑तु॒र्धा ।
च॑त॒स्रश्च॑त॒स्रो व्या॑हृतयः ।
ता यो वे॑द ।
स वे॑द॒ ब्रह्म॑ ।
सर्वे॑ऽस्मै दे॒वा ब॒लिमा॑व॒हन्ति ॥ १२ ॥
अ॒सौ लो॒को यजु॑ऽषि॒ वेद॑ द्वे च ॥ ५ ॥

[[7-6-1]]

स य ए॒षोऽन्त॑र॒हृद॑य आका॒शः ।
तस्मि॑न्न॒यं पु॑रु॒षो म॒नोम॑यः ।
अमृ॑तो हि॒र॒ण॒म॑यः ।
अन्त॑रेण॒ तालू॑के ।
य ए॒ष स्त॑न॒ इवा॑व॒ल॒म्ब॑ते ।
सै॑न्द्रयो॒निः ।
यत्रा॒सौ केशा॑न्तो वि॒वर्त॑ते ।
व्य॒पोह्य॑ शी॒र्षक॑पा॒ले ।
भूरि॑त्य॒ग्नौ प्र॑ति॒तिष्ठ॑ति ।
भुव॑ इति॒ वा॒यौ ॥ १३ ॥

[[7-6-2]]

सु॒व॒रि॒त्यादि॑त्ये ।
मह॑ इति॒ ब्रह्म॑णि ।
आ॒प्नो॑ति॒ स्वारा॑ज्यम् ।
आ॒प्नो॑ति॒ मन॑स॒स्पति॑म् ।
वाक्प॑तिश्चक्षु॒ष्पतिः॑ ।
श्रोत्र॑पतिर्वि॒ज्ञान॑पतिः ।
ए॒तत्त॑तो॒ भव॑ति ।
आका॑शशरी॒रं ब्रह्म॑ ।
स॒त्यात्म॑ प्रा॒णारा॑मं॒ मन॑ आ॒नन्द॑म् ।
शा॒न्ति॑समृ॒द्धम॑मृ॒तम् ।

इति प्राचीनयोग्योपास्व ॥ १४ ॥
वायावमृतमेकं च ॥ ६ ॥

[[7-7-1]]

पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौर्दिशोऽवान्तरदिशाः ।
अग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमा नक्षत्राणि ।
आप ओषधयो वनस्पतय आकाश आत्मा ।
इत्यधिभूतम् ।
अथाध्यात्मम् ।
प्राणो व्यानोऽपान उदानस्समानः ।
चक्षुश्श्रोत्रं मनो वाक्त्वक् ।
चर्म मांसं स्नावास्थि मज्जा ।
एतदधिविधाय ऋषिरवोचत् ।
पाङ्कं वा इदं सर्वम् ।
पाङ्केनैव पाङ्कं स्पृणोतीति ॥ १५ ॥
सर्वमेकं च ॥ ७ ॥

[[7-8-1]]

ओमिति ब्रह्म ।
ओमितीदं सर्वम् ।
ओमित्येतदनुकृति ह स्म वा अप्यो श्रावयेत्याश्रावयन्ति ।
ओमिति सामानि गायन्ति ।
ओं शोमिति शस्त्राणि शंसन्ति ।
ओमित्यध्वर्युः प्रतिगरं प्रतिगृणाति ।
ओमिति ब्रह्मा प्रसौति ।
ओमित्यग्निहोत्रमनुजानाति ।
ओमिति ब्राह्मणः प्रवक्ष्यन्नाह ब्रह्मोपाप्रवानीति ।
ब्रह्मैवोपाप्रोति ॥ १६ ॥
ओं दश ॥ ८ ॥

[[7-9-1]]

ऋतं च स्वाध्यायप्रवचने च।
 सत्यं च स्वाध्यायप्रवचने च।
 तपश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 दमश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 शमश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 अग्नयश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 अग्निहोत्रं च स्वाध्यायप्रवचने च।
 अतिथयश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 मानुषं च स्वाध्यायप्रवचने च।
 प्रजा च स्वाध्यायप्रवचने च।
 प्रजनश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 प्रजातिश्च स्वाध्यायप्रवचने च।
 सत्यमिति सत्यवचा राथीतरः।
 तप इति तपोनित्यः पौरुशिष्टिः।
 स्वाध्यायप्रवचने एवेति नाको मौद्गल्यः।
 तद्धि तपस्तद्धि तपः ॥ १७ ॥
 प्रजा च स्वाध्यायप्रवचने च षड् ॥ ९ ॥

[[7-10-1]]

अहं वृक्षस्य रेरिवा।
 कीर्तिः पृष्ठं गिरेरिवा।
 ऊर्ध्वपवित्रो वाजिनीव स्वमृतमस्मि।
 द्रविणं सर्वर्चसम्।
 सुमेधा अमृतोक्षितः।
 इति त्रिशङ्कोर्वेदानुवचनम् ॥ १८ ॥
 अहं षट् ॥ १० ॥

[[7-11-1]]

वेदमनूच्याचार्योऽन्तेवासिनमनुशास्ति।
 सत्यं वद।

धर्मं चर।
स्वाध्यायान्मा प्रमदः।
आचार्याय प्रियं धनमाहृत्य प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः।
सत्यान्न प्रमदित्व्यम्।
धर्मान्न प्रमदित्व्यम्।
कुशलान्न प्रमदित्व्यम्।
भूत्यै न प्रमदित्व्यम्।
स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदित्व्यम्॥ १९॥

[[7-11-2]]

देवपितृकार्याभ्यां न प्रमदित्व्यम्।
मातृदेवो भव।
पितृदेवो भव।
आचार्यदेवो भव।
अतिथिदेवो भव।
यान्यनवद्यानि कर्माणि।
तानि सेवितव्यानि।
नो इतराणि।
यान्यस्माकं सुचरितानि।
तानि त्वयोपास्यानि॥ २०॥

[[7-11-3]]

नो इतराणि।
ये के चारुमच्छ्रेयांसो ब्राह्मणाः।
तेषां त्वयाऽऽसने न प्रश्वसित्व्यम्।
श्रद्धया देयम्।
अश्रद्धयाऽदेयम्।
श्रिया देयम्।
हिया देयम्।
भिया देयम्।

संविदा देयम्।

अथ यदि ते कर्मविचिकिथसा वा वृत्तविचिकिथसा वा स्यात् ॥ २१ ॥

[[7-11-4]]

ये तत्र ब्राह्मणास्संमर्शिनः।

युक्ता आयुक्ताः।

अलूक्षा धर्मकामास्स्युः।

यथा ते तत्र वर्तेरन्न।

तथा तत्र वर्तेथाः।

अथाभ्याख्यातेषु।

ये तत्र ब्राह्मणास्संमर्शिनः।

युक्ता आयुक्ताः।

अलूक्षा धर्मकामास्स्युः।

यथा ते तेषु वर्तेरन्न।

तथा तेषु वर्तेथाः।

एष आदेशः।

एष उपदेशः।

एषा वैदोपनिषत्।

एतदनुशासनम्।

एवमुपासितव्यम्।

एवमु चैतदुपास्यम् ॥ २२ ॥

स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यं तानि त्वयोपास्यानि स्यात्तेषु वर्तेरन्थसप्त च ॥ ११ ॥

[[7-12-1]]

शं नो मित्रशं वरुणः।

शं नो भवत्वयमा।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः।

शं नो विष्णुरुरुक्रमः।

नमो ब्रह्मणे।

नमस्ते वायो।

त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि।
त्वामेव प्रत्यक्षं ब्रह्मावादिषम्।
ऋतमवादिषम्।
सत्यमवादिषम्।
तन्मावावीत्।
तद्वक्तारमावीत्।
आवीन्माम्।
आवीद्वक्तारम्।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥ २३ ॥
सत्यमवादिषं पञ्च च ॥ १२ ॥

शं नश्शीक्षा सह नौ यश्छन्दसां भूस्स यः पृथिव्योमित्यृतं चाहं वेदमनूच्य शं नो द्वादश ॥ १२ ॥

शं नौ मह इत्यादित्यो नो इतराणि त्रयोविंशतिः ॥ २३ ॥

शं नश्शान्तिश्शान्तिः ॥

[[7-0-0]]

शं नौ मित्रशं वरुणः।
शं नौ भवत्वयमा।
शं न इन्द्रो बृहस्पतिः।
शं नो विष्णुरुक्रमः।
नमो ब्रह्मणे।
नमस्ते वायो।
त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मासि।
त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मं वदिष्यामि।
ऋतं वदिष्यामि।
सत्यं वदिष्यामि।
तन्मामवतु।
तद्वक्तारमवतु।

अव॑तु॒ माम्।

अव॑तु॒ व॒क्तार॑म्।

ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 8

[[8-0-0]]

स॒ह ना॑ववतु।

स॒ह नौ॑ भुनक्तु।

स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहे।

ते॒ज॒स्वि ना॒वधी॑तमस्तु॒ मा वि॒द्विषा॒वहे॑।

ॐ शान्तिः॒ शान्तिः॒ शान्तिः॑ ॥

[[8-1-1]]

ब्र॒ह्मवि॑दा॒प्नोति॒ पर॑म्।

तद॒ेषाऽभ्यु॑क्ता।

स॒त्यं ज्ञा॑नम॒नन्तं॑ ब्रह्म।

यो वेद॑ नि॒हितं॑ गुहा॒यां पर॑मे व्यो॒मन्।

सोऽश्रु॑ते सर्वा॒न्कामा॑न्थस॒ह।

ब्रह्म॑णा विप॒श्चिते॑ति।

तस्मा॒द्वा ए॒तस्मा॑दा॒त्मन॑ आका॒शास्सं॑भूतः।

आका॒शाद्वा॒युः।

वा॒यो॒रग्निः॑।

अ॒ग्ने॒रापः॑।

अ॒द्भ्यः पृ॑थि॒वी।

पृथि॒व्या ओष॑धयः।

ओष॑धी॒भ्योऽन्न॑म्।

अ॒न्नात्पु॑रुषः।

स वा एष॑ पु॒रुषोऽन्न॑रस॒मयः॑।

तस्येदमेव शिरः।
अयं दक्षिणः पक्षः।
अयमुत्तरः पक्षः।
अयमात्मा।
इदं पुच्छं प्रतिष्ठा।
तदप्येष श्लोको भवति ॥ १ ॥ ॥ १ ॥

[[8-2-1]]

अन्नाद्वै प्रजाः प्रजायन्ते।
याः काश्च पृथिवीं श्रिताः।
अथो अन्नैर्नैव जीवन्ति।
अथैनदपि यन्त्यन्ततः।
अन्नं हि भूतानां ज्येष्ठम्।
तस्मात्सर्वौषधमुच्यते।
सर्वं वै तेऽन्नमाप्नुवन्ति।
येऽन्नं ब्रह्मोपासते।
अन्नं हि भूतानां ज्येष्ठम्।
तस्मात्सर्वौषधमुच्यते।
अन्नाद्भूतानि जायन्ते।
जातान्यन्नेन वर्धन्ते।
अद्यतेऽत्ति च भूतानि।
तस्मादन्नं तदुच्यते इति।
तस्माद्वा एतस्मादन्नरसमयात्।
अन्योऽन्तर आत्मा प्राणमयः।
तेनैष पूर्णः।
स वा एष पुरुषविध एव।
तस्य पुरुषविधताम्।
अन्वयं पुरुषविधः।
तस्य प्राण एव शिरः।
व्यानो दक्षिणः पक्षः।

अपान उत्तरः पक्षः ।
आकाश आत्मा ।
पृथिवी पुच्छं प्रतिष्ठा ।
तदप्येष श्लोको भवति ॥ २ ॥ ॥ २ ॥

[[8-3-1]]

प्राणं देवा अनुप्राणन्ति ।
मनुष्याः पशवश्च ये ।
प्राणो हि भूतानामायुः ।
तस्मात्सर्वायुषमुच्यते ।
सर्वमेव त आयुर्यन्ति ।
ये प्राणं ब्रह्मोपासते ।
प्राणो हि भूतानामायुः ।
तस्मात्सर्वायुषमुच्यत इति ।
तस्यैष एव शरीर आत्मा ।
यः पूर्वस्य ।
तस्माद्वा एतस्मात्प्राणमयात् ।
अन्योऽन्तर आत्मा मनोमयः ।
तेनैष पूर्णः ।
स वा एष पुरुषविध एव ।
तस्य पुरुषविधताम् ।
अन्वयं पुरुषविधः ।
तस्य यजुरेव शिरः ।
ऋग्दक्षिणः पक्षः ।
सामोत्तरः पक्षः ।
आदेश आत्मा ।
अथर्वाङ्गिरसः पुच्छं प्रतिष्ठा ।
तदप्येष श्लोको भवति ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

[[8-4-1]]

यतो वाचो निर्वर्तन्ते।
 अप्राप्य मनसा सह।
 आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान्।
 न बिभेति कदाचनेति।
 तस्यैष एव शरीर आत्मा।
 यः पूर्वस्य।
 तस्माद्वा एतस्मान्मनोमयात्।
 अन्योऽन्तर आत्मा विज्ञानमयः।
 तेनैष पूर्णः।
 स वा एष पुरुषविध एव।
 तस्य पुरुषविधताम्।
 अन्वयं पुरुषविधः।
 तस्य श्रद्धैव शिरः।
 ऋतं दक्षिणः पक्षः।
 सत्यमुत्तरः पक्षः।
 योग आत्मा।
 महः पुच्छं प्रतिष्ठा।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥

[[8-5-1]]

विज्ञानं यज्ञं तनुते।
 कर्माणि तनुतेऽपि च।
 विज्ञानं देवास्सर्वै।
 ब्रह्म ज्येष्ठमुपासते।
 विज्ञानं ब्रह्म चेद्वेद।
 तस्माच्चेन्न प्रमाद्यति।
 शरीरं पाप्मनो हित्वा।
 सर्वान्कामान्थसमश्नुत इति।
 तस्यैष एव शरीर आत्मा।
 यः पूर्वस्य।

तस्माद्वा एतस्माद्विज्ञानमयात्।
 अन्योऽन्तर आत्माऽऽनन्दमयः।
 तेनैष पूर्णः।
 स वा एष पुरुषविध एव।
 तस्य पुरुषविधताम्।
 अन्वयं पुरुषविधः।
 तस्य प्रियमेव शिरः।
 मोदो दक्षिणः पक्षः।
 प्रमोद उत्तरः पक्षः।
 आनन्द आत्मा।
 ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥

[[8-6-1]]

असन्नेव स भवति।
 असद्ब्रह्मेति वेद चेत्।
 अस्ति ब्रह्मेति चेद्वेद।
 सन्तमेनं ततो विदुरिति।
 तस्यैष एव शारीर आत्मा।
 यः पूर्वस्य।
 अथातोऽनुप्रश्नाः।
 उताविद्वानमुं लोकं प्रेत्य।
 कश्चन गच्छती ३।
 आहौं विद्वानमुं लोकं प्रेत्य।
 कश्चित्समश्नुता ३ उ।
 सौऽकामयत।
 बहु स्यां प्रजायेयेति।
 स तपोऽतप्यत।
 स तपस्तप्त्वा।
 इदं सर्वमसृजत।

यदिदं किंच।
 तथ्सृष्ट्वा।
 तदेवानुप्राविशत्।
 तदनुप्रविश्य।
 सच्च त्यच्चाभवत्।
 निरुक्तं चानिरुक्तं च।
 निलयनं चानिलयनं च।
 विज्ञानं चाविज्ञानं च।
 सत्यं चानृतं च सत्यमभवत्।
 यदिदं किंच।
 तत्सत्यमित्याचक्षते।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥

[[8-7-1]]

असद्वा इदमग्र आसीत्।
 ततो वै सदजायत।
 तदात्मानं स्वयमकुरुत्।
 तस्मात्तथ्सुकृतमुच्यते इति।
 यद्वै तथ्सुकृतम्।
 रसो वै सः।
 रसं ह्येवायं लब्ध्वाऽऽनन्दी भवति।
 को ह्येवान्यात्कः प्राण्यात्।
 यदेष आकाश आनन्दो न स्यात्।
 एष ह्येवाऽऽनन्दयति।
 यदा ह्येवैष एतस्मिन्नदृश्येऽनात्म्येऽनिरुक्तेऽनिलयनेऽभयं प्रतिष्ठां विन्दते।
 अथ सोऽभयं गतो भवति।
 यदा ह्येवैष एतस्मिन्नुदरमन्तरं कुरुते।
 अथ तस्य भयं भवति।
 तत्त्वेव भयं विदुषोऽमन्वानस्य।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

[[8-8-1]]

भीषाऽस्माद्वातः पवते।

भीषोदेति सूर्यः।

भीषाऽस्मादग्निश्चेन्द्रश्च।

मृत्युर्धावति पञ्चम इति।

सैषाऽऽनन्दस्य मीमांसा भवति।

युवा स्यात्साधुयुवाऽध्यायकः।

आशिष्ठो दृढिष्ठो बलिष्ठः।

तस्येयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य पूर्णा स्यात्।

स एको मानुष आनन्दः।

ते ये शतं मानुषा आनन्दाः ॥

स एको मनुष्यगन्धर्वाणामानन्दः।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।

ते ये शतं मनुष्यगन्धर्वाणामानन्दाः।

स एको देवगन्धर्वाणामानन्दः।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।

ते ये शतं देवगन्धर्वाणामानन्दाः।

स एकः पितृणां चिरलोकलोकानामानन्दः।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।

ते ये शतं पितृणां चिरलोकलोकानामानन्दाः।

स एक आजानजानां देवानामानन्दः ॥

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।

ते ये शतमाजानजानां देवानामानन्दाः।

स एकः कर्मदेवानां देवानामानन्दः।

ये कर्मणा देवानपियन्ति।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।

ते ये शतं कर्मदेवानां देवानामानन्दाः।

स एको देवानामानन्दः।

श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।

ते ये शतं देवानामानन्दाः।
 स एक इन्द्रस्याऽऽनन्दः ॥
 श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।
 ते ये शतमिन्द्रस्याऽऽनन्दाः।
 स एको बृहस्पतेरानन्दः।
 श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।
 ते ये शतं बृहस्पतेरानन्दाः।
 स एकः प्रजापतेरानन्दः।
 श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य।
 ते ये शतं प्रजापतेरानन्दाः।
 स एको ब्रह्मण आनन्दः।
 श्रोत्रियस्य चाकामहतस्य ॥
 स यश्चायं पुरुषे।
 यश्चासावादित्ये।
 स एकः।
 स य एवंवित्।
 अस्माल्लोकात्प्रेत्य।
 एतमन्नमयमात्मानमुपसंक्रामति।
 एतं प्राणमयमात्मानमुपसंक्रामति।
 एतं मनोमयमात्मानमुपसंक्रामति।
 एतं विज्ञानमयमात्मानमुपसंक्रामति।
 एतमानन्दमयमात्मानमुपसंक्रामति।
 तदप्येष श्लोको भवति ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥

[[8-9-1]]

यतो वाचो निर्वर्तन्ते।
 अप्राप्य मनसा सह।
 आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान्।
 न बिभेति कुतश्चनेति।
 एतश्च ह वाव न तपति।

किमहं साधुं नाकरवम्।
किमहं पापमकरवमिति।
स य एवं विद्वानेते आत्मानं स्पृणुते।
उभे ह्येवैष एते आत्मानं स्पृणुते।
य एवं वेद।
इत्युपनिषत् ॥ ९ ॥ ॥ ९ ॥

ब्रह्मविदिदमयमिदमेकविंशतिरन्नादन्नरसमयात्प्राणो व्यानोऽपान आकाशः पृथिवी पुच्छं
षड्विंशतिः प्राणं यजुर्ऋक्सामादेशोऽथर्वाङ्गिरसः पुच्छं द्वाविंशतिर्यतश्चर्द्धर्तं सत्यं यौगो
महौऽष्टादश विज्ञानं प्रियं मोदः प्रमोद आनन्दो ब्रह्म पुच्छं
द्वाविंशतिरसन्नेवाष्टाविंशतिरसथ्षोडश भीषाऽस्मान्मानुषो मनुष्यगन्धर्वाणां देवगन्धर्वाणां
पितृणां चिरलोकलोआनामाजानजानां कर्मदेवानां ये कर्मणा देवानामिन्द्रस्य बृहस्पतेः
प्रजापतेर्ब्रह्मणस्स यश्च संक्रामत्येकपञ्चाशद्युतः कुतश्च नैकादश नव ॥ ९ ॥

ब्रह्मविन्नव ॥ ९ ॥

[[8-0-0]]

सह नाववतु।
सह नौ भुनक्तु।
सह वीर्यं करवावहै।
तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 9

[[9-0-0]]

सह नाववतु।

सह नौ भुनक्तु।

सह वीर्यं करवावहे।

तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहे।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[[9-1-1]]

भृगुर्वै वारुणिः।

वरुणं पितरमुपससार।

अधीहि भगवो ब्रह्मेति।

तस्मा एतत्प्रोवाच।

अन्नं प्राणं चक्षुश्श्रोत्रं मनो वाचमिति।

तश्च हौवाच।

यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते।

येन जातानि जीवन्ति।

यत्प्रयन्त्यभिसंविशन्ति।

तद्विजिज्ञासस्व।

तद्ब्रह्मेति।

स तपोऽतप्यत।

स तपस्तप्त्वा ॥ १ ॥ ॥ १ ॥

[[9-2-1]]

अन्नं ब्रह्मेति व्यजानात्।
अन्नाद्यैव खल्विमानि भूतानि जायन्ते।
अन्नेन जातानि जीवन्ति।
अन्नं प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति।
तद्विज्ञाय।
पुनरेव वरुणं पितरमुपससार।
अधीहि भगवो ब्रह्मेति।
त५ हौवाच।
तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व।
तपो ब्रह्मेति।
स तपोऽतप्यत।
स तपस्तप्त्वा ॥ २ ॥ ॥ २ ॥

[[9-3-1]]

प्राणो ब्रह्मेति व्यजानात्।
प्राणाद्यैव खल्विमानि भूतानि जायन्ते।
प्राणेन जातानि जीवन्ति।
प्राणं प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति।
तद्विज्ञाय।
पुनरेव वरुणं पितरमुपससार।
अधीहि भगवो ब्रह्मेति।
त५ हौवाच।
तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व।
तपो ब्रह्मेति।
स तपोऽतप्यत।
स तपस्तप्त्वा ॥ ३ ॥ ॥ ३ ॥

[[9-4-1]]

मनो ब्रह्मेति व्यजानात्।
मनसो ह्येव खल्विमानि भूतानि जायन्ते।

मनसा जातानि जीवन्ति।
मनः प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति।
तद्विज्ञाय।
पुनरेव वरुणं पितरमुपससार।
अधीहि भगवो ब्रह्मेति।
त५ हौवाच।
तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व।
तपो ब्रह्मेति।
स तपोऽतप्यत।
स तपस्तप्त्वा ॥ ४ ॥ ॥ ४ ॥

[[9-5-1]]

विज्ञानं ब्रह्मेति व्यजानात्।
विज्ञानाद्ध्येव खल्विमानि भूतानि जायन्ते।
विज्ञानेन जातानि जीवन्ति।
विज्ञानं प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति।
तद्विज्ञाय।
पुनरेव वरुणं पितरमुपससार।
अधीहि भगवो ब्रह्मेति।
त५ हौवाच।
तपसा ब्रह्म विजिज्ञासस्व।
तपो ब्रह्मेति।
स तपोऽतप्यत।
स तपस्तप्त्वा ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥

[[9-6-1]]

आनन्दो ब्रह्मेति व्यजानात्।
आनन्दाद्ध्येव खल्विमानि भूतानि जायन्ते।
आनन्देन जातानि जीवन्ति।
आनन्दं प्रयन्त्यभिसंविशन्तीति।

सैषा भार्गवी वारुणी विद्या।
परमे व्योमन्प्रतिष्ठिता।
स य एवं वेद् प्रतिष्ठति।
अन्नवानन्नादो भवति।
महान्भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन।
महान्कीर्त्या ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥

[[9-7-1]]

अन्नं न निन्द्यात्।
तद्व्रतम्।
प्राणो वा अन्नम्।
शरीरमन्नादम्।
प्राणे शरीरं प्रतिष्ठितम्।
शरीरे प्राणः प्रतिष्ठितः।
तदेतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितम्।
स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद् प्रतिष्ठति।
अन्नवानन्नादो भवति।
महान्भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन।
महान्कीर्त्या ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

[[9-8-1]]

अन्नं न परिचक्षीत्।
तद्व्रतम्।
आपो वा अन्नम्।
ज्योतिरन्नादम्।
अप्सु ज्योतिः प्रतिष्ठितम्।
ज्योतिष्यापः प्रतिष्ठिताः।
तदेतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितम्।
स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद् प्रतिष्ठति।
अन्नवानन्नादो भवति।

महान्भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन।
महान्कीर्त्या ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥

[[9-9-1]]

अन्नं बहु कुर्वीत।

तद्व्रतम्।

पृथिवी वा अन्नम्।

आकाशोऽन्नादः।

पृथिव्यामाकाशः प्रतिष्ठितः।

आकाशे पृथिवी प्रतिष्ठिता।

तदेतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितम्।

स य एतदन्नमन्ने प्रतिष्ठितं वेद प्रतिष्ठति।

अन्नवानन्नादो भवति।

महान्भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन।

महान्कीर्त्या ॥ ९ ॥ ॥ ९ ॥

[[9-10-1]]

न कंचन वसतौ प्रत्याचक्षीत।

तद्व्रतम्।

तस्माद्यया कया च विधया बहन्नं प्राप्नुयात्।

अराध्यस्मा अन्नमित्याचक्षते।

एतद्वै मुखतोऽन्नं राध्यम्।

मुखतोऽस्मा अन्नं राध्यते।

एतद्वै मध्यतोऽन्नं राध्यम्।

मध्यतोऽस्मा अन्नं राध्यते।

एतद्वै अन्ततोऽन्नं राध्यम्।

अन्ततोऽस्मा अन्नं राध्यते।

य एवं वेद।

क्षेम इति वाचि।

योगक्षेम इति प्राणापानयोः।

कर्मेति हस्तयोः।
 गतिरिति पादयोः।
 विमुक्तिरिति पायौ।
 इति मानुषीस्समाज्ञाः।
 अथ दैवीः।
 तृप्तिरिति वृष्टौ।
 बलमिति विद्युति।
 यश इति पशुषु।
 ज्योतिरिति नक्षत्रेषु।
 प्रजातिरमृतमानन्द इत्युपस्थे।
 सर्वमित्याकाशे।
 तत्प्रतिष्ठेत्युपासीत।
 प्रतिष्ठावान्भवति।
 तन्मह इत्युपासीत।
 महान्भवति।
 तन्मन इत्युपासीत।
 मानवान्भवति।
 तन्नम इत्युपासीत।
 नम्यन्तैऽस्मै कामाः।
 तद्ब्रह्मेत्युपासीत।
 ब्रह्मवान्भवति।
 तद्ब्रह्मणः परिमर इत्युपासीत।
 पर्येणं भ्रियन्ते द्विषन्तस्सपत्नाः।
 परि यैऽप्रिया भ्रातृव्याः।
 स यश्चायं पुरुषे।
 यश्चासावादित्ये।
 स एकः।
 स य एवं वित्।
 अस्माल्लोकात्प्रेत्य।

एतमन्नमयमात्मानमुपसंक्रम्य ।
 एतं प्राणमयमात्मानमुपसंक्रम्य ।
 एतं मनोमयमात्मानमुपसंक्रम्य ।
 एतं विज्ञानमयमात्मानमुपसंक्रम्य ।
 एतमानन्दमयमात्मानमुपसंक्रम्य ।
 इमाँल्लोकन्कामात्री कामरूप्यनुसंचरन् ।
 एतथ्साम गायन्नास्ते ।
 हा ३ वु हा ३ वु हा ३ वु ।
 अहमन्नमहमन्नमहमन्नम् ।
 अहमन्नादोऽ३हमन्नादोऽ३अहमन्नादः ।
 अहं श्लोककृदहं श्लोककृदहं श्लोककृत् ।
 अहमस्मि प्रथमजा ऋताश्स्य ।
 पूर्वं देवेभ्यो अमृतस्य नाश्भायि ।
 यो मा ददाति स इदेव माश्वाः ।
 अहमन्नमन्नमदन्तमाश्नि ।
 अहं विश्वं भुवनमभ्यभवाम् ।
 सुवर्नं ज्योतीः ।
 य एवं वेद ।
 इत्युपनिषत् ॥ १० ॥
 राद्यते विद्युति मानवान्भवत्येको हाश्वु य एवं वेदैकञ्च ॥ १० ॥

भृगुस्तस्मै यतो विशन्ति तद्विजिज्ञासस्व तत्त्रयोदशान्नं प्राणो मनो विज्ञानमिति विज्ञाय तन्तपसा
 द्वादश द्वादशानन्द इति सैषा दशान्नं न निन्द्यात्प्राणशरीरं अन्नं न परिचक्षीतापो ज्योतिरन्नं बहु
 कुर्वीत पृथिव्याकाश एकादशैकादश न कञ्चनैकषष्टिर्दश ॥ १० ॥

[[9-0-0]]

सह नाववतु ।
 सह नौ भुनक्तु ।
 सह वीर्यं करवावहै ।
 तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै ।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Taittirīya-Āraṇyaka

Edited by Subramania Sarma, Chennai

Proofread Version of November 2005

Chapter 10

[[10-0-0]]

सह नाववतु।

सह नौ भुनक्तु।

सह वीर्यं करवावहे।

तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहे।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[[10-1-1]]

अम्भस्य पारे भुवनस्य मध्ये नाकस्य पृष्ठे महतो महीयान्।

शुक्रेण ज्योतींषि समनुप्रविष्टः प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः।

यस्मिन्निदं सं च वि चैति सर्वं यस्मिन्देवा अधि विश्वे निषेदुः।

तदेव भूतं तदु भव्यमा इदं तदक्षरे परमे व्योमन्।

येनावृतं खं च दिवं महीं च येनादित्यस्तपति तेजसा भ्राजसा च।

यमन्तस्समुद्रे कवयो वयन्ति यदक्षरे परमे प्रजाः।

यतः प्रसूता जगतः प्रसूती तोयेन जीवान्व्यचसर्ज भूम्याम्।

यदोषधीभिः पुरुषान्पशूश्च विवेश भूतानि चराचराणि।

अतः परं नान्यदणीयसं हि परात्परं यन्महतो महान्तम्।

यदेकमव्यक्तमनन्तरूपं विश्वं पुराणं तमसः परस्तात् ॥ १ ॥

[[10-1-2]]

तदेवर्तं तदु सत्यमाहुस्तदेव ब्रह्म परमं कवीनाम्।

इष्टापूर्तं बहुधा जातं जायमानं विश्वं विभर्ति भुवनस्य नाभिः।

तदेवाग्निस्तद्वायुस्तथसूर्यस्तदु चन्द्रमाः।

तदेव शुक्रममृतं तद्ब्रह्म तदापस्स प्रजापतिः ।
 सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि ।
 कला मुहूर्ताः काष्ठाश्चाहोरात्राश्च सर्वशः ।
 अर्धमासा मासा ऋतवस्संवत्सरश्च कल्पन्ताम् ।
 स आपः प्रदुघे उभे इमे अन्तरिक्षमथो सुवः ।
 नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परिजग्रभत् ।
 न तस्येशे कश्चन तस्य नाम महद्यशः ॥ २ ॥

[[10-1-3]]

न संदृशे तिष्ठति रूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम् ।
 हृदा मनीषा मनसाऽभिक्लृप्तो य एनं विदुरमृतास्ते भवन्ति ।
 अद्ध्यस्संभूतो हिरण्यगर्भ इत्यष्टौ ।
 एष हि देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो हि जातस्स उ गर्भे अन्तः ।
 स विजायमानस्स जनिष्यमाणः प्रत्यङ्मुखोऽस्तिष्ठति विश्वतोमुखः ।
 विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत विश्वतस्पात् ।
 सं बाहुभ्यां नमति सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन्देव एकः ।
 वेनस्तत्पश्यन्विश्वा भुवनानि विद्वान्यत्र विश्वं भवत्येकनीलम् ।
 यस्मिन्निदं सं च वि चैकं स ओतः प्रोतश्च विभुः प्रजासु ।
 प्र तद्वोचे अमृतं नु विद्वान्गन्धर्वो नाम निहितं गुहासु ॥ ३ ॥

[[10-1-4]]

त्रीणि पदा निहिता गुहासु यस्तद्वेद सवितुः पिता संत ।
 स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामान्यभ्यैरयन्त ।
 परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः परि लोकान्परि दिशः परि सुवः ।
 ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्प्रजासु ।
 परीत्य लोकान्परीत्य भूतानि परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
 प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्यात्मनाऽऽत्मानमभिसंबभूव ।
 सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।
 सनि मेधामयासिषम् ।

उद्दीप्यस्व जातवेदोऽपघ्नन्निर्ऋतिं मम ॥ ४ ॥

[[10-1-5]]

पशूँश्च मह्यमावह जीवन् च दिशो दिश।
मा नो हिंसीज्जातवेदो गामश्चं पुरुषं जगत्।
अभिभ्रदन्न आगहि श्रिया मा परिपातय।
पुरुषस्य विद्म सहस्राक्षस्य महादेवस्य धीमहि।
तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्।
तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि।
तन्नो रुद्रः प्रचोदयात्।
तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि।
तन्नो दन्तिः प्रचोदयात्।
तत्पुरुषाय विद्महे चक्रतुण्डाय धीमहि ॥ ५ ॥

[[10-1-6]]

तन्नो नन्दिः प्रचोदयात्।
तत्पुरुषाय विद्महे महासेनाय धीमहि।
तन्नष्णमुखः प्रचोदयात्।
तत्पुरुषाय विद्महे सुवर्णपक्षाय धीमहि।
तन्नो गरुडः प्रचोदयात्।
वेदात्मनाय विद्महे हिरण्यगर्भाय धीमहि।
तन्नो ब्रह्म प्रचोदयात्।
नारायणाय विद्महे वासुदेवाय धीमहि।
तन्नो विष्णुः प्रचोदयात्।
वज्रनखाय विद्महे तीक्ष्णदंष्ट्राय धीमहि ॥ ६ ॥

[[10-1-7]]

तन्नो नारसिंहः प्रचोदयात्।
भास्कराय विद्महे महद्युतिकराय धीमहि।
तन्नो आदित्यः प्रचोदयात्।
वश्वानराय विद्महे लालीलाय धीमहि।

तन्नो अग्निः प्रचोदयात्।
 कात्यायनाय विद्महे कन्यकुमारि धीमहि।
 तन्नो दुर्गिः प्रचोदयात्।
 सहस्रपरमा देवी शतमूला शताङ्कुरा।
 सर्वं हरतु मे पापं दूर्वा दुस्स्वप्ननाशनी।
 काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषःपरुषः परि ॥ ७ ॥

[[10-1-8]]

एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च।
 या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि।
 तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम्।
 अश्वक्रान्ते रथक्रान्ते विष्णुक्रान्ते वसुन्धरा।
 शिरसा धारयिष्यामि रक्षस्व मां पदेपदे।
 भूमिर्धेनुर्धरणी लोकधारिणी।
 उद्धृताऽसि वराहेण कृष्णेन शतबाहुना।
 मृत्तिके हन मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम्।
 मृत्तिके ब्रह्मदत्ताऽऽसि काश्यपेनाभिमन्त्रिता।
 मृत्तिके देहि मे पुष्टिं त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ ८ ॥

[[10-1-9]]

मृत्तिके प्रतिष्ठिते सर्वं तन्मे निर्णुद् मृत्तिके।
 तया हतेन पापेन गच्छामि परमां गतिम्।
 यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि।
 मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये विद्विषो विमृधो जहि।
 स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी।
 वृषेन्द्रः पुर एतु नस्वस्तिदा अभयंकरः।
 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवास्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः।
 स्वस्ति नस्ताक्षर्यो अरिष्टनेमिस्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु।
 आपान्तमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिशिशमीवाञ्छरुमा ऋजीषी।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ॥ ९ ॥

[[10-1-10]]

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतस्सुरुचो वेन आवः ।
स बुधिया उपमा अस्य विष्ठास्सतश्च योनिमसतश्च विवः ।
स्योना पृथिवि भवा नृक्षरा निवेशनी ।
यच्छा नशर्म सप्रथाः ।
गन्धद्वारां दुराधर्षा नित्यपुष्टां करीषिणीम् ।
ईश्वरिः सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ।
श्रीर्मे भजतु ।
अलक्ष्मीर्मे नश्यतु ।
विष्णुमुखा वै देवाश्छन्दोभिरिमाँल्लोकाननपजय्यमभ्यजयन् ।
महाः इन्द्रो वज्रबाहुः षोडशी शर्म यच्छतु ॥ १० ॥

[[10-1-11]]

स्वस्ति नो मघवां करोतु हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि ।
सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते ।
कक्षीवन्तं य औशिजम् ।
शरीरं यज्ञशमलं कुसीदं तस्मिन्थसीदतु योऽस्मान्द्वेष्टि ।
चरणं पवित्रं विततं पुराणं येन पूतस्तरति दुष्कृतानि ।
तेन पवित्रेण शुद्धेन पूता अति पाप्मानमरातिं तरेम ।
सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहञ्छूर विद्वान् ।
जहि शत्रूँरप मृधो नुदस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ।
सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।
आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन ॥ ११ ॥

[[10-1-12]]

महे रणाय चक्षसे ।
यो वंशिशवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः ।
उशतीरिव मातरः ।
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ।
आपो जनयथा च नः ।

हिरण्यशृङ्गं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं मे देहि याचितः ।
 यन्मया भुक्तमसाधूनां पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः ।
 यन्मे मनसा वाचा कर्मणा वा दुष्कृतं कृतम् ।
 तन्न इन्द्रो वरुणो बृहस्पतिस्सविता च पुनन्तु पुनःपुनः ।
 नमोऽग्नयेऽपसुमते नम इन्द्राय नमो वरुणाय नमो वारुण्यै नमोऽद्भ्यः ॥ १२ ॥

[[10-1-13]]

यदपां क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात् ।
 अत्याशनादतीपानाद्यच्च उग्रात्प्रतिग्रहात् ।
 तन्नो वरुणो राजा पाणिना ह्यवमर्शतु ।
 सौऽहमपापो विरजो निर्मुक्तो मुक्तकिल्बिषः ।
 नाकस्य पृष्ठमारुह्य गच्छेद्ब्रह्म सलोकताम् ।
 यश्चापसु वरुणस्स पुनात्वघमर्षणः ।
 इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शतुद्रि स्तोमं सचता परुष्णिग्या ।
 असिक्त्रिया मरुद्वृधे वितस्तयाऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया ।
 ऋतं च सत्यं चाभीद्धान्तपसोऽध्यजायत ।
 ततो रात्रिरजायत ततः समुद्रो अर्णवः ॥ १३ ॥

[[10-1-14]]

समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत ।
 अहोरात्राणि विदधद्विश्वस्य मिषतो वशी ।
 सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् ।
 दिवं च पृथिवीं चान्तरिक्षमथो सुवः ।
 यत्पृथिव्या रजस्स्वमान्तरिक्षे विरोदसी ।
 इमांस्तदापो वरुणः पुनात्वघमर्षणः ।
 पुनन्तु वसवः पुनातु वरुणः पुनात्वघमर्षणः ।
 एष भूतस्य मध्ये भुवनस्य गोप्ता ।
 एष पुण्यकृतां लोकानेष मृत्योर्हिरण्यमयम् ।
 द्यावापृथिव्योर्हिरण्यमयं सञ्श्रितं सुवः ॥ १४ ॥

[[10-1-15]]

स नस्सुवस्सश्शिशधि।
 आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि।
 ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि।
 योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि।
 अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि।
 अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा॥
 अकार्यकार्यवकीर्णी स्तेनो भ्रूणहा गुरुतल्पगः।
 वरुणोऽपामघमर्षणस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते।
 रजोभूमिस्त्व मां रोदयस्व प्रवदन्ति धीराः।
 आक्रान्थस्मुद्रः प्रथमे विधर्मञ्जनयन्प्रजा भुवनस्य राजा॥
 वृषां पवित्रे अधि सानो अव्ये बृहथसोमो वावृधे सुवान इन्दुः ॥ १५ ॥
 पुरस्ताद्यशो निहितं गुहासु मम चक्रतुण्डाय धीमहि तीक्ष्णदृष्ट्राय धीमहि परिं प्रतिष्ठितं
 देभुर्यच्छतु दधातनाञ्चोऽर्णवस्सुवो राजैकं च ॥ १ ॥

रुद्रो रुद्रश्च दन्तिश्च नन्दिः षण्मुख एव च।
 गरुडो ब्रह्म विष्णुश्च नारसिंहस्तथैव च।
 आदित्योऽग्निश्च दुर्गिश्च क्रमेण द्वादशाम्भसि ॥
 म म व च म सु वे ना व भा वै कात्यायनाय ॥

[[10-2-1]]

जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः।
 स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरिताऽत्यग्निः।
 तामग्निवर्णां तर्पसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम्।
 दुर्गा देवीं शरणमहं प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः।
 अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्थस्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा॥
 पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तोकाय तनयाय शंयोः।
 विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदस्सिन्धुं न नावा दुरिताऽतिपर्षि।
 अग्ने अत्रिवन्मनसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनूनाम्।
 पृतनाजितं सहमानमुग्रमग्निं हुवेम परमाथ्सधस्थात्।
 स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा क्षामद्देवो अतिदुरिताऽत्यग्निः।

प्र॒त्नोषि॑ क॒मीड्यो॑ अ॒ध्वरेषु॑ स॒नाच्च॑ हो॒ता न॒व्यश्च॑ स॒थिसि॑ ।
 स्वां चा॑ग्ने॒ तनु॑वं पि॒प्रय॑स्वा॒स्मभ्यं॑ च॒ सौभ॑ग॒माय॑जस्व ।
 गोभि॑र्जुष्ट॒मयु॑जो॒ निषि॑क्तं॒ तवै॑न्द्र वि॒ष्णोर॑नु॒संचरे॑म ।
 नाक॑स्य॒ पृष्ठ॑म॒भि सं॒वसानो॑ वैष्ण॒वीं लो॒क इ॒ह मा॑दयन्ताम् ॥ १६ ॥
 दुरि॑ताऽत्य॒ग्निश्च॒त्वारि॑ च ॥ २ ॥

[[10-3-1]]

भूर॑न्न॒म॒ग्नये॑ पृथि॒व्यै स्वाहा॑ भुवोऽन्नं॑ वा॒यवे॑ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑ सु॒वर॑न्न॒मादि॒त्याय॑ दि॒वे स्वाहा॑
 भूर्भु॑व॒स्सुव॑र॒न्नं च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यस्स्वाहा॑ नमो॑ दे॒वेभ्य॑स्स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भु॒व॒स्सुव॑र॒न्नमो॑ ॥ १७ ॥ ॥
 ३ ॥

[[10-4-1]]

भूर॑ग्नये॑ पृथि॒व्यै स्वाहा॑ भुवो॑ वा॒यवे॑ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑ सु॒वरा॑दि॒त्याय॑ दि॒वे स्वाहा॑
 भूर्भु॑व॒स्सुव॑श्च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यस्स्वाहा॑ नमो॑ दे॒वेभ्य॑स्स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भु॒व॒स्सुव॑र॒न्न ओम् ॥ १८ ॥ ॥
 ४ ॥

[[10-5-1]]

भूर॑ग्नये॑ च॒ पृथि॒व्यै च॑ म॒हते॑ च॒ स्वाहा॑ भुवो॑ वा॒यवे॑ चान्तरि॑क्षाय॒ च म॒हते॑ च॒ स्वाहा॑ सु॒वरा॑दि॒त्याय॑ च॒
 दि॒वे च॑ म॒हते॑ च॒ स्वाहा॑ भूर्भु॑व॒स्सुव॑श्च॒न्द्रम॑से च॒ नक्ष॑त्रेभ्यश्च॒ दिग्भ्यश्च॑ म॒हते॑ च॒ स्वाहा॑ नमो॑
 दे॒वेभ्य॑स्स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भु॒व॒स्सुव॑र्म॒हरो॑म् ॥ १९ ॥ ॥ ५ ॥

[[10-6-1]]

पा॒हि नो॑ अ॒ग्न ए॒नसे॑ स्वाहा ।
 पा॒हि नो॑ वि॒श्ववे॑द॒से स्वाहा॑ ।
 य॒ज्ञं पा॒हि वि॒भावं॑सो॒ स्वाहा॑ ।
 सर्वं॑ पा॒हि श॑त॒क्रतो॑ स्वाहा ॥ २० ॥ ॥ ६ ॥

[[10-7-1]]

पा॒हि नो॑ अ॒ग्न ए॒कया॑ ।
 पा॒ह्युत॑ द्वि॒तीयया॑ ।
 पा॒ह्यूर्जं॑ तृ॒तीयया॑ ।

पाहि गीर्भिश्चतसृभिर्वसो स्वाहा ॥ २१ ॥ ७ ॥

[[10-8-1]]

यश्छन्दसामृषभो विश्वरूपश्छन्दोभ्यश्चन्दास्याविवेश।
सताशिक्यः पुरोवाचोपनिषदिन्द्रो ज्येष्ठ इन्द्रियाय ऋषिभ्यो नमो देवेभ्यस्स्वधा पितृभ्यो
भूर्भुवस्सुवश्छन्द ओम् ॥ २२ ॥ ८ ॥

[[10-9-1]]

नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोश्श्रुतं मा च्यौद्धं ममामुष्य ओम् ॥
२३ ॥ ९ ॥

[[10-10-1]]

ऋतं तपस्सत्त्यं तपश्श्रुतं तपश्शान्तं तपो दमस्तपश्शमस्तपो दानं तपो यज्ञं तपो
भूर्भुवस्सुवर्ब्रह्मैतदुपास्यैतत्तपः ॥ २४ ॥ १० ॥

[[10-11-1]]

यथा वृक्षस्य संपुष्पितस्य दूराद्गन्धो वात्येवं पुण्यस्य
कर्मणो दूराद्गन्धो वाति यथाऽसिधारां कर्तेऽवहितामवक्रमे यद्युवे युवे हवा विह्वयिष्यामि कर्त
पतिष्यामीत्येवममृतादात्मानं जुगुप्सेत् ॥ २५ ॥ ११ ॥

[[10-12-1]]

अणोरणीयान्महतो महीयानात्मा गुहायां निहितोऽस्य जन्तोः।
तमक्रतुं पश्यति वीतशोको धातुः प्रसादान्महिमानमीशम्।
सप्त प्राणाः प्रभवन्ति तस्मात्सप्तार्चिषस्समिधस्सप्त जिह्वाः।
सप्त इमे लोका येषु चरन्ति प्राणा गुहाशयां निहितास्सप्तसप्त।
अतस्समुद्रा गिरयश्च सर्वेऽस्मात्स्यन्दन्ते सिन्धवस्सर्वरूपाः।
अतश्च विश्वा ओषधयो रसाच्च येनैष भूतस्तिष्ठत्यन्तरात्मा।
ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्।
श्येनो गृद्धाणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्न।
अजामेकां लोहितशुक्लकृष्णां बर्हीं प्रजां जनयन्तीं सरूपाम्।
अजो ह्येको जुषमाणोऽनुशेते जहात्येनां भुक्तभोगामजोऽन्यः ॥ २६ ॥

[[10-12-2]]

ह॒स॒शु॒चि॒षद्व॒सुर॒न्तरि॒क्षस॒द्धोता॑ वेदि॒षदति॑थिर्दुरोण॒सत्।
नृष॒द्वर॒सद॑तसद्वो॒मसद॑ब्जा गो॒जा ऋ॒तजा॑ अ॒द्रिजा॑ ऋ॒तं बृ॒हत्।
घृ॒तं मि॒मिक्षि॑रे घृ॒तम॑स्य॒ योनि॑र्घृ॒ते श्रि॒तो घृ॒तमु॑वस्य॒ धाम॑।
अ॒नुष्व॒धमा॑वह मा॒दय॑स्व॒ स्वाहा॑कृतं वृषभ वक्षि ह॒व्यम्।
स॒मुद्रा॒दूर्मि॑र्मधु॒मा॒ उदा॑रदुपा॒शुना॑ सम॒मृत॑त्वमानट्।
घृ॒तस्य॑ नाम॒ गुह्यं॑ यदस्ति॒ जिह्वा॑ दे॒वाना॑म॒मृत॑स्य॒ नाभिः॑।
व॒यं नाम॑ प्रब्र॒वामा॑ घृ॒तेना॑स्मि॒न्यज्ञे॑ धार॒यामा॑ नमो॒भिः।
उप॑ ब्रह्मा शृणव॒च्छस्य॑मानं॒ चतु॑श्शृङ्गोऽवमी॒द्वौर॑ ए॒तत्।
च॒त्वारि॑ शृङ्गा त्रयो॒ अस्य॑ पादा॒ द्वे शी॑र्षे सप्त हस्ता॒सो अ॒स्य।
त्रिधा॑ ब॒द्धो वृष॑भो रौर॒वीति॑ म॒हो दे॒वो म॒र्त्या॑ आ॒विवेश॑ ॥ २७ ॥

[[10-12-3]]

त्रिधा॑ हि॒तं प॒णिभि॑र्गुह्य॒मानं॑ गवि॒ देवासौ॑ घृ॒तम॑न्वविन्दन्।
इन्द्र॒ एक॑ सूर्य॒ एकं॑ जजान वे॒नादे॑क॒ स्वध॑या निष्ट॒तक्षुः॑।
यो दे॒वानां॑ प्रथ॒मं पुर॑स्ता॒द्विश्वा॑धियो॒ रुद्रो॑ म॒हर्षिः॑।
हि॒रण्य॒गर्भं॑ पश्य॒त जाय॑मान॒ स नो॑ दे॒वशु॑भया॒ स्मृत्या॑स्संयु॒नक्तु॑।
यस्मा॑त्परं॒ नापर॑मस्ति॒ किञ्चि॑द्यस्मान्नाणी॒यो न ज्यायो॑ऽस्ति॒ कश्चित्।
वृक्ष॑ इव॒ स्तब्धो॑ दि॒वि तिष्ठ॑त्ये॒कस्ते॑नेदं॒ पूर्णं॑ पुरु॒षेण॑ सव॒म्।
न क॑र्मणा॒ न प्र॒जया॑ धने॒न त्यागे॑नैके॒ अमृत॑त्वमा॒नशुः॑।
परे॑ण॒ नाकं॑ निहि॒तं गुहा॑यां॒ विभ्रा॑ज॒देत॑द्यतयो॒ विश॑न्ति।
वेदा॑न्त॒विज्ञान॑सुनि॒श्चिता॑र्था॒स्संन्या॑सयो॒गाद्य॑तयश्शु॒द्धसत्त्वाः॑।
ते ब्र॑ह्मलो॒के तु॒ परा॑न्त॒काले॑ परा॒मृता॑त्परि॒मुच्य॑न्ति॒ सर्वे॑।
द॒हं वि॒पापं॑ पर॒मैश्म॑भू॒तं यत्पु॑ण्डरी॒कं पुर॑म॒ध्यसु॑स्थम्।
तत्रा॑पि॒ द॒हं ग॒गनं॑ विशो॒कस्त॑स्मि॒न्यद॑न्तस्तदुपा॒सित॑व्यम्।
यो वेदा॑दौ॒ स्वरः॑ प्रो॒क्तो वेदा॑न्ते॒ च प्रति॑ष्ठितः।
तस्य॑ प्र॒कृति॑ली॒नस्य॑ यः पर॒स्स म॑हेश्वरः ॥ २८ ॥
अजो॑ऽन्य॒ आवि॑वेश॒ सर्वे॑ च॒त्वारि॑ च ॥ १२ ॥

[[10-13-1]]

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशंभुवम्।
 विश्वं नारायणं देवमक्षरं परमं पदम्।
 विश्वतः परमन्नित्यं विश्वं नारायणं हरिम्।
 विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति।
 पतिं विश्वस्यात्मेश्वरं शाश्वतं शिवमच्युतम्।
 नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं परायणम्।
 नारायणः परो ज्योतिरात्मा नारायणः परः।
 नारायणः परं ब्रह्मतत्त्वं नारायणः परः।
 नारायणः परो ध्याता ध्यानं नारायणः परः।
 यच्च किञ्चिज्जगत्सर्वं दृश्यते श्रूयतेऽपि वा ॥ २९ ॥

[[10-13-2]]

अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणस्थितः।
 अनन्तमव्ययं कविं समुद्रेऽन्तं विश्वशंभुवम्।
 पद्मकोशप्रतीकाशं हृदयं चाप्यधोमुखम्।
 अधो निष्ठ्या वितस्त्यान्ते नाभ्यामुपरि तिष्ठति।
 ज्वालामालाकुलं भाती विश्वस्यायतनं महत्।
 सन्ततं सिलाभिस्तु लम्बत्याकोशसन्निभम्।
 तस्यान्ते सुषिरं सूक्ष्मं तस्मिन्सर्वं प्रतिष्ठितम्।
 तस्य मध्ये महानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः।
 सोऽग्रभुग्विभजन्तिष्ठन्नाहारमजरः कविः।
 तिर्यगूर्ध्वमधश्शायी रश्मयस्तस्य सन्तता।
 सन्तापयति स्वं देहमापादतलमस्तगः।
 तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा व्यवस्थितः।
 नीलतोयदमध्यस्थाद्विद्युल्लेखेव भास्वरा।
 नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्वत्यणूपमा।
 तस्यांशिशखाया मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः।
 स ब्रह्म स शिवस्स हरिस्सेन्द्रस्सोऽक्षरः परमस्स्वराट् ॥ ३० ॥
 अपि वा सन्तता षड् ॥ १३ ॥

[[10-14-1]]

आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति तत्र ता ऋचस्तदृचा मण्डलं स ऋचां लोकोऽथ य एष
एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिर्दीप्यते तानि सामानि स साम्नां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिषि
पुरुषस्तानि यजूंषि स यजुषा मण्डलं स यजुषां लोकस्सैषा त्रय्येव विद्या तपति य
एषोऽन्तरादित्ये हिरण्मयः पुरुषः ॥ ३१ ॥ ॥ १४ ॥

[[10-15-1]]

आदित्यो वै तेज ओजो बलं यशश्चक्षुश्श्रोत्रमात्मा मनो मन्युर्मनुर्मृत्युस्सत्यो मित्रो वायुराकाशः
प्राणो लोकपालः कः किं कं तथसत्यमन्नमृतौ जीवो विश्वः कतमस्स्वयंभु ब्रह्मैतदमृत एष पुरुष
एष भूतानामधिपतिर्ब्रह्मणस्सायुज्यं सलोकतामाप्नोत्येतासामेव देवतानां सायुज्यं सार्ष्टितां
समानलोकतामाप्नोति य एवं वेदैत्युपनिषत् ॥ ३२ ॥ ॥ १५ ॥

[[10-16-1]]

निधनपतये नमः ।
निधनपतान्तिकाय नमः ।
ऊर्ध्वाय नमः ।
ऊर्ध्वलिङ्गाय नमः ।
हिरण्याय नमः ।
हिरण्यलिङ्गाय नमः ।
सुवर्णाय नमः ।
सुवर्णलिङ्गाय नमः ।
दिव्याय नमः ।
दिव्यलिङ्गाय नमः ॥ ३३ ॥

[[10-16-2]]

भवाय नमः ।
भवल्लिङ्गाय नमः ।
शर्वाय नमः ।
शर्वलिङ्गाय नमः ।
शिवाय नमः ।
शिवलिङ्गाय नमः ।

ज्वलाय नमः।

ज्वललिङ्गाय नमः।

आत्माय नमः।

आत्मलिङ्गाय नमः।

परमाय नमः।

परमलिङ्गाय नमः।

एतत्सोमस्य सूर्यस्य सर्वलिङ्गं स्थापयति पाणिमन्त्रं पवित्रम् ॥ ३४ ॥ ॥ १६ ॥

[[10-17-1]]

सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमो नमः।

भवेभवे नार्तिभवे भवस्व माम्।

भवोद्भवाय नमः ॥ ३५ ॥ ॥ १७ ॥

[[10-18-1]]

वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमश्श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणाय नमो
बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय नमस्सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः ॥

३६ ॥ ॥ १८ ॥

[[10-19-1]]

अघोरैभ्योऽथ घोरैभ्यो घोरघोरतरेभ्यः।

सर्वैभ्यस्सर्व शर्वैभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥ ३७ ॥ ॥ १९ ॥

[[10-20-1]]

तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि।

तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ३८ ॥ ॥ २० ॥

[[10-21-1]]

ईशानस्सर्वविद्यानामीश्वरस्सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु

सदाशिवोम् ॥ ३९ ॥ ॥ २१ ॥

[[10-22-1]]

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यवर्णाय हिरण्यरूपाय हिरण्यपतयेऽम्बिकापतये उमापतये पशुपतये

नमो नमः ॥ ४० ॥ ॥ २२ ॥

[[10-23-1]]

ऋतं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गलम्।

ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमो नमः ॥ ४१ ॥ ॥ २३ ॥

[[10-24-1]]

सर्वो वै रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु।

पुरुषो वै रुद्रस्सन्महो नमोनमः।

विश्वं भूतं भुवनं चित्रं बहुधा जातं जायमानं च यत्।

सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ॥ ४२ ॥ ॥ २४ ॥

[[10-25-1]]

कद्रुद्राय प्रचेतसे मीढुष्टमाय तव्यसे।

वोचेम शंतमं हृदे।

सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ॥ ४३ ॥ ॥ २५ ॥

[[10-26-1]]

यस्य वैकङ्कत्यग्निहोत्रहवणी भवति प्रत्येवास्याहुतयस्तिष्ठन्त्यथो प्रतिष्ठित्यै ॥ ४४ ॥ ॥ २६ ॥

[[10-27-1]]

कृणुष्व पाज इति पञ्च ॥ ४५ ॥ ॥ २७ ॥

[[10-28-1]]

अदितिर्देवा गन्धर्वा मनुष्याः पितरोऽसुरास्तेषां सर्वभूतानां माता मेदिनी महता मही सावित्री

गायत्री जगत्युर्वी पृथ्वी बहुला विश्वा भूता कतमा काया सा सत्येत्यमृतेति वसिष्ठः ॥ ४६ ॥ ॥

२८ ॥

[[10-29-1]]

आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः पशव आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सम्राडापो

विराडापः स्वराडापश्छन्दास्यापो ज्योतीष्यापो यजूष्यापः सत्यमापः सर्वा देवता आपो

भूर्भुवः सुवराप ओम् ॥ ४७ ॥ ॥ २९ ॥

[[10-30-1]]

आपः पुनन्तु पृथिवीं पृथिवी पूता पुनातु माम्।
पुनन्तु ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्म पूता पुनातु माम्॥
यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा दुश्चरितं मम।
सर्वं पुनन्तु मामापोऽसतां च प्रतिग्रहं स्वाहा ॥ ४८ ॥ ॥ ३० ॥

[[10-31-1]]

अग्निश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः।
पापेभ्यो रक्षन्ताम्।
यदहा पापमकार्षम्।
मनसा वाचा हस्ताभ्याम्।
पद्भ्यामुदरेण शिश्रा।
अहस्तदवलूम्पतु।
यत्किंच दुरितं मयि।
इदमहं माममृतयोनौ।
सत्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ ४९ ॥ ॥ ३१ ॥

[[10-32-1]]

सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः।
पापेभ्यो रक्षन्ताम्।
यद्रात्रिया पापमकार्षम्।
मनसा वाचा हस्ताभ्याम्।
पद्भ्यामुदरेण शिश्रा।
रात्रिस्तदवलूम्पतु।
यत्किंच दुरितं मयि।
इदमहं माममृतयोनौ।
सूर्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ ५० ॥ ॥ ३२ ॥

[[10-33-1]]

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म।

अग्निर्देवता ब्रह्म इत्यार्षम्।
गायत्रं छन्दं परमात्मं सरूपम्।
सायुज्यं विनियोगम् ॥ ५१ ॥ ॥ ३३ ॥

[[10-34-1]]

आयातु वरदा देवी अक्षरं ब्रह्म सम्मितम्।
गायत्रीं छन्दसां मातेदं ब्रह्म जुषस्व मे।
यदह्नात्कुरुते पापं तदह्नात्प्रतिमुच्यते।
यद्रात्रियात्कुरुते पापं तद्रात्रियात्प्रतिमुच्यते।
सर्ववर्णे महादेवि सन्ध्याविद्ये सरस्वति ॥ ५२ ॥ ॥ ३४ ॥

[[10-35-1]]

ओजोऽसि सहोऽसि बलमसि भ्राजोऽसि देवानां धामनामाऽसि विश्वमसि विश्वायुस्सर्वमसि
सर्वायुरभिभूरो गायत्रीमावाहयामि सवित्रीमावाहयामि सरस्वतीमावाहयामि छन्दर्षीनावाहयामि
श्रियमावाहयामि गायत्रिया गायत्रीच्छन्दो विश्वामित्र ऋषिस्सविता देवताऽग्निर्मुखं ब्रह्मा शिरो
विष्णुर्हृदयं रुद्रश्शिखा पृथिवी योनिः प्राणापानव्यानोदानसमाना सप्राणा श्वेतवर्णा
सांख्यायनसगोत्रा गायत्री चतुर्विंशत्यक्षरा त्रिपदा षटकुक्षिः पञ्चशीर्षोपनयने विनियोगः।

ओं भूः।

ओं भुवः।

ओ३ सुवः।

ओं महः।

ओं जनः।

ओं तपः ॥

ओ३ सत्यम्।

ओं तथ्सवितुर्वरण्यं भर्गो देवस्य धीमहि।

धियो यो नः प्रचोदयात्।

ओमापो ज्योती रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम् ॥ ५३ ॥ ॥ ३५ ॥

[[10-36-1]]

उत्तमे शिखरे जाते भूम्यां पर्वतमूर्धनि।

ब्राह्मणैर्भ्योऽभ्यनुज्ञाता गच्छ देवि यथासुखम्।

स्तुतो मया वरदा वैदमाता प्रचोदयन्ती पवनै द्विजाता।

आयुः पृथिव्यां द्रविणं ब्रह्मवर्चसं मह्यं दत्त्वा प्रजातुं ब्रह्मलोकम् ॥ ५४ ॥ ॥ ३६ ॥

[[10-37-1]]

घृणिस्सूर्य आदित्यो न प्रभा वात्यक्षरम्।

मधु क्षरन्ति तद्रसम्।

सत्यं वै तद्रसमापो ज्योती रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम् ॥ ५५ ॥ ॥ ३७ ॥

[[10-38-1]]

ब्रह्ममेतु माम्।

मधुमेतु माम्।

ब्रह्ममेव मधुमेतु माम्।

यास्ते सोम प्रजा वृथसोऽभि सो अहम्।

दुष्प्वप्रहन्दुरुष्पह।

यास्ते सोम प्राणाश्स्ताञ्जुहोमि।

त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात्।

ब्रह्महत्यां वा एते घ्नन्ति।

ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति।

ते सोमं प्राप्नुवन्ति।

आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति।

ओम् ॥ ५६ ॥ ॥ ३८ ॥

[[10-39-1]]

ब्रह्म मेधया।

मधु मेधया।

ब्रह्ममेव मधु मेधया।

अद्या नो देव सवितः प्रजावत्सावीस्सौभगम्।

परा दुष्प्वप्रियं सुव।

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परासुव।

यद्द्रुं तन्म आसुव।

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः।

माध्वीर्नस्सन्त्वोषधीः।
 मधु नक्तमुतोषसि मधुमत्पार्थिवं रजः।
 मधु द्यौरस्तु नः पिता।
 मधु मान्नो वनस्पतिर्मधुमां अस्तु सूर्यः।
 माध्वीर्गावो भवन्तु नः।
 य इमं त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात्।
 भ्रूणहत्यां वा एते घ्नन्ति।
 ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति।
 ते सोमं प्राप्नुवन्ति।
 आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति।
 ओम् ॥ ५७ ॥ ॥ ३९ ॥

[[10-40-1]]

ब्रह्म मेधवा।
 मधु मेधवा।
 ब्रह्ममेव मधु मेधवा।
 ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्।
 श्येनो गृद्धाणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्न।
 हंसश्चिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
 नृषद्वरसदृतसद्धोमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्।
 ऋचे त्वा रुचे त्वा समित्स्त्रवन्ति सरितो न धेनाः।
 अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः।
 घृतस्य धारा अभिचाकशीमि।
 हिरण्ययो वेतसो मद्य आसाम्।
 तस्मिन्धसुपर्णो मधुकृत्कुलायी भजन्नास्ते मधु देवताभ्यः।
 तस्यासते हरयस्सप्त तीरै स्वधां दुहाना अमृतस्य धाराम्।
 य इदं त्रिसुपर्णमयाचितं ब्राह्मणाय दद्यात्।
 वीरहत्यां वा एते घ्नन्ति।
 ये ब्राह्मणास्त्रिसुपर्णं पठन्ति।
 ते सोमं प्राप्नुवन्ति।

आसहस्रात्पङ्क्तिं पुनन्ति।
ओम् ॥ ५८ ॥ ॥ ४० ॥

[[10-41-1]]

मेधा देवी जुषमाणा न आगाद्विश्वाची भद्रा सुमनस्यमाना।
त्वया जुष्टा नुदमाणा दुरुक्तान्वृहद्वदेम विदथे सुवीराः।
त्वया जुष्ट ऋषिर्भवति देवि त्वया ब्रह्मा गतश्रीरुत त्वया।
त्वया जुष्टश्चित्रं विन्दते वसु सा नो जुषस्व द्रविणो न मेधे ॥ ५९ ॥ ॥ ४१ ॥

[[10-42-1]]

मेधां म इन्द्रो ददातु मेधां देवी सरस्वती।
मेधां मे अश्विनावुभावाधत्तां पुष्करस्रजा।
अप्सरासु च या मेधा गन्धर्वेषु च यन्मनः।
दैवी मेधा सरस्वती स मा मेधा सुरभिर्जुषतां स्वाहा ॥ ६० ॥ ॥ ४२ ॥

[[10-43-1]]

आ मा मेधा सुरभिर्विश्वरूपा हिरण्यवर्णा जगती जगम्या।
ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमाना सा मा मेधा सुप्रतीका जुषन्ताम् ॥ ६१ ॥ ॥ ४३ ॥

[[10-44-1]]

मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधातु मयि मेधां मयि प्रजां मयीन्द्र इन्द्रियं दधातु मयि मेधां
मयि प्रजां मयि सूर्यो भ्राजो दधातु ॥ ६२ ॥ ॥ ४४ ॥

[[10-45-1]]

अपैतु मृत्युरमृतं न आगन्वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु।
पर्णं वनस्पतैरिवाभि नश्शीयतां रयिस्सचतां नश्शचीपतिः ॥ ६३ ॥ ॥ ४५ ॥

[[10-46-1]]

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात्।
चक्षुष्मते शृण्वते तै ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान् ॥ ६४ ॥ ॥ ४६ ॥

[[10-47-1]]

वातं प्राणं मनसाऽन्वारभामहे प्रजापतिं यो भुवनस्य गोपाः।
स नो मृत्योस्त्रायतां पात्वहसो ज्योग्जीवा जरामशीमहि ॥ ६५ ॥ ॥ ४७ ॥

[[10-48-1]]

अमुत्रभूयादद्य यद्यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः।
प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्मद्देवानामग्ने भिषजा शचीभिः ॥ ६६ ॥ ॥ ४८ ॥

[[10-49-1]]

हरिः हरन्तमनुयन्ति देवा विश्वस्येशानं वृषभं मतीनाम्।
ब्रह्म सरूपमनु मेदमागादयनं मा विवधीर्विक्रमस्व ॥ ६७ ॥ ॥ ४९ ॥

[[10-50-1]]

शल्लैरग्निमिन्धान उभौ लोकौ सनेमहम्।
उभयोर्लोकयोर्त्रह्वाऽति मृत्युं तराम्यहम् ॥ ६८ ॥ ॥ ५० ॥

[[10-51-1]]

मा छिदो मृत्यो मा वधीर्मा मे बलं विवृहो मा प्रमौषीः।
प्रजां मा मे रीरिष आयुरुग्र नृचक्षसं त्वा हविषा विधेम ॥ ६९ ॥ ॥ ५१ ॥

[[10-52-1]]

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम्।
मा नो वधीः पितरं मोत मातरं प्रिया मा नस्तनुवो रुद्र रीरिषः ॥ ७० ॥ ॥ ५२ ॥

[[10-53-1]]

मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः।
वीरान्मा नो रुद्र भामितो वधीर्हविष्मन्तो नमसा विधेम ते ॥ ७१ ॥ ॥ ५३ ॥

[[10-54-1]]

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव।
यत्कामस्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयः स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ७२ ॥ ॥ ५४ ॥

[[10-55-1]]

स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधौ वशी।

वृषेन्द्रः पुर एतु नस्स्वस्तिदा अभयंकरः ॥ ७३ ॥ ॥ ५५ ॥

[[10-56-1]]

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्।

उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ ७४ ॥ ॥ ५६ ॥

[[10-57-1]]

ये ते सहस्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय हन्तवे।

तान्यज्ञस्य मायया सर्वानवयजामहे ॥ ७५ ॥ ॥ ५७ ॥

[[10-58-1]]

मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ॥ ७६ ॥ ॥ ५८ ॥

[[10-59-1]]

देवकृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा।

मनुष्यकृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा।

पितृकृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा।

आत्मकृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा।

अन्यकृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा।

अस्मत्कृतस्यैनसोऽवयजनमसि स्वाहा।

यद्दिवा च नक्तं चैनश्चकृम तस्यावयजनमसि स्वाहा।

यथस्वपन्तश्च जाग्रतश्चैनश्चकृम तस्यावयजनमसि स्वाहा।

यथसुषुप्तश्च जाग्रतश्चैनश्चकृम तस्यावयजनमसि स्वाहा।

यद्विद्वांसश्चाविद्वांसश्चैनश्चकृम तस्यावयजनमसि स्वाहा।

एनस एनसोऽवयजनमसि स्वाहा ॥ ७७ ॥ ॥ ५९ ॥

[[10-60-1]]

यद्वौ देवाश्चकृम जिह्या गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेडनम्।

अरा वायो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन्तदेनो वसवो निधेतन स्वाहा ॥ ७८ ॥ ॥ ६० ॥

[[10-61-1]]

कामोऽकार्षीन्नमो नमः।

कामोऽकार्षीत्कामः करोति नाहं करोमि कामः कर्ता नाहं कर्ता कामः कारयिता नाहं कारयिता
एष ते काम कामाय स्वाहा ॥ ७९ ॥ ॥ ६१ ॥

[[10-62-1]]

मन्युरकार्षीन्नमो नमः।

मन्युरकार्षीन्मन्युः करोति नाहं करोमि मन्युः कर्ता नाहं कर्ता मन्युः कारयिता नाहं कारयिता एष
ते मन्यो मन्यवे स्वाहा ॥ ८० ॥ ॥ ६२ ॥

[[10-63-1]]

तिलाञ्जुहोमि सरसां सपिष्टान्गन्धार मम चित्ते रमन्तु स्वाहा ॥

गावो हिरण्यं धनमन्नपानं सर्वेषां श्रियै स्वाहा ॥

श्रियं च लक्ष्मीं च पुष्टिं च कीर्तिं चाऽऽनृण्यताम्।

ब्रह्मण्यं बहुपुत्रताम्।

श्रद्धामेधे प्रजास्संददातु स्वाहा ॥ ८१ ॥ ॥ ६३ ॥

[[10-64-1]]

तिलाः कृष्णास्तिलाश्चेतास्तिलास्सौम्या वंशानुगाः।

तिलाः पुनन्तु मे पापं यत्किञ्चिद्दुरितं मयि स्वाहा ॥

चोरस्यान्नं नवश्राद्धं ब्रह्महा गुरुतल्पगः।

गोस्तेयं सुरापानं भ्रूणहत्या तिला शान्तिं शमयन्तु स्वाहा ॥

श्रीश्च लक्ष्मीश्च पुष्टीश्च कीर्तिं चाऽऽनृण्यताम्।

ब्रह्मण्यं बहुपुत्रताम्।

श्रद्धामेधे प्रज्ञा तु जातवेदस्संददातु स्वाहा ॥ ८२ ॥ ॥ ६४ ॥

[[10-65-1]]

प्राणापानव्यानोदानसमाना मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

वाङ्मनश्चक्षुश्श्रोत्रजिह्वाघ्राणरेतो बुद्ध्याकूतिस्संकल्प्या मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा

भूयासुः स्वाहा।

त्वक्कर्ममांसरुधिरमेदोमज्जास्त्रायवोऽस्थीनि मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः

स्वाहा।

शिरःपाणिपादपार्श्वपृष्ठोरूदरजङ्घशिश्नोपस्थपायवो मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

उत्तिष्ठ पुरुष हरित पिङ्गल लोहिताक्षि देहि देहि ददापयिता मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा ॥ ८३ ॥ ॥ ६५ ॥

[[10-66-1]]

पृथिव्यप्तेजो वायुराकाशा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

शब्दस्पर्शरूपरसगन्धा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

मनोवाक्कायकर्माणि मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

अव्यक्तभावैरहंकारैर्ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

आत्मा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

अन्तरात्मा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

परमात्मा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा।

क्षुधे स्वाहा।

क्षुत्पिपासाय स्वाहा।

विविद्ध्यै स्वाहा।

ऋग्विधानाय स्वाहा।

कषौत्काय स्वाहा।

क्षुत्पिपासामलं ज्येष्ठामलक्ष्मीर्नाशयाम्यहम्।

अभूतिमसमृद्धिं च सर्वान्निर्णुद मे पाप्मानं स्वाहा।

अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयमानन्दमयमात्मा मे

शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा भूयासुः स्वाहा ॥ ८४ ॥ ॥ ६६ ॥

[[10-67-1]]

अग्नये स्वाहा।

विश्वेभ्यो देवेभ्यस्स्वाहा।

ध्रुवाय भूमाय स्वाहा।

ध्रुवक्षितये स्वाहा।

अच्युतक्षितये स्वाहा।

अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा।

धर्माय॑ स्वाहा॑।
अधर्माय॑ स्वाहा॑।
अद्भ्यस्स्वाहा॑।
ओषधिवनस्पतिभ्यः॑ स्वाहा॑ ॥ ८५ ॥

[[10-67-2]]

रक्षोदेवजनेभ्यस्स्वाहा॑।
गृह्याभ्यस्स्वाहा॑।
अवसानेभ्यस्स्वाहा॑।
अवसानपतिभ्यस्स्वाहा॑।
सर्वभूतेभ्यस्स्वाहा॑।
कामाय॑ स्वाहा॑।
अन्तरिक्षाय॑ स्वाहा॑।
यदेजति॑ जगति॑ यच्च॑ चेष्टति॑ नाम्नो॑ भागोऽयं॑ नाम्ने॑ स्वाहा॑।
पृथिव्यै॑ स्वाहा॑।
अन्तरिक्षाय॑ स्वाहा॑ ॥ ८६ ॥

[[10-67-3]]

दिवे॑ स्वाहा॑।
सूर्याय॑ स्वाहा॑।
चन्द्रमसे॑ स्वाहा॑।
नक्षत्रेभ्यस्स्वाहा॑।
इन्द्राय॑ स्वाहा॑।
बृहस्पतये॑ स्वाहा॑।
प्रजापतये॑ स्वाहा॑।
ब्रह्मणे॑ स्वाहा॑।
स्वधा॑ पितृभ्यस्स्वाहा॑।
नमो॑ रुद्राय॑ पशुपतये॑ स्वाहा॑ ॥ ८७ ॥

[[10-67-4]]

देवेभ्यस्स्वाहा॑।

पितृभ्यस्स्वधाऽस्तु।

भूतेभ्यो नमः।

मनुष्यैभ्यो हन्ता।

प्रजापतये स्वाहा।

परमेष्ठिने स्वाहा।

यथा कूपश्शतधारस्सहस्रधारो अक्षितः।

एवा मे अस्तु धान्यं सहस्रधारमक्षितम्।

धनधान्यै स्वाहा।

ये भूताः प्रचरन्ति दिवानक्तं बलिमिच्छन्तो वितुदस्य प्रेष्याः।

तेभ्यो बलिं पुष्टिकामो हरामि मयि पुष्टिं पुष्टिर्पतिर्दधातु स्वाहा ॥ ८८ ॥

ओषधिवनस्पतिभ्यस्स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहा नमो रुद्राय पशुपतये स्वाहा वितुदस्य प्रेष्या एकं च ॥ ६७ ॥

[[10-68-1]]

ओं तद्ब्रह्म।

ओं तद्वायुः।

ओं तदात्मा।

ओं तथसत्यम्।

ओं तथसर्वम्।

ओं तत्पुरोर्नमः।

अन्तश्चरति भूतेषु गुहायां विश्वमूर्तिषु।

त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारस्त्वमिन्द्रस्त्वं रुद्रस्त्वं विष्णुस्त्वं ब्रह्म त्वं प्रजापतिः।

त्वं तदाप आपो ज्योती रसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवस्सुवरोम् ॥ ८९ ॥ ॥ ६८ ॥

[[10-69-1]]

श्रद्धायां प्राणे निविष्टोऽमृतं जुहोमि।

श्रद्धायामपाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि।

श्रद्धायां व्याने निविष्टोऽमृतं जुहोमि।

श्रद्धायामुदाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि।

श्रद्धायां समाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि।

ब्रह्मणि म आत्माऽमृतत्वाय ।
 अमृतोपस्तरणमसि ।
 श्रद्धायां प्राणे निविष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 शिवो मां विशाप्रदाहाय ।
 प्राणाय स्वाहा ।
 श्रद्धायांमपाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 शिवो मां विशाप्रदाहाय ।
 अपानाय स्वाहा ।
 श्रद्धायां व्याने निविष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 शिवो मां विशाप्रदाहाय ।
 व्यानाय स्वाहा ।
 श्रद्धायांमुदाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 शिवो मां विशाप्रदाहाय ।
 उदानाय स्वाहा ।
 श्रद्धायां समाने निविष्टोऽमृतं जुहोमि ।
 शिवो मां विशाप्रदाहाय ।
 समानाय स्वाहा ।
 ब्रह्मणि म आत्माऽमृतत्वाय ।
 अमृतापिधानमसि ॥ ९० ॥ ॥ ६९ ॥

[[10-70-1]]

श्रद्धायां प्राणे निविश्यामृतं हुतम् ।
 प्राणमन्नेनाप्यायस्व ।
 श्रद्धायांमपाने निविश्यामृतं हुतम् ।
 अपानमन्नेनाप्यायस्व ।
 श्रद्धायां व्याने निविश्यामृतं हुतम् ।
 व्यानमन्नेनाप्यायस्व ।
 श्रद्धायांमुदाने निविश्यामृतं हुतम् ।
 उदानमन्नेनाप्यायस्व ।
 श्रद्धायां समाने निविश्यामृतं हुतम् ।

स॒मा॒न॒म॒न्ने॒ना॒प्या॒य॒स्व ॥ ९१ ॥ ॥ ७० ॥

[[10-71-1]]

अ॒ङ्गु॒ष्ठ॒मा॒त्रः॑ पु॒रु॒षोऽङ्गु॒ष्ठं च॑ स॒मा॒श्रि॒तः॑ ।

ई॒शा॒स्स॒र्व॒स्य॑ ज॒गतः॑ प्र॒भुः प्री॑णाति॒ विश्व॒भुक् ॥ ९२ ॥ ॥ ७१ ॥

[[10-72-1]]

वा॒ङ्म॒ आ॒स॒न्न॑ ।

न॒सोः प्रा॒णः ।

अ॒क्ष्योश्चक्षुः॑ ।

कर्ण॑योश्श्रोत्र॑म् ।

बा॒हु॒वो॒र्बल॑म् ।

ऊ॒रु॒वो॒रोजः॑ ।

अ॒रि॒ष्टा विश्वा॒न्य॒ङ्गानि॑ त॒नूः ।

त॒नु॒वा॒ मे स॒ह न॑म॒स्ते अ॒स्तु मा॒ मा॒ हि॒सीः ॥ ९३ ॥ ॥ ७२ ॥

[[10-73-1]]

व॒य॒स्सु॒पर्णा॑ उ॒प॒से॒दुरि॒न्द्रं प्रि॒यमे॒धा ऋ॒षयो॑ ना॒ध॒मा॒नाः ।

अ॒प॒ ध्वा॒न्त॒मूर्णु॑हि॒ पू॒र्द्धि चक्षु॑र्मु॒ग्ध्य॒स्मान्नि॒धये॑ऽव॒ ब॒द्धान् ॥ ९४ ॥ ॥ ७३ ॥

[[10-74-1]]

प्रा॒णा॒नां ग्र॒न्थि॒रसि॑ रु॒द्रो मा॑ वि॒शा॒न्त॒कः ।

ते॒ना॒न्ने॒ना॒प्या॒य॒स्व ॥ ९५ ॥ ॥ ७४ ॥

[[10-75-1]]

न॒मो रु॒द्राय॑ वि॒ष्णवे॑ मृ॒त्यु॒र्मे पा॒हि ॥ ९६ ॥ ॥ ७५ ॥

[[10-76-1]]

त्व॒म॒ग्ने द्यु॒भि॒स्त्वमा॑शु॒शु॒क्षणि॑स्त्व॒म॒द्भ्यस्त्व॑म॒श्म॒न॒स्परि॑ ।

त्वं व॒नै॒भ्य॒स्त्वमो॑ष॒धी॒भ्य॒स्त्वं नृ॒णां नृ॑प॒ते जा॒यसे॑ शु॒चिः ॥ ९७ ॥ ॥ ७६ ॥

[[10-77-1]]

शिवेन मे सन्तिष्ठस्व स्योनेन मे सन्तिष्ठस्व सुभूतेन मे सन्तिष्ठस्व ब्रह्मवर्चसेन मे सन्तिष्ठस्व
यज्ञस्यर्द्धिमनु सन्तिष्ठस्वोप ते यज्ञ नम उप ते नम उप ते नमः ॥ ९८ ॥ ॥ ७७ ॥

[[10-78-1]]

सत्यं परं परं सत्यं सत्येन न सुवर्गाल्लोकाच्च्यवन्ते कदाचन सतां हि सत्यं तस्मात्सत्ये रमन्ते
तप इति तपो नानशनात्परं यद्धि परं तपस्तदुर्धर्षं तदुराधर्षं तस्मात्तपसि रमन्ते दम इति नियतं
ब्रह्मचारिणस्तस्माद्दमे रमन्ते शम इत्यरण्ये मुनयस्तस्माच्छमे रमन्ते दानमिति सर्वाणि भूतानि
प्रशंसन्ति दानान्नातिदुश्चरं तस्माद्दाने रमन्ते धर्म इति धर्मेण सर्वमिदं परिगृहीतं धर्मान्नातिदुष्करं
तस्माद्धर्मे रमन्ते प्रजन इति भूयांसस्तस्माद्भूयिष्ठाः प्रजायन्ते तस्माद्भूयिष्ठाः प्रजनने रमन्तेऽग्नय
इत्याह तस्माद्ग्नय आधातव्याः अग्निहोत्रमित्याह तस्माद्ग्नहोत्रे रमन्ते यज्ञ इति यज्ञो हि
देवास्तस्माद्यज्ञे रमन्ते मानसमिति विद्वांसस्तस्माद्विद्वांस एव मानसे रमन्ते न्यास इति ब्रह्मा
ब्रह्मा हि परः परौ हि ब्रह्मा तानि वा एतान्यवराणि परांसि न्यास एवात्यरेचयद्य एवं
वेदैत्युपनिषत् ॥ ९९ ॥ ॥ ७८ ॥

[[10-79-1]]

प्राजापत्यो हारुणिस्सुपर्णेयः प्रजापतिं पितरमुपससार किं भगवन्तः परमं वदन्तीति तस्मै प्रोवाच
सत्येन वायुरावाति सत्येनादित्यो रोचते दिवि सत्यं वाचः प्रतिष्ठा सत्ये सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मात्सत्यं
परमं वदन्ति तपसा देवा देवतामग्र आयन्तपसर्षयस्सुवरन्वविन्दन्तपसा
सपत्नान्प्रणुदामारातीस्तपसि सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मात्तपः परमं वदन्ति दमेन दान्ताः
किल्बिषमवधून्वन्ति दमेन ब्रह्मचारिणस्सुवरगच्छन्दमौ भूतानां दुराधर्षं दमे सर्वं प्रतिष्ठितं
तस्माद्दमः परमं वदन्ति शमेन शान्ताशिशवमाचरन्ति शमेन नाकं मुनयोऽन्वविन्दुञ्छमौ
भूतानां दुराधर्षञ्छमे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माच्छमः परमं वदन्ति दानं यज्ञानां वरूथं दक्षिणा लोके
दातारं सर्वभूतान्युपजीवन्ति दानेनारातीरपानुदन्त दानेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति दाने सर्वं
प्रतिष्ठितं तस्माद्दानं परमं वदन्ति धर्मो विश्वस्य जगतः प्रतिष्ठा लोके धर्मिष्ठं प्रजा उपसर्पन्ति धर्मेण
पापमपनुदति धर्मे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्माद्धर्मं परमं वदन्ति प्रजननं वै प्रतिष्ठा लोके साधु
प्रजायास्तन्तुं तन्वानः पितृणामनृणो भवति तदैव तस्या अनृणं तस्मात्प्रजननं परमं वदन्त्यग्नयो
वै त्रयीं विद्या देवयानः पन्था गार्हपत्य ऋक्पृथिवी रथन्तरमन्वाहार्यपचनं यजुरन्तरिक्षं
वामदेव्यमाहवनीयस्सामं सुवर्गो लोको बृहत्तस्माद्ग्रीन्परमं वदन्त्यग्निहोत्रं सायं प्रातर्गृहाणां
निष्कृतिस्स्वष्टं सुहुतं यज्ञक्रतूनां प्रायणं सुवर्गस्य लोकस्य ज्योतिस्तस्माद्ग्नहोत्रं परमं वदन्ति
यज्ञ इति यज्ञेन हि देवा दिवं गता यज्ञेनासुरानपानुदन्त यज्ञेन द्विषन्तो मित्रा भवन्ति यज्ञे सर्वं

प्रतिष्ठितं तस्माद्यज्ञं परमं वदन्ति मानसं वै प्राजापत्यं पवित्रं मानसेन मनसा साधु पश्यति मानसा
 ऋषयः प्रजा असृजन्त मानसे सर्वं प्रतिष्ठितं तस्मान्मानसं परमं वदन्ति न्यास इत्याहुर्मनीषिणो
 ब्रह्माणं ब्रह्मा विश्वः कतमस्स्वयंभुः प्रजापतिस्संवत्सर इति संवत्सरोऽसावादित्यो य एष आदित्ये
 पुरुषस्स परमेष्ठी ब्रह्मात्मा याभिरादित्यस्तपति रश्मिभिस्ताभिः पर्जन्यो वर्षति
 पर्जन्येनौषधिवनस्पतयः प्रजायन्त ओषधिवनस्पतिभिरन्नं भवत्यन्नैः प्राणाः प्राणैर्बलं बलेन
 तपस्तपसा श्रद्धा श्रद्धया मेधा मेधया मनीषा मनीषया मनो मनसा शान्तिश्शान्त्या चित्तं चित्तेन
 स्मृतिः स्मृत्या स्मारः स्मारेण विज्ञानं विज्ञानेनात्मानं वेदयति तस्मादन्नं ददन्त्सवाण्येतानि
 ददात्यन्नात्प्राणा भवन्ति भूतानां प्राणैर्मनो मनसश्च विज्ञानं विज्ञानादानन्दो ब्रह्म योनिस्स वा एष
 पुरुषः पञ्चधा पञ्चात्मा येन सर्वमिदं प्रोतं पृथिवी चान्तरिक्षं च द्यौश्च दिशश्चावान्तरदिशाश्च स वै
 सर्वमिदं जगत्स स भूतः स भव्यं जिज्ञासकृत् ऋतजा रयिष्ठाश्श्रद्धा सत्यो
 महस्वान्तपसोवरिष्ठाद्ज्ञात्वा तमेवं मनसा हृदा च भूयो न मृत्युमुपयाहि विद्वान्तस्मान्यासमेषां
 तपसामतिरिक्तमाहुः वसुरण्वो विभूरसि प्राणे त्वमसि संधाता ब्रह्मन्त्वमसि
 विश्वधृत्तेजोदास्त्वमस्यग्निरसि वर्चोदास्त्वमसि सूर्यस्य द्युम्नोदास्त्वमसि चन्द्रमस
 उपयामगृहीतोऽसि ब्रह्मणो त्वा महस ओमित्यात्मानं युञ्जीतैतद्वै महोपनिषदं देवानां गुह्यं य एवं
 वेद ब्रह्मणो महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानमित्युपनिषत् ॥ १०० ॥ ॥ ७९ ॥

[[10-80-1]]

तस्यैवं विदुषो यज्ञस्यात्मा यजमानश्श्रद्धा पत्नी शरीरमिधमुरो वेदिलोमानि बर्हिर्वेदशिशवा हृदयं
 यूपः काम आज्यं मन्युः पशुस्तपोऽग्निर्दमश्शमयिता दक्षिणा वाग्घोता प्राण उद्गाता
 चक्षुरध्वर्युर्मनो ब्रह्मा श्रोत्रमग्नीद्यावद्वियते सा दीक्षा यदश्नाति तद्धविर्यत्पिबति तदस्य सोमपानं
 यद्रमते तदुपसदो यत्संचरत्युपविशत्युत्तिष्ठते च स प्रवर्ग्यो यन्मुखं तदाहवनीयो या
 व्याहृतिरहुतिर्यदस्य विज्ञानं तज्जुहोति यत्सायं प्रातरत्ति तत्समिधं यत्प्रातर्मध्यंदिनं सायं च
 तानि सर्वानि ये अहोरात्रे ते दर्शपूर्णमासौ यैऽर्द्धमासाश्च मासाश्च ते चातुर्मास्यानि य ऋतवस्ते
 पशुबन्धा ये संवत्सराश्च परिवत्सराश्च तेऽहर्गणास्सर्ववेदसं वा एतत्सत्रं यन्मरणं तदवभृथ एतद्वै
 जरामर्यमग्निहोत्रं सत्रं य एवं विद्वानुदगयने प्रमीयते देवानामेव महिमानं गत्वाऽऽदित्यस्य
 सायुज्यं गच्छत्यथ यो दक्षिणे प्रमीयते पितृणामेव महिमानं गत्वा चन्द्रमसः सायुज्यं
 सलोकतामाप्नोत्येतौ वै सूर्याचन्द्रमसोर्महिमानौ ब्राह्मणो विद्वानभिजयति तस्माद्ब्रह्मणो
 महिमानमाप्नोति तस्माद्ब्रह्मणो महिमानमित्युपनिषत् ॥ १०१ ॥ ॥ ८० ॥

अम्भस्येकपञ्चाशदुत्तरशतं जातवेदसे चतुर्दश भूरन्नं भूरग्नये भूरग्नये चैकमेकं पाहि पाहि चत्वारि

चत्वारि यश्छन्दसां द्वे नमो ब्रह्मण ऋतं तपो यथा वृक्षस्यैकमेकमणोरणीयाः
 श्रुतुस्त्रिंशत्सहस्रशीर्षः षड्विंशतिरादित्यो वा एष आदित्यो वै तेज एकमेकं निधनपतये
 त्रयोविंशतिस्सद्योजातं त्रीणि वामदेवायैकमघोरेभ्यस्तत्पुरुषाय द्वे द्वे ईशानो नमो हिरण्यबाहव
 एकमेकमृतः सत्यं द्वे सर्वो वै चत्वारि कद्रुद्राय त्रीणि यस्य वैकङ्कती कृणुष्व पाजोऽदितिरापो वा
 इदमेकमेकमापः पुनन्तु चत्वार्यग्निश्च सूर्यश्च नव नवोमिति चत्वार्यायातु पञ्चौजोऽसि दशोत्तमे
 चत्वारि घृणिस्त्रीणि ब्रह्ममेतु मां यास्तै ब्रह्महत्यां द्वादश ब्रह्म मेधयाऽद्या न इमं भ्रूणहत्यां ब्रह्म
 मेधवा ब्रह्मा देवानामिदं वीरहत्यामेकान्न विंशतिरेकान्न विंशतिर्मेधा देवी मेधां म इन्द्रश्चत्वारि
 चत्वार्या मां मेधा द्वे मयि मेधामेकमपैतु परं वातं प्राणममुत्रभूयाद्धरिः शल्कैरग्निं मा छिदो मृत्यो
 मा नो महान्तं मा नस्तोके प्रजापते स्वस्तिदा त्र्यम्बकं ये ते सहस्रमयुतं द्वे द्वे मृत्यवे स्वाहैकं
 देवकृतस्यैकादश यद्वो देवाः कामोऽकार्षीन्मन्युरकार्षीद्वे द्वे तिलाञ्जुहोमि गावश्श्रियं प्रजाः पञ्च
 तिलाः कृष्णाश्चोरस्य श्रीः प्रजातु जातवेदस्सप्त प्राणवाक्त्वक्छिर उत्तिष्ठ पञ्च
 पृथिवीशब्दमनोवाग्व्यक्तात्माऽन्तरात्मा परमात्मा मै क्षुधेऽन्नमय पञ्चदशाग्नये
 स्वाहैकचत्वारिंशदोन्तद्ब्रह्म नव श्रद्धायां प्राणे निविष्टोऽमृतं जुहोमि चतुर्विंशतिश्श्रद्धायां प्राणे
 निविश्यामृतं हुतन्दशाङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो द्वे वाङ्म आसन्नष्टौ वयस्सुपर्णाः प्राणानां ग्रन्थिरसि द्वे द्वे
 नमो रुद्रायैकं त्वमग्ने द्युभिर्द्वे शिवेन मे सन्तिष्ठस्व सत्यं प्राजापत्यस्तस्यैवमेकमेकमशीतिः ॥
 ८० ॥

अम्मस्यपारे स्वस्ति नः पाहि नो अग्न एकयाऽऽदित्यो वा एष ऋतः सत्यमोमित्या मां मेधा मा
 नस्तोके तिलाञ्जुहोमि श्रद्धायां प्राणे निविश्य तस्यैवमेकोत्तरशतम् ॥ १०१ ॥

[[10-0-0]]

सह नाववतु।

सह नो भुनक्तु।

सह वीर्यं करवावहै।

तेजस्वि नावधीतमस्तु मा विद्विषावहै।

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥